

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΕ.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1950

ΑΡ. 178

Α Ν Ο Ι Ξ Η

Ἄνοιξη, κι' άνοιξε ἡ καρδιά. Σά φῶς εἶν' τὸ σκοτάδι,
σάν καλωσύνη κι' ὁ θυμός, ὁ πόνος σά γαλήνη,
καί σ' ὄλ' άπαλοχύνει
μι' άγάπη τὸρ' άόριστη τὸ μυστικό της χάδι.

Ὅ,τι κουρσαροχύθηκε άπάνω άπό τήν πλάση,
θολοῦρες καί θαρुकαιριές καί σύγκλυση βροχῆς,
πού πλήξη κι' άπομάργωμα χαρίζουν τῆς ψυχῆς,
δές, ἔχουν άνεμόποδα πιά τὸρ' άντιπεράσει.

Τ' άσχημα χύνουν τ' άρωμα κι' αὐτά μιᾶς ἔμορφάδας,
καί σά Βρουγγίλδη ξύπνησαν με μιᾶς ὄλ' οἱ χυμοί,
καί ξαναιώνει τὸ κορμί
στά χάδια τῆς λεθέντισσας χρυσόχνουδης λιακάδας.

Λές, τῆς τρελλῆς άνθοχρωμιᾶς ἡ πάγκαλη σπατάλη
—μ' άμέθυστο καί μ' ἱάσπι καί σμάραγδο κι' ὄπάλι—
γίνη χαλί στήν άνοιξη γιά νά περάσει πάλι
μέσα στῶν μύρων τὸ χορό, στῶν μύρων τήν κραιπάλη.

Τ' άντίφωνο τῆς άνοιξης φτάν' ὡς τά περασμένα,
κι' ὄλευδιάζουσε ξανά
παλιᾶς άνοιξης λούλουδα σ' ἕνα βιβλίο θαμμένα,
κι' άλλοτινές άνθοῦν χαρές καί χάδια άλλοτινά.

Τὸ μπλάθο αἰθέρα σχίζοντας γοργό τὸ χελιδόνι
καί φέροντας τήν άνοιξη νυφιάτικα ντυμένη,
φέρει μαζί τὸ μήνυμα κάποιας Ἐδέμ, κι' ὀργώνει
με τά φτερά του τήν ψυχή καί τήν άναχλωραίνει.

Κι' ἡ άνυπόμονη ψυχή, γοργόφτερη κι' ὠραία,
χυμάει γιά μιᾶ μελλούμενη π' άργοπορεῖ χαρά,
κι' άν σπάσουν τά φτερά,
τά ξαναπλάθει νέα.

Κι' ἐσύ ψυχή, π' άκόμα κλαῖς, πιές τὸρ' άπό τῆ θρύση
τήν παραδείσια γύρα σου, κι' ὀρθή, ξανανωμένη,
μετρήσου με τῆ θλίψη σου. Σέ λίγο θά λιγύσει,
καί τὸ στερνό της θά σοῦ πεί τὸ χαίρε νικημένη.

Παντοῦ εἶναι γέλιου, τραγουδιοῦ κι' ἡμέρων συμφωνία,
καί θᾶν παραφωνία
μές στ' Ἄπολλώνιο τὸ φῶς νά κλαῖς καί νά πονεῖς,
σά γύρ' άθνοῦν γαμήλιοι χοροὶ χαρᾶς σεμνῆς.

Κι' άν σπιθολάμπει δάκρυ σου πᾶ στῶν ματιῶν τήν ἄκρη
—άντιθωριά κι' άπόφωνο παλιᾶς θαρυθυμιᾶς—
σθῦσε με μιᾶς τῆ θύμηση τῆς ἄγριας τρικυμιᾶς,
σφογγίζοντας με λούλουδα τὸ τελευταῖο της δάκρυ.

Ὁ κάθε πόνος νύσταξε. Χαδιάρικο φλοισβίζει
τὸ κῦμα πὰ στὴν ἀμμουδιά,
καὶ στὸ τραγοῦδι τοῦ ἡ καρδιά
τὸν πόνο νανουρίζει.

Μι' ἀβρότητα κι' εὐγένεια πὰ σ' ὄλ' ἀφροκυλάει,
σάμπως δοξάρι σὲ χορδές, κι' ἡ φύση τὴν ψυχὴ τῆς
σὲ λουλουδένια κύπελλα μ' ἀπλοχεριά κερνάει
καὶ μιὰ ψυχὴ γινήκανε ἡ δική μας κι' ἡ δική τῆς.

Σπιθόχρυσα κι' ἀνάλαμπα εἶν' ὄλ' ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη.
Πέσαν τὰ κρέπια, κι' ἔανοι ντύσαν γλαυκοὶ τὰ πλάτη,
κι' ὄλαναθράει γελάτη
καινούργια νότα ἔρωτική σὲ βάθη καὶ σὲ μάκρη.

Τώρα ξυπνᾶν ὀλόθερμα τῶν γηραιῶν τὰ χρόνια,
ποῦχαν παγώσει, ἀλλοίμονο, σὰν ἀλπικὰ ἐντελθάϊς
τὰ χιόνια τοῦ χειμῶνα τους τὰ κάν' ὁ Ἀπριλομάης
νᾶν σάμπως τ' ἀνοιξιάτικα τῆς μυγαλιάς τὰ χιόνια.

Κι' ἐκεῖ π' ἀδιάφορα μιᾶν ἡ κόρη κι' ὁ νιὸς μόνοι,
νοιώθουν πὼς κάτι τοὺς δονεῖ, μὰ κι' οὔτε ξαίρουν τί.
Σὰ θάχουν χωριστεῖ,
θὰ θροῦν τις δυὸ τους τις καρδιές πὼς τοῦτο τις ἐνώνει.

Καὶ καρδιοχτύπι' ἀναμονῆς μαντεύεις ποῦ φτερώνουν,
γλυκὰ κρυφομιλήματα ποῦ πόθους γιγαντώνουν,
σ' ἀπόσκιες πέρα καλαμιές φιλιὰ ποῦ ξεφαντώνουν
κι' εἰδύλλια ποῦ πλέκονται κι' ἀγάπες ποῦ φουντώνουν.

Κι' ἡ μαραμμένη ἀγάπη μας, στὸ γύρω ἀνθομεθύσι
σιμῶνει ἀκροπερπάτητη κι' ὀλοφωτάει ζεστή,
σὰ φλέγεται ὄντας θυθιστεῖ
μέσ στ' ὀξυγόνο τὸ κερὶ ποῦ μόλις εἶχε σβύσει.

Λές σ' ἄλσος εἶν' χρυσόφυλλο Βαλχάλας ὄλα γύρα
καὶ τὸ πιτὸ κερνά ἡ ξανθὴ λιακάδα σὰ Βαλκύρα,
καὶ μέσα τους μιὰς μουσικῆς γλυκειᾶς κυλάει πλημμύρα,
σὰ νᾶχε γύρει ἀπάνω τους τοῦ Μουσηγέτη ἡ λύρα.

Τώρα ποῦ τὸ γλυκόνειρο στὰ στήθι' ἀνθίζει ἀγάλι,
ἀνέγγιχτο καὶ μυστικὸ στὰ βάθη μας ἄς ζήσει,
μὴ μαραθεῖ καὶ σβύσει,
καθὼς θλιβὸ μαραίνεται τὸ κρίνο στ' ἀνθογυάλι.

Ἄπ' τὶς κορφές κι' ἀπ' τὰ ξανθὰ τ' ἀνάπλαγα ἔως κάτω,
τὸ κάθετι πιά ξέφυγεν ἀπ' τὴ στενὴ φωλιά του,
καὶ φέρνοντας ὁ στοχασμὸς στὸ φῶς τὴν ἑμορφιά του
τὴν κάνει νᾶν ἀθάνατη πρὸς πείσμα τοῦ θανάτου.

Ἐρωτικ' εἶναι πρόκληση τῆς ἀνοιξῆς οἱ αὐλοὶ
κι' ἡ πεταλούδα παίρνοντας τὸ ποῦχει φιλιὸ στείλει
τὸ λούλουδο στὸ λούλουδο, τοῦ δίνει τὸ φιλι,
τὰ χεῖλη σ' ἄλλα χεῖλη.

Νέες ἀγάπες καὶ παλιές κρυφάνοιξαν τὴ θύρα,
γλυκαγκαλιάζουντ' οἱ ψυχές μ' ἄλλες ψυχές τριγύρα,
κι' εἶν' ὄλα σὰν ἐξαύλωση στοῦ γήλιου τὴν πορφύρα,
κι' ἄ θέν φτερά, κάνουν φτερά τῶν λουλουδιῶν τὰ μύρα.

Σε μελωδίες μυστικές σάν ἀποξεχασμένη
 μεθ' ἢ ψυχὴ τοῦ σύμπαντος μ' ἀπόκοσμ' ἠδονή,
 καὶ σὲ μιὰ ρέμβη ἐρατεινὴ
 πὰ στ' ἀκροπέταλα γυμνὴ ζυγιάζεται καὶ μένει.

Κι' εἶν' ὄρθρος ὄλα, λυρισμός, κι' ἀνάταση κι' αἰθρία.
 Κλειοῦν λὲς ψυχὴ καὶ τ' ἄψυχα, χίλιες ψυχὲς τὸ σῶμα,
 κι' εἶν' ἡ ζωὴ σάν ποίηση καὶ κῶμος κι' ἄρμονία,
 κι' εἶν' τὸρα ὁ πικρὸς θάνατος πικρότερος ἀκόμα.

Ξύπνα κι' ἐσὺ θλιβὴ καρδιά, καρδιά πούχεις ξεχάσει,
 πούχεις ξεχάσει τὴ ζωὴ καὶ πούχεις ξεχαστεῖ,
 κι' εἶν' ἡ ζωὴ μας λιγοστὴ
 καὶ θὰ περάσει σάν καπνός, σάν κῶμα θὰ περάσει.

Δὲν εἶν' γιὰ πάντα μι' ἀνοιξ' ἡ ζωὴ, δὲν εἶναι —κρίμα—.
 Θὰ ρθεῖ σὲ λίγο ἢ χειμῶνιά κι' ὁ θάνατος θὰ ρθεῖ.
 Ξύπνα καρδιά, θλιβὴ καρδιά, πρὶν κοιμηθεῖς στὸ μνήμα,
 π' ἀπάνω του εἶναι μάταιοι τῆς ἀνοιξῆς οἱ ἀνθοί.

Σὰ φτάνει ὡς τὴν ταφόπετραν ἢ θεία μυροπονή,
 ποιὸς τάχατες μπορεῖ νεκρὸς τὴν πλάκα νὰ κυλήσει,
 κι' ὀρμώντας πρὸς τὴν ἀνοιξὴ νὰ ζήσει τὴ ζωὴ
 πὺ ξέχασε νὰ ζήσει;

1934.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΡΚΙΔΗΣ

Ξ Υ Π Ν Η Μ Α

"Ανοιξες τὸ ματόφυλλο,
 σάν τὸ ζεστὸ τρεμόφυλλο τῆς γιασεμιάς,
 καὶ γνώρισε τὸ κλάμα τῆς δροσιάς,
 τὴν παγωνιά, πὺ σὲ στεφάνωνε,
 σάν ἄγουρο κλαδί,
 τὸν ἥλιο πὺ σὲ γέλασε,
 τὸ ἀξύπνητο φιλί του !
 Καὶ δέχτηκες τὸ γλυκοχάραμα
 σάν τὴν ἀχνόλουστη μηλιά, πὺ διαλεῖ
 τὸ μάγο δίχτυ τῆς νύχτας
 καὶ χάρισε τὸ πρόσωπο
 στὸ χᾶδι τῆς πράσινης φωτιάς,
 τὴν ὥρα π' ἀνάφαινε
 στὸ μεγάλο περβόλι.

"Ω! Ἡ νερένια λαχτάρα
 τοῦ ζεστοῦ σου κορμιοῦ
 στὴν πλατύκρουνη βρύση,
 ἢ χαρὰ τοῦ πανάλαφρου ἀφροῦ
 μὲς τὸν πράσινον ἄνεμο,
 πὺ σου ἀνοιξε
 ἢ ἐφτάφυλλη καρδιά
 στὸ κρῦον ἀναστέναγμα
 τῆς ἀγέννητης μέρας !
 Τὸ δάκρυ,
 πὺ σοῦντυνε τὴ χαρὰ,
 ἢ διάφωτη μέρα πὺ φίλησε
 τὸ στρογγυλό σου μέτωπο,
 τὰ στιλπνὰ πευκόφυλλα πὺ σκέπασαν
 τὸν παιδακίσιο σου ὕπνο !

ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

Τ Ο Θ Α Υ Μ Α

Σε λίγες μέρες θ' ανοίξουνε πάλι — όπως κάθε χρόνο — οί πιστοί την ψυχή τους, για νά δεχτοῦνε τὸ μεγάλο θαῦμα: Τὸ μήνυμα θάρτει ἀπὸ τὸ μακρυνὸ βράχο τοῦ Γολγοθᾶ, μὲ τ' ἄρωμα τῆς βιολέττας καὶ τῆς πασχαλιάς. Θὰ ξυπνήσει τὴν κοιμισμένην ἡχὴ τῶν παιδιδάστικων χρόνων τῆς ζωῆς τους, καὶ θὰ γεμίσει τὴν καρδιά τους μὲ χαρούμενους ἀντίλαλους. Ὅλα θὰ γίνουνε πάλι γύρω τους ὡραία. Τὸ θεῖο φῶς, ποῦ ἔκαμε τοὺς ἀγγέλους τοῦ Μνημείου ν' ἀπαστράπτουν, θὰ χύσει στὴ ζωὴ τους τὴ γοητευτικὴ του ἰλαρότητα.

Χρόνια καὶ χρόνια οἱ ἄνθρωποι ζούσανε μὲ τὴν προσδοκίαν αὐτοῦ τοῦ θαύματος. Ὅταν τὰ μίση ἀποστραγγίζαν τὶς καρδιές καὶ τὰ πάθη νεκρώναν τὶς αἰσθήσεις, ὅταν ἡ πλεονεξία δηλητηρίαζε τὴν ψυχή κ' ἡ ἀλαζονεῖα θόλωνε τὴ σκέψη, οἱ ἄνθρωποι περίμεναν τὸ θαῦμα.

Καὶ τὸ θαῦμα ἔγινε. Τόθρεψε ἡ Ἀγάπη καὶ τ' ἀνάστησε ἡ Θυσία. Μέσ' ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῆς Ἀγάπης Ἐκείνου τὰ πράγματα ξαναπῆραν τὴν παρθενικὴ τους ὄψη. Τὰ πάθη ἠρέμησαν, οἱ κακίαι ὑποχώρησαν, ὁ ἄνθρωπος ξαναβρῆκε τὸ χαμένον ἑαυτό του. Μέσα στὸ φῶς τῆς Ἀγάπης ἀνθήσε τὸ καταφρονεμένο λούλουδο τῆς ζωῆς· φούντωσε καὶ στολίστηκε.

Κανένα δίδαγμα καὶ καμμιά ἀλήθεια δὲ δικαίωσε τόσο τὴ ζωὴ, ὅσο ἡ ἔννοια τῆς Ἀγάπης. Ὁ μυστικὸς δεσμός, ποῦ κρατοῦσε ἐνωμένα τὰ δημιουργήματα μὲ τὸν Δημιουργὸ τους, ἀποκαλύπτονταν τώρα μπροστὰ στὰ ἔκθαμβα μάτια τῶν ἀνθρώπων. Ἐνα καινούργιο στοιχεῖο ἔδινε νόημα στὶς πράξεις τους καὶ περιεχόμενο στοὺς σκοπούς τους.

Μὰ ἡ ἀγάπη χωρὶς τὴ Θυσία εἶναι σὰν τὸ λούλουδο χωρὶς τὸν καρπὸ. Ἔτσι ἦρθε ἡ θυσία Ἐκείνου, σὰν ὁ ὑπέρτατος καρπὸς τῆς Ἀγάπης Του, μιᾶς ἀγάπης ποῦ δὲ γνώρισε ἀνταλλάγματα καὶ δόθηκε χωρὶς ὑπολογισμούς. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀγάπη, ἡ ἀγάπη ποῦ ὀδηγεῖ στὴν μεγάλην εὐτυχία: Νὰ μπορείς διαρκῶς νὰ προσφέρεις στοὺς ἄλλους χωρὶς ἐσὺ νὰ ζητᾶς τίποτε ἀπ' αὐτούς. Νὰ μπορείς νὰ δίδεις, χωρὶς νὰ παίρνεις. Νὰ μπορείς νὰ θυσιάζεσαι...

Καὶ ἡ Θυσία ὀδήγησε στὸ Θαῦμα.

Ὅπως ἀκριβῶς μὲ τὴ θυσία του τὸ σπειρὶ τοῦ σιταριοῦ ἐπιτελεῖ κάθε χρόνο τὸ θαῦμα τῆς βλαστήσεως, ἔτσι κι Ἐκεῖνος μὲ τὴ Θυσία Του ἐπιτέλεσε κι' ἐπιτελεῖ τὸ μεγάλο θαῦμα: Τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἀνθρώπου· μιᾶς ἀναστάσεως ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς, ποῦ ἔδωσε νέο περιεχόμενο καὶ νέαν ἀξία στὴ ζωὴ.

Τὸ θαῦμα αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται ἔκτοτε κάθε χρόνο. Κάθε χρόνο ἔρχεται μὲ τὴν Ἀνοίξη τὸ μεγάλο μήνυμα. Μὰ ἀλόιμονο! Πόσοι εἶναι ἔτοιμοι καὶ παρασκευασμένοι γιὰ νὰ τὸ δεχτοῦν; Ἡ ψυχὴ τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων συνθλίβεται μέσα στὶς καθημερινὲς μάταιες φροντίδες καὶ τὶς ἄσκοπες ἀναζητήσεις· καὶ τὸ χαρούμενο μήνυμα τοῦ θαύματος περνᾷ γι' αὐτοὺς σχεδὸν ἀπαρατήρητο. Μέσα στὴ σύγχυση τῶν ἐπιδιώξεων καὶ τὴν τρικυμία τῶν παθῶν, πολὺ σπάνια φτάνει ἡ ἀπήχηση του στὴν καρδιά τους. Ἀλλὰ καὶ τότε δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μονάχα ἓνα δειλὸ φωτεινὸ διάλειμμα, ποῦ βυθίζει τὰ δύο του πέρατα στὰ πυκνὰ σκοτάδια τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀμαρτίας. Λεῖπει ἀπὸ τοὺς πιὸ πολλοὺς τὸ σθένος νὰ παρακολουθήσουν τὴ φωτεινὴ λάμψη του· ν' ἀποβάλουν, μέσ' ἀπ' αὐτὴν, τὰ πάθη τους· νὰ λυτρωθοῦν ἀπ' τοὺς ἀλλεπάλληλους γηϊνοὺς δεσμούς τους· ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἀγνὸν ἄνθρωπο ποῦ κρύβεται μέσα τους, νὰ δώσουν εὐρύτητα στὶς ἐπιδιώξεις τους καὶ ἠθικὸ περιεχόμενο στὴ ζωὴ τους. Τοὺς λείπει ἡ πίσιτη! Χωρὶς αὐτὴν τὸ θαῦμα

μένει δυστυχώς ένα άπλο έπεισόδιο, και τὸ δράμα τῆς θυσίας και τῆς αγάπης, ένα μήνυμα μακρυνὸ και φυγαλέο.

Τὸ ἄγγελμα τοῦ λευκοφορεμένου νεανίσκου τοῦ Μνημείου τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπῆχέι χαρούμενο στην ψυχὴ πολλῶν· μὰ πολὺ λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴν πίστη και τὸ σθένος νὰ προχωρήσουν, νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ πολυθρόμβα Ἱεροσόλυμα, και νὰ συναντήσουν τὸν Κύριον στὴ Γαλιλαία.

Ἐλειψε ἡ πίστις ἀπὸ τὴ ζωὴ μας και μαζί με τὴν πίστις ἔλειψε κ' ἡ βαθύτερη αἴσθησις τοῦ θαύματος. Ἡ τρυφερὴ παιδικὴ ψυχὴ, με τὴν ὁποῖαν μᾶς προίκισε ἡ φύσις, σκληρύνθηκε με τὸ πέρασμα τῶν χρόνων, ἀμβλύνθηκε ἀπὸ τὴ συσσώρευσις τῶν περιττῶν φροντίδων, ἔχασε τὴν τρυφερότητα και τὴν εὐαίσθησίαν τῆς. Τὰ ὀράματα, ἡ ποίησις, οἱ χαρὲς και τὰ θαύματα τοῦ παιδικοῦ κόσμου ἔμειναν σὰ μιὰ λησμονημένη σελίδα. Μπροστὰ στην ἀπλότητα και τὴ σιγουριὰ τῆς πίστεως ὑψώσαμε τὸν ἐφιάλτη τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Τὰ αἰσθήματα, οἱ ἐλπίδες, οἱ πόθοι, οἱ ἀναζητήσεις μας μετροῦνται τώρα με τὸ διαβήτη και με τὸν κανόνα. Μπροστὰ στὸ μεγάλο θαῦμα τῆς Ζωῆς — τοῦ φαινομένου αὐτοῦ ποὺ δὲ μπορεῖ καμμιά Ἐπιστήμη ν' ἀναλύσει τὴ φύσις του, και καμμιά Λογικὴ ναβρεῖ τὴν οὐσίαν τῆς ροῆς του — ὀρθώσαμε τὸ μαθηματικὸ τύπο. Καὶ δὲν ἔμεινε πιά χώρος γιὰ θαυμάσια· δὲν ἔμεινε χώρος γιὰ ἓνα κομμάτι λαμπρὸν οὐρανό, ποὺ νὰ προβάλλει τὸ ὄραμα και τὴν προσδοκίαν τῆς ζωῆς μας, γιὰ μιὰ θερμὴν ἀχτίδα φωτὸς ποὺ νὰ ταξιδεύει τὴν προσευχὴν μας, ἐκεῖ, ὅπου ὁ Κύριος τῆς Ἀγάπης ἔχει τὸ ἐνδιαίτημα τῆς εἰρήνης και τῆς εὐλογίας Του. Γιατὸ χάθηκε ἡ γαλήνη ἀπ' τὴν ψυχὴν μας. Χάθηκε κ' ἡ εὐδαιμονία, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ μετρηθῇ με κανένα ὑλικὸ μέτρο και νὰ ἀποδοθῇ με καμμιά μαθηματικὴ ἐξίσωσις.

Μάταια μᾶς καλεῖ τὸ θαῦμα τῶν Οὐρανῶν! Μάταια μᾶς καλεῖ τὸ θαῦμα τῆς Ἀνοίξεως! Μάταια μᾶς καλεῖ ἡ Ἀνάστασις Ἐκεῖνου! Μπροστὰ στὸ κενὸ μνημεῖο μένουμε, οἱ πιά πολλοί, περιδεεῖς. Ἀντιμετωπίζουμε τὴ Νίκη Του ἐνάντια στην ἁμαρτία και τὸ θάνατο με τὸ φοβισμένο μάτι τῶν στρατιωτῶν, παρὰ με τὸ χαρούμενο σκίρτημα τῶν Μυροφόρων.

Μόνο ὅταν ξαναγυρίσει ἡ πίστις στὴ ζωὴν μας, μόνο ὅταν μπορέσουμε νὰ ξεπλύνουμε τὴ σκουριὰ, ποὺ ἐπικάθησε ἀπάνω στην ψυχὴν μας, και ν' ἀνοίξουμε μπροστὰ στὰ κουρασμένα μάτια μας τὸν παιδικὸ οὐρανὸ τῆς εὐσέβειας και τῆς ἀγνότητος, τότε μονάχα τὸ θαῦμα τῆς Ἱερουσαλήμ θὰ βρεῖ μέσα μας τὴ λυτρωτικὴν του προέκτασις. Θὰ χαρίσει γαλήνην κι' εὐλογία, ἐμπιστοσύνην κι' ἐλπίδα, χαρὰν κι' ἀγαλλίασις στὶς ἀνήσυχες μερες μας. Θὰ σκορπίσει τὴ μαύρη καταγιγίδα τῆς ζωῆς μας και θὰ φέρει στην ψυχὴν μας τὸ φῶς μιᾶς ἀένανης ἀνοίξεως. Καὶ τότε θὰ μπορέσουμε μαζί με τὶς Μυροφόρες νὰ παρακολουθήσουμε τὰ ἴχνη Ἐκεῖνου, και νὰ τὸν συναντήσουμε ἴσως κάποτε στὴ Γαλιλαία.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Σ Τ Ι Χ Ο Ι

Στὸ πλάι μου ἂν εἶσαι, κοντά, μακρὺά μου,
στῶν ὄλων τὴν ὄψη, κρυφά, φανερά,
στὸ πένθος τοῦ τάφου, στὸ γέλιο τοῦ γάμου,
εἶσαι ὄλα: και σάρκα, ψυχὴ και σκιά.

Στὸν ἴσκιο σου θέλω, με σὲ νὰ φυτρώνω·
ἂν εἶσαι πουλί, φωλιά θάμαι γιὰ σένα·
στὸ ξάγνοιασμα, ναί, στὸ μαρτύριο, στὸν πόνο,
Θεὸς σπόρος ἐσύ, κι ἡ θνητὴ σου ἐγὼ γένηνα.

ΛΙΛΗ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ ΙΑΚΩΒΙΔΗ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΛΑΡΝΑΚΑ

Ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Κύπρου ἤκμαζεν ἄλλοτε ἡ Λάρναξ, ἡ πόλις τῶν προξένων καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Εἶχε καὶ κάποιαν παράδοσιν ἀρχοντίας. Ἀπὸ τῶν παιδικῶν μου χρόνων με συνδέουν ἰδιαιτέροι δεσμοὶ μετὰ τὴν Λάρνακα. Ὁ πατέρας μου, κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς με ἔστειλε γιὰ λίγες μέρες σὲ ἀγαπημένους ἐκεῖ συγγενεῖς. Καὶ ἐπερνούσα χαρούμενες ὥρες τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας εἰς τὸ «πόντε», ὅπως ἔλεγαν οἱ παλαιοὶ Σκαλιῶτες τὴν ἀποβάθραν, ἢ εἰς τὴν «πασιτισερίαν», ὅπως ἔλεγαν τὸ ζαχαροπλαστεῖον. Καὶ εἶχεν ἀπὸ τότε ἡ Σκάλα μίαν πνευματικὴν ζωὴν. Γενάρχη, ἄς ποῦμε, τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Λάρνακος ἦταν ὁ Δημήτριος Πιερίδης, ἐπιφανὴς ἀρχαιολόγος σπουδαστὴς ἐν Ἀγγλίᾳ, σοφὰ δημοσιεύσας ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Ὁ Δημήτριος Πιερίδης ἦταν υἱὸς τοῦ Πιεράκη Καρέλλα, Ἑλληνοῦ ἐκ Βενετίας. Ἐνας Ἀγγλος λόρδος, ὁ Sir Dramont Wolf, ἦλθε μετὰ τὸ γιότ του στὴν Λάρνακα τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821 καὶ ἐξενίσθη εἰς τὸ ἀρχοντικὸ σπίτι τοῦ Καρέλλα. Ὁ Καρέλλας ἐζητήθη εἰς τὴν Λευκοσίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπανῆλθεν. Ἐσφάγη ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ προυχόντων, κατὰ τὰς σφαγὰς τῆς 9 καὶ 10 Ἰουλίου 1821. Ὁ Ἀγγλος λόρδος ἐζήτησε τότε καὶ ἐπῆρε μαζὺ του τὰ δύο παιδιά τοῦ Καρέλλα, ἔν τῶν ὁποίων ὁ Δημήτριος, καὶ τὰ ἐσπούδασεν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ Δημήτριος ἐξελλήνισε τελικῶς τὸ ὄνομά του εἰς Πιερίδης, σύμφωνα μετὰ τὸ ἐπικράτους τότε πνεῦμα εἰς τὰς διαφόρους σχολὰς τοῦ Γένους καὶ τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Δημήτριος Πιερίδης ἀπέβη ἀρχαιολόγος διεθνοῦς φήμης καὶ κύρους.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς κατοχῆς εἰς τὴν Λάρνακα ἐξεδόθη καὶ ἡ πρώτη ἐφημερίς μετὰ τὸ ποιητικὸν ὄνομα τοῦ Στασίνου, ὑπὸ τοῦ Δ. Θεοχαρίδου, τοῦ ὁποίου τὰ ποιήματα ἀνεγινώσκοντο τότε ἀπλήστως. Ὁ Στασίνος δὲν ἐζῆσε πολὺν καιρὸν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὄνομά του, τὸ ὅποιον ἐπὶ τὸσους τώρα αἰῶνας λαμπρύνει τὴν ἑλληνικὴν διανοήσιν. Τὰ «Κύπρια Ἔπη» τοῦ Θεοχαρίδου ἀπέθαναν μαζὺ του. Κατόπιν τὸ «Κίτιον» καὶ τὸ «Νέον Κίτιον».

Εἰς τὴν Λάρνακα ἐζῆσεν ὁ Δημήτριος Θεμιστοκλῆς, πατὴρ τοῦ Ἀνδρέου καὶ Διοφάντου Θεμιστοκλέους. Τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ Δημ. Θεμιστοκλέους ἦτο Σκαρβαῖος, μετατραπὲν εἰς Θεμιστοκλῆ ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς περιπόστου σχολῆς τῶν Κυθωνιδῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφοίτησεν. Τὸ ἐπιτύμβιον τοῦ Δημ. Θεμιστοκλέους ἔγραψεν ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος.

Ἐκεῖ διηθῦνε τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν ἐπὶ τετραετίαν νομιζῶ ὁ Ἀθανάσιος Σακελλάριος, ὁ ὀτρυνὸς συγγραφεὺς τῶν «Κυπριακῶν», τῆς πλέον περισοπυδαστοῦ περὶ Κύπρου συγγραφῆς.

Ἐκεῖ ἐδίδαξεν, ἐπὶ ἔτη, προσφιλέστατός μου πρωτεξάδελφος, ὁ Νικόλαος Δ. Λανίτης, ὁ γλαφυρώτερος τῆς ἐποχῆς ἐν Κύπρῳ ὁμιλητῆς, τὸν ὁποῖον οἱ Λαρνακεῖς ἀναπολοῦν μετὰ σεβασμοῦ καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τιμᾶ μίαν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως.

Ἐκεῖ ἔγραψεν ὁ Κηπιᾶδης τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ 1821, τὰ ὁποῖα ὡς πηγὴ εἶναι πολὺτιμος, καὶ ἐπεσύναψε στίχους, οἰκτρὰς ἀπομιμήσεις τῆς Τουρκομάχου τοῦ Σούτσου. Ὁ Κηπιᾶδης περιέγραψεν εἰς στίχους ὄχι μόνον τὰς σφαγὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν λείαν τῶν Τούρκων. Πειρακτοῦρηδες, ὅπως ἤμεθα ὁ Σίμος ὁ Μενέλαος καὶ ἐγώ, ἐκάμαμεν μίαν παρωδίαν τῶν στίχων τοῦ Κηπιᾶδου. Καὶ ἔμεινεν ἕως τώρα εἰς τὴν μνήμην μου ἕνα τετράστιχον τοῦ Μενάρδου :

Ἐνα σεντοῦκι καπλατισμένον
ἀπὸ θελοῦδον κοκκινωπὸν
τὸ μῆκος ἕξ τὸ φάρδος τρία
γεμάτων ὄλων ἀπὸ ρουπιάν.

Εἰς τὴν Λάρνακα ἐγεννήθη καὶ ἐνεπνεύσθη ὁ Ἑλληνογάλλος ποιητῆς Γουσταῦος Λαφῶν, ἀληθινὸς Ἑλληνοπληκτος, τὸ ὅποιον τὰ Ἑλληνικὰ ποιήματα ἀπήγγελλε καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ περασμένη γενεά. Ἐνθυμούμαι ποῖον ἐνθουσιασμὸν ἐπροκάλεσεν ὁ Λαφῶν μίαν θραυδὴν ἀπὸ τοῦ θῆ-

ματος του Παρνασσού. "Όταν ἐγήρασεν ἐνθυμήθη ὁ Λαφῶν τὴν Κύπρον καὶ ἦλθεν ἐδῶ διὰ τὴν ἰδρύσασθαι... Γεωργικὴν Τράπεζαν. "Εἶνα θράδῳ εἶχαμε συναθροισθῆ ὅλοι μας εἰς τὸ σπίτι τοῦ Γεωργίου Ρωσσίδη, ὄχι διὰ τὴν Γεωργικὴν Τράπεζαν τοῦ Λαφῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ποιήσιν τοῦ Λαφῶν. "Ἡ Κυρία Θεοδώρα Ρωσσίδου, τὸ γένος Ζήνωνος Πιερίδου, ἔγγονη τοῦ Δημητρίου, ἀληθινῶς ἀρχόντισσα τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, ἐπανάφερον εἰς τὸν γερασμένον ποιητὴν πυκνὰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς νεότητός του εἰς τὴν Λάρνακα. "Ἡ Γεωργικὴ Τράπεζα ἐλησμονήθη ἀμέσως. Καὶ ὁ Λαφῶν ἤρχισε νὰ τραγουδῆ σὲ θαυμασίαν δημοτικὴν γλῶσσαν τὰς παλῆς ὡμορφίης τῆς γενεθλίου του πόλεως. "Υψηλὸς καὶ ὠραίος γέρων, ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἐφλέγετο ἀπὸ τὰς φλόγας τῆς πρώτης του νεότητος. Εἶχαν περάσει πολὺ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν ὁ Λαφῶν μᾶς ἀπήγγειλε τὸ τελευταῖον του ποίημα. "Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς τὸ ποίημα ἀφοῦ ἐφέρετο νοσταλγικὰ εἰς τὸ παρῆλθόν, ἔκλαιεν ὅτι «τώρα ὅπου ἔγινεν ἡ θάλασσα γαλοῦρι δὲν εἶχε κουτάλι νὰ φάγῃ». "Ἐνθουσιάσθη μέχρι δακρῶν ἀπὸ τὰ χειροκροτήματά μας καὶ ἠσθάνθη κάποιον ὑπερφάνειαν, ὅταν τοῦ εἶπαμεν, ὅτι καὶ ὁ Γκαίτε 84 ἐτῶν ἔγραψε τὸ ὠραιότερον ἐρωτικὸν του ποίημα.

* * *

Εἰς τὴν Λάρνακα ὁ καθολικὸς Βαρλαάμ, λάτρης τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, ἔγραψε θαυμασίους Ὅμηρικους στίχους. "Ἡ Λάρναξ εἶχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς Ἀνωτέρας Σχολῆς τῆς. Πλὴν τοῦ Νικ. Δ. Λανίτη καὶ δι' ὀλίγον καιρὸν τοῦ Σίμου Μενάρδου, ἐδίδαξαν ἐκεῖ δύο ἐπιφανέστατοι καθηγηταὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὁ Δημ. Σᾶρρος, ὁ διαπρεπὴς μεταφραστὴς ἀρχαίων τραγικῶν, γράφας εἰδικὴν μελέτην περὶ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως, καὶ ὁ Δ. Συκουτρῆς, ὁ τὸσον προῶρως ἀποθανὼν ἐπιφανέστατος κατόπιν καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. "Ἠσχολήθη πολὺ μὲ τὴν Κύπρον ὁ Συκουτρῆς. Περιήλθομεν μαζὺ ἀρκετὰ μέρη τῆς ὑπαίθρου, μαζεύοντες τραγούδια καὶ λέξεις. "Εἶνα χειμωνιάτικο θράδῳ εὐρέθημεν εἰς τὸν Μέσσα Ποταμὸν. Εἶμεθα 4—5 καὶ ὁ Νικόδημος Μυλωνᾶς μαζὺ μας. Γύρω ἀπὸ τὸ τζάκι φιλολογοῦντες ἐπεράσαμεν ἀλησμόνητες ὥρες. Μᾶς εὐρήκεν ἡ αὐγή. Καὶ τότε ἠκούσθη τὸ περίφημον καλαμποῦρι τοῦ εὐφυστάτου καὶ ἀλησμονήτου Λουκῆ Πιερίδου : «Συκουτέσσερις ἐξημέρωσεν». Τὸ πρῶτ' ἔμμεσα στὰ χιόνια ἀνεθήκαμε πεζὴ στὲς Πλάτρες. Τὴ πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ μελέτης εἶνε ἡ Κύπρος ἔλεγε πάντα ὁ Συκουτρῆς.

Εἰς τὴν Λάρνακα ἐπίσης ἔκλεισε τὰ μάτια, ἀφοῦ προηγουμένως ἐδίδαξαν εἰς τὴν Πάφον καὶ τὴν Λεμεσό, ὁ γλυκύτερος μεταφραστὴς ἀρχαίων τραγωδιῶν καὶ μαζὺ δηκτικώτατος σατυρικός ποιητῆς—ὁ Ἀνάποδος—καὶ δημοσιογράφος, ὁ Νίκος Θ. Ἀντωνιάδης. "Ἄν κανεὶς γράψῃ γιὰ τοὺς Κυπρίους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, πρέπει νὰ σταθῆ ἀρκετὰ πρὸ τοῦ Νίκου Ἀντωνιάδη. "Ἐχει πολλὰ νὰ πῆ καὶ πολλὰ νὰ ἐνθυμηθῆ. Μεταξὺ τῶν Λαρνακῶν λογίων, διδάξας δύο καὶ πλέον γενεὰς Λαρνακῶν τὴν Ἑλληνικὴν ἀρετὴν ἦτο καὶ ὁ Κοσμάς Λυσιώτης καὶ ὁ ἄλλος ἐκεῖνος ἀλησμόνητος τύπος, ἀγαθὸς καὶ εὐφύης καὶ μελετηρὸς ὁ Γεώργιος Κωνσταντινίδης, ἐκδῶσας διδακτικὰ βιβλία γεωγραφίας καὶ πολλὰ δημοσιεύσας, καθὼς καὶ ὁ γλαφυρώτατος καὶ πατριωτικώτατος δημοσιογράφος Κλεόβουλος Μεσολογγίτης.

Καὶ μέσα σ' αὐτὸν τὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς Λάρνακος ἐκυριαρχοῦσεν ἡ σπινθηροβόλος εὐφυΐα τοῦ Λουκῆ Πιερίδου, σκορπιζόντος καὶ εἰς ὥρας σοφῶν ἐργασίας καὶ εἰς ὥρας ἀναψυχῆς τὰς ἀστράπας τοῦ πνεύματός του. "Ὅποια ἦτο ἡ πνευματικότης τοῦ Λουκῆ ἀποδεικνύει ἡ ἐκ χιλιάδων τόμων βιβλιοθήκη ποῦ ἀφῆκεν, ἰδίως βιβλίων παλαιοτάτων καὶ νέων συνδεδεμένων μὲ τὴν Κύπρον.

Τῆς Λάρνακος ἐδημάρχευσε μία ἐξέχουσα φυσιολογία τοῦ πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου τῆς Νήσου, ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τῆς Κύπρου Φίλιος Ζαννέτος. Πολιτικός, ἱστορικός, ἰατροφιλόσοφος. Ἀλησμόνητος φυσιολογία. "Ἐκ τῶν θερμουργῶν ἐργατῶν τῆς Ἐνώσεως, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων ἐξορίστων καὶ ἀπέθανεν ἐξοριστὸς εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ τὸ ἰνδαλμα τῆς Κύπρου ἐλευθέρως καὶ ἠνωμένης ἐμπροστὰ του.

* * *

"Ἦσαν ἴσως καὶ ἄλλοι. "Ἄν εἰς τὸ μνημόσυον αὐτῶν περασμένων ἐλ-

σμόνησά τινας, ἄς συγχωρήσουν τὴν γηρασμένην μνήμην μου. Αὐτοὶ ἐπέρασαν, ἀλλὰ τὸ διάβα των ἀφήκε καρπούς. Ἡ παλαιὰ παράδοσις συνεχίζεται. Αὐτὴν τοῦλάχιστον τὴν παράδοσιν ἄς τὴν κρατήσῃ δυνατὴν ἢ ἀγαπημένην πόλις.

* * *

Ἡ Λάρναξ μὲ τὴν παλαιάν πνευματικὴν τῆς ζωῆν καὶ τοὺς ἐπιζῶντας τύπους παλαιότερας ἐποχῆς, μὲ τὰ ὑπάρχοντα ἀκόμη κιόσκια καὶ τὲς καμάρες καὶ κάποιες θαρειῆς πόρτες, ἀλλὰ καὶ μὲ τὲς ὠμορφες γυναῖκες, πού μαζὺ μὲ τοὺς ἠλεκτρικοὺς λαμπτήρες φωτίζουν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τὴν χαρούμενη προκουαῖα τῆς, μοῦ ἐνθουμίζει πολὺ τὸ Ληξοῦρι τῆς Κεφαλληνίας. Γύρω ἀπὸ τὸ μνημεῖο τοῦ Κίμωνος τοῦ Ἀθηναίου, τὸ ὁποῖον ἠγέρθη κατόπιν εἰσηγήσεως μου, δημοσιευθεῖσης εἰς πρωτοχρονιάτικον φύλλον τοῦ «Ἐθνους», τὴν ὁποίαν ἐνεκοιλώθη ἐνθουσιῶδης ἢ τότε Νεότης μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ὀδυσσεά Εὐρυδιάδη καὶ τὸν Κοσμᾶν Λυσιώτην, ἢ γύρω ἀπὸ τὸ μνημεῖον Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως, τὸ ὁποῖον ἀνήγειραν εἰς μνήμην τοῦ πατρός των τὰ τέκνα τοῦ Ζήνωνος Πιερίδου, μαζεύονται καθημέραν οἱ Λαρνακεῖς, ἀναπολοῦντες τὰ περασμένα ἢ ὄνειροπολοῦντες τὸ μέλλον, προσκολλημένοι μὲ ἀγάπην εἰς τὴν πόλιν των, πάντα εὐγενικοὶ καὶ ἥρεμοι. Καὶ κάποιος Λασκαράτος, κάπου κρυμμένος ἐπαναλαμβάνει, ἀναλόγως τροποποιημένους, τοὺς στίχους τοῦ μεγάλου Κεφαλλήνου σατυρικοῦ : «Ὄντας ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν Κόσμον ὅλον καί..... τὴν Σκάλαν».

ΝΙΚ. ΚΛ. ΛΑΝΙΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Νά 'σμεν ὁ χάρος δκυὸ παιδικὰ νὰ τοῦ κλέφτα τὸ ἔνα,
νὰ 'καυκα τὴν καρτούλλαν του, σὰν καύκεται τζ' ἔμένα.

ῥΗρτεν ὁ χάρος ἔσω σου, θάρτου φουμὶν νὰ φάει
τζαὶ μὲ τὰ λόγια τὰ γλυτζιὰ πολόγιαστον νὰ πάει.

'Αντὰν πεθάνω, μέθ βάψεις μὲ σάκκον μὲ φουστάνι'
κόψε μόνον τὸν βροῦλλον σου τζαὶ θάρμου τον στεφάνι.

'Εν εἶδετε, Πεγιάτισσες, δκυὸ βουδκια τζερισμένα ;
'Εκόψασιν τὸ τζέριστρον τζ' ἐπήραμμες τὸ ἔνα.

'Αμ πάεις, λάμνε στὸ καλόν, μὰ μάγκου ποσιερέτα'
τὰ σπιδκια πού καθούμαστεν δίκλα τζαὶ ξαναῶετα.

Τζαὶ πέ τζαὶ σοῦ νὰ πῶ τζι' ἐγὼ τζαὶ πάλε πέ, νὰ ποῦμεν
τὸν πόνον πῶχω στὴν καρκιάν νὰ τὸν δικαιοιραστοῦμεν.

Τὰ θάσανά μου ἔμ πολλά, σὰν τοῦ θουνοῦ τὸ σόνι,
προτοῦ νὰ λύσει τὸ παλὴν τζινοῦρκον τὸ πλακῶννει.

'Εναμ πουλλὶν ἐπέρασεν τζαὶ τὰ φτερά τ' ἔν μαῦρα,
πού τοὺς καμούς μας ἔρεξεν τζι' ἔδωσέν του ἢ λαύρα.

Συννεφκισμένε οὐρανέ, ποῦσαι μὲς τὴν καρκιάν μου,
κάμε τὰ νέφη σου νερά νὰ σβύσεις τὰ λαμπρά μου.

'Ὅποιος φοᾶται τὴν φωδκιάν ἄς μὲν ἔρτει κοντά μου,
γιατὶ ἔνὰ τὸν κάφουσι τ' ἀναστενάματά μου.

Τὸν χωρισμόν σ' ἐζύασα μὲ τὰ θουνά τοῦ κόσμου,
τζι' ἐστάθηθ θαιρετώτερος ὁ χωρισμός σου, φῶς μου !

Συλλογὴ Α. ΚΛΟΚΚΑΡΗ

ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Οί πιό κάτω τοπικές παραδόσεις, μαζεμένες από τὸ 1936 ἀπὸ τὸ «Π έ ρ α Χ ω ρ κ ό ν» (κοντὰ στὸ χωριὸ Νήσου), ἀναφέρονται στὸν τρόπο πὸν διοικούσαν οἱ Τούρκοι τὸν πολύπαθον τόπο μας, καὶ προσθέτουν ἕνα ἀκόμα ἄγνωστο θῦμα τῆς Τουρκικῆς ἀγριότητος κατὰ τὸ 1821 καθὼς καὶ τὴν αἰτία τῆς προγραφῆς του. Προσθέτουν ἀκόμα δυὸ ἄλλες πληροφορίες, μία πὸν οἱ διάφοροι πρόξενοι στὴ Λάρνακα δὲν προστάτευσαν τοὺς κατατρεγμένους "Ἕλληνες τοῦ νησιοῦ μας χωρὶς ἐκμετάλλευση, κι ἄλλη πὸν ἀναφέρεται στὴν εἰσαγωγή καὶ καλλιέργεια τῆς πατάτας στὸ χωριὸ Νήσου γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ ἕνα Φράγκον ἢ Ἴταλὸν γαιοκτῆμονα. Ἄπ' ὅ,τι ἔχω ἐξακριβώσει ἢ εἰσαγωγή καὶ καλλιέργεια τῆς πατάτας ἔγινε γιὰ πρώτη φορὰ κοντὰ στὰ 1850, πρὶν δηλαδὴ ἑκατὸ χρόνια, διάστημα στὸ ὁποῖον ἢ καλλιέργεια αὐτὴ κατάντησε ἀπὸ τὲς πιό σημαντικὲς καὶ ζωτικὲς καλλιέργειες τοῦ νησιοῦ μας.

Τὸ τσιουθλίτζιν τῆς Νήσου, τὸ πάνω τζαὶ τὸ κάτω, εἶσιεν το πρῶτα ἕνας ἀγάς πὸν ἦτοια συγγενῆς τοῦ Ππασιά. Ἐχτὸς πὸν τὰ χωράφκια τὰ καλὰ τοῦ τσιουθλίτζιοῦ, εἶσιεν τζαὶ πολλοὺς μερράες κατὰ πὸ τζεῖ στὸ Πέρα Χωρκὸν τζαὶ κατὰ πὸ δὰ στὸν Ἄλυκόν. Ὁ ἀγάς τζεῖνος ἐπικιάνεν ἀγγαρκὰν τοὺς γρισκιανοὺς τῆς Νήσου, τοῦ Πέρα Χωρκοῦ τζαὶ τῆς Ἁγιάς Βαρθάρας σὲ οὐλλες τὲς γουλειὲς τοῦ τσιουθλίτζιοῦ, τζιαὶ στὴ σπορὰν τζαὶ στὸ θέρος, τζαὶ στ' ἀλώνια. Γύρου γύρου τοῦ γρόνου, τζαὶ γιορτᾶες τζαὶ Τζερακαῆες τζαὶ καθημερινές, εἶσιεν τους μέσ' τὸ τσιουθλίτζιν τζ' ἐγουλεῦκαν του μούχτι. Κατύση του τζεῖνου πὸν τὸν ἐπρόστασεν νὰ πάη νὰ τοῦ κάμη γουλειὰν τζ' (δ) ἐν ἐπάσινεν !

Οἱ γρισκιανοὶ ἐπορπιστῆκαν τζ' (δ) ἐν ἐξέραν πκιὸν εἶντα νὰ κάμουν. Ἐπασίανεν νὰ κάμουν περάπονο στὸ Ππασσιάν, ἔθκαλλέν τους ἔξω, γιὰ ἦτοια συγγενῆς του ὁ ἀγάς. Ὑατερα πὸν κάμποσα γρόνια ἀλλάχτην ὁ Ππασιάς. Οἱ Νησιῶτες, οἱ Περαχωριτὲς τζ' οἱ Αἰθαρβαριτὲς, ἐπικίαν τὲς γεναίτιζες τους τζαὶ τὰ κοπελλούδκια τους τζ' ἐπῆα στήχ Χώραν ὀλόσια στὸ Ππασσιάν. Εἶπαν του πὼς ὁ ἀγάς τῆς Νήσου χέλει τους μέραν νύχταν νὰ τοῦ κάμουν ἀγγαρκὰν, τζ' (δ) ἐν τους ἀήνην νὰ γουλέψουν τὰ μάλια τους νὰ ζήσουν. Ὁ Ππασιάς εἶπεν τους :

«Λάμνετε εὔρετε χάνια νὰ πεζέψετε, ὥσπου νὰ πέψω χαπαριτζῆν τοῦ ἀγᾶ νᾶρτη νὰ (δ) οὔμεν εἶντα τρέσειν».

Οἱ γρισκιανοὶ ἐπεζέψασιν στὰ χάνια τζ' ἐκαρτεροῦσαν. Ὁ Ππασιάς ἐπέψω χαπαριτζῆν στὸν ἀγᾶν τῆς Νήσου μὲ τὸ γράμμα στὸ σιέριν, τζ' ἔγραψεν του νὰ πάη στήχ Χώραν τζαὶ χέλει τον. Ὁ ἀγάς ὅσον τζ' ἐ(δ) κιάθασεν τὸ γράμμα ἐχυμώχτην τζ' ἔσσιεν τὸ τζ' ἐξητίμασεν τζαὶ τὸ Ππασσιάν τζαὶ τοὺς γρισκιανοὺς. Ὁ χαπαριτζῆς ἐστράφημ πίσω τζ' εἶπεν τοῦ Ππασσιᾶ εἶνταμ ποῦπεν ὁ ἀγάς. Ὁ Ππασιάς τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐκάλεσεν τοὺς γρισκιανοὺς τζαὶ λαλεῖ τους : «Γοράζετε τὸ τσιουθλίτζιν τζαὶ τοὺς μερράες, νὰ σᾶς τὰ πούλησω τωρὰ;»—«Γοράζομέν τα!», εἶπεν ὁ Παπάμιχαληγ πὸν τὴν Νήσου. Τζ' ἐπῆμε μὲ πεντ' ἔξη ἄλλους τζ' ἐδανειστῆκαπ παρᾶς τζ' ἐγοράσαν τὸ τσιουθλίτζιν τζαὶ τοὺς μερράες. Ὁ ἀγάς ἄμαν τζ' ἄκουσέν το λαλεῖ : «Ὁ Ππασιάς ἐθάρην ἐν νὰ μαρτζῶσω ! Ἐτοι παλιοχτήματα...! Ἐχω εἴκοσι μαχαζιά στήν Κωνσταντινόπολη τζ' ἐν νὰ κλάψω;». Τζ' ἐπικιανεν τῆφ φαμίλιαν του τζ' ἐπῆε στήν Κωνσταντινόπολη.

Ὁ Παπάμιχαληγ μὲ τοὺς συντρόφους του ἐμοιραστῆκαν τὸ τσιουθλίτζιν. Τοὺς μερράες, ἐφωνάξαν τοὺς χωρκανοὺς νὰ πᾶσιν νὰ πκιάη ὁ καθένας ἕναγ κομᾶτιν, τζ' ἐπῆσαν ὅσοι ἐχέλαν τζ' ἐπκιάαν, τζ' ὡς τωρὰ ἔχουν τα τζεῖν' τὰ μάλια. Τὰ παραπάνω ἐπκιάαν τα οἱ Αἰθαρβαριτὲς.

Οἱ σύντροφοι τοῦ παπᾶ (δ) ἐν ἐμποροῦσαν νὰ πκιερῶσουν τὸ μερτικόν τους, τζ' ὁ Παπάμιχαληγ ἀναγκάστην τζ' ἐπῆε στή Σκάλα τζ' ἐδανειστῆμ πὸν κομπάρου του τζ' ἐπκίεσεν τὸ ρκόδ τζ' ἔμεινέν του τὸ τσιουθλίτζιν. Ἦτοιαμ πολλὰ φίλοι μὲ τὸ Ππασσιάν τζαὶ κάθε λλίον ἐπεμπεν του κανίσιια. Μέσ' τὸ τσιουθλίτζιν (τὸ κάτω) ἔθκαλεν τρεξιμιόν νερόν, τζαὶ τὸ τσιουθλίτζιν ἔκαμὲν το παράδεισο. Κυὸ τρεῖς ἄλλοι ἀγάες ἀζουλέψαν τοῦ παπᾶ, τζ' ἐθκάλαν λαομία τζ' ἐσταυρίσαν τὸ νερόν τοῦ παπᾶ. Ὁ παπᾶς ἐπῆε στὸ Ππασσιάν

τζ' ἔκαμεμ παράπονον, τζ' ὁ Ππασιάς ἔ(δ)ωκέν του ἕνα γράμμα τζ' ἔπηε στή Κωσταντινόπολη τζ' ἔφερε φερμάνιν. "Ἐ(δ)ειξεν το τοῦ Ππασιά τζ' ὁ Ππασιάς ἐπρόσταξε Δαλίτες, Περαχωρίτες τζ' Ἀϊθαρβαρίτες τζ' ἔστουπῶσαν τὰ λαοῦμια τοὺς ἀγάες, τζ' ἔμεινέν του τὸ νερόν ὅπως τῶσκαλεν πρώτα. Οἱ ἀγάες ὁμῶς εἶχαν τον ἄχτιν τζ' ἔβάλαν τὸν Κουτσοῦ-Μεμμέτην νὰ κόψη τζαῖ τὸν παπὰν μὲ τοὺς δεσποτάες. Ὁ Παπάμιχαηλης ἄμαν τζ' ἄκουσεμ πὼς τὸ γυρεύκου, ἔχῶστημ μέσ' τὸ σπῖτι 'νοῦ κουμπάρου του στήχ Χώρα. "Ἄμαν τζ' ἔθκηδ διαταῆ ὅπως ἔν νὰ ποτζεφαλιστῆ ὀπκοῖος ἔσειε χωσμένον ἔσσω του, τζαῖ τζείνος τζ' ἠ γεναίκα του τζαῖ τὰ παιδικιά του, ἀναγκάστην ὁ κουμπάρος του νὰ τὸν ἰθκάλη ἔξω τὸμ παπὰν τζαῖ νὰ τὸμ πκιάουν οἱ Τοῦρτζοι νὰ τὸμ ποτζεφαλίσουν.

Ὁ Παπάμιχαηλης εἰσιεν ἕναγ γιὸν τζαῖ μιὰγ κόρην. Ὁ γιός του ὄσον τζ' ἄκουσεμ πὼς ἐποτζεφαλίσαν τὸν τζύρην του, ἐφοήχην τζ' ἔφουεν τζ' ἔπηε στή Σκάλα, ὀλόσιαν στόγ κούσουλον τῆς Ἰταλίας τὸμ Πά λ τ ο ν. «Νὰ μὲ γλιτώσης, λαλεῖ του, τζ' ὅ,τι θέλεις νὰ σοῦ (δ)ῶκῶ». Ὁ Πάλτος εἶπεν του : «Νὰ σὲ γλιτώσω ἄμμὰ νὰ μ'ἀθήκης τὸ τσιουβλίτζιν νὰ τὸ τρώω πέντε γρόνους». — «Ἀήνω σου το», λαλεῖ του. Ἀμμὰ πρὶν νὰ γυρισ' ὁ γρόνος πὸυ τὸφ φόνου του τζαῖ τὸ μαράζιν του ἐπέχανεν.

Ὁ Πάλτος ἦρτε στήν Νήσου τζ' ἔπηε στή γεναίκαν τοῦ γιοῦ τοῦ παπᾶ, τζ' ἐζήτησεν τῆς τὸ κοσιάνιν τοῦ τσιουβλίτζιοῦ τζ' ἔ(δ)ωκέν του το. "Ἐπκίαιεν το τζ' ἔπηε στοῦ Ππασιά τζ' ὅ,τι ἔκαμεν ἔκαμεν, τζ' ὕστερις πὸυ ἄλλίες ἡμέρες ἔθκαλέν τοὺς οὔλλους ἔξω πὸυ τὸ τσιουβλίτζιν τζ' ἔκαμέν το δικόν του.

Ὁ Πάλτος (δ) ἐν εἰσιεν παιδικιά τζαῖ τὸ τσιουβλίτζιν ἔπκίαιεν τὸ ὀ Ρισιάς. Εἰσιεν τὸ πολλὰ γρόνια τζ' ἐν' ὁ πρώτος πὸυ ἔφερεν τὲς πατάτες πὸυ πέρα τζ' ἐφύτεψέν τες στοῦ τσιουβλίτζιν. Ὁ Ρισιάς (δ) ἐν εἰσιεμ μὲ τζείνος παιδικιά. Εἰσιε μιὰν ἀρφήμ πὸυσιε μιὰγ κόρην τζ' ἔ(δ)ωκέν τῆς τὸ τσιουβλίτζιμ προίκαν. (Δ) ἐν ἔκαμεν ὁμῶς τὸ καλὸμ μὲ τὸγ γαμπρόν, τζ' ἔθκαλεν τον ἔξω τὸ Ρισιάν. Ἐχυμῶχην τζαῖ τζείνος τζ' ἔθρηεν τοὺς τὸ τσιουβλίτζιν, τζ' ἔβαλέν το ἀποθήρη στήν τράπεζαν τζ' ἔπκίαιεν τὰ ριάλια τζ' ἔτρωμ' πὸυ τὴν ἄκρα. "Ἐστερα ἠ τράπεζα ἐπούλησεν τὸ τσιουβλίτζιν τζ' ἐγοράσαν τὸ δκυὸ χωραίτες, ὁ Κώστας ὁ Σαθβίδης τζ' ὁ Γεωργιάδης. Εἶχαν το τζαῖ τοῦτοι καμπόσον τζαιρόν τζ' ὕστερα ἐπούλησαν τὸ στοὺς Νησιῶτες τζαῖ τοὺς Περαχωρίτες.

Τὸ πάνω τσιουβλίτζιν ὁ παπᾶς ἔ(δ)ωκέν το τῆς κόρης του, τζ' ἐπάντρεψέν τὴν μὲ τὸχ Χατζηωρκάτζιμ πὸυ τῆ Σκάλα. "Ἐστερις πὸυ ἄλλιον τζαιρόν οἱ δκυὸ γιοῦδες τῆς κόρης τοῦ παπᾶ, οἱ Νεκατίνοι—ἔται τοὺς ἐλαλοῦσαν—ἐπούλησαν τὸ τσιουβλίτζιν τζ' ἐφάαν το.

ΝΕΑΡΧΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ

Μυστικά νὰ μᾶς γνέφουνε στοῦ σκοτάδι τ' ἀστέρια,
σερνεάτες παθιάρικες ν' ἀνεθαίνουνε πέρα,
ἠ ψυχὴ νὰ λικνίζεται στή λεπτότατην αὔρα,
πὸυ πλημμύρα τ' ἀρώματα θὰ σκορπᾶ στὸν αἰθέρα.

Σιγανὰ νὰ βαδίζουμε στοῦ γαλήνιο ἀκρογιάλι,
τ' ἀφροκῦμα ν' ἀπλώνεται ὡς τὰ πόδια μας κάτου,
συμφωνία θεσπέσια ἠ λαλιά σου νὰ μοιάζει
μὲ τὸν ἀπαλοκινιστο ρυθμὸ τοῦ κυμάτου.

Τ' ἀλαθάστρινο στήθος σου νὰ χαδεύει μὲ ἀνάσα,
τὰ μαλλιά σου νὰ παίζουνε στήν πνοὴ τοῦ ζεφύρου,
καὶ τρυγώντας τὰ κάτασπρα τοῦ λαιμοῦ σου τὰ κρίνα,
σὲ βαρκοῦλα, νὰ νεύουμαι, πὼς κυλᾶμε ὄνειρου.

ΜΙΧ. ΙΑΚ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Η Ε Π Ι Σ Κ Ε Ψ Η

Λίγα λεπτά μετά τὸ δείπνο παρουσιάστηκε μπροστά στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του ἕνας νέος τριάντα περίπου χρονῶν. Ἦταν ντυμένος ἀφογα, χωρὶς νὰ δίνει σημεῖα ἐσκεμμένης ἐκδήτησης. Φαινόταν ἀπόλυτα βέβαιος γιὰ τὸν ἑαυτό του, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Ὅμως ἦταν ἐξαιρετικὰ γοητευτικός.

Ὁ οἰκοδεσπότης εἶχε τὴν ἴδια περίπου ἡλικία. Δὲν ἦταν ἀντιπαθητικός, ἀλλὰ ὑπῆρχε μιὰ πρόδηλη ἀντίθεση ἀνάμεσά τους. Μιὰ ἀντίθεση ἐξωτερικοῦ παρουσιαστικοῦ στὴν ἀρχή, ψυχικῆς κράσης στὸ τέλος. Ζοῦσε σχεδὸν πάντα μόνος ἀπὸ μερικὰ χρόνια στὸ ἀπομακρυσμένο αὐτὸ κτήμα ποῦ τὸ δούλευε ἐντατικά ὁ ἴδιος. Στὸν τόπο αὐτὸ ἔφτασε ἐντελῶς ἀναπάντεχα γιὰ τοὺς λίγους σκορπισμένους γείτονες, ὁ κηπουρὸς ὅμως ποῦ περιποιόντανε τὸ χτήμα τὸν ἄκουσε νὰ λέει : «Ἐπιτέλους ἔφτασα στὸ σπίτι μου» καὶ μέτρησε ἀμέσως στὸν ἰδιοκτήτη τὸ ποσὸ ποῦ τοῦ ζητοῦσε.

Ἡ πρώτη του πράξη ἦταν νὰ διώξει τὸν παλιὸ κηπουρὸ καὶ σὲ λίγο ὄλο τὸ παλιὸ προσωπικό, ὥσπου ἔμεινε κατὰμονος. Ὁ καιρὸς ὅμως μὲ τὴν ἀξεπέραστη μαστοριά του σ' ἕνα δυὸ χρόνια τὸν ἀφομοίωσε μὲ τὸ περιβάλλον κι' ἔπαψε νὰ φαντάζει παράξενα στὴν περιοχὴ. Στὸ κάτω-κάτω οἱ νέοι δουλευτάδες ποῦ κάθε τόσο καλοῦσε γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουνε δὲν ἔλεγαν τίποτε γιὰ τὸ «μάστρο» ποῦ νὰ κεντρίζει τὴ φαντασία ἢ τὴν περιέργειά. Τοὺς φαινότανε τόσο ἀπαράλλαχτος μαζύ τους ποῦ δὲν ἐσχολίαζαν οὔτε τὴν μοναδικὴ ἰδιοτροπία ποῦ εἶχε καμιά φορά, νὰ διαβάξει καὶ νὰ γράφει γιὰ μέρες ὀλόκληρες, ἀφήνοντας στὴ μέση τὴ δουλιὰ τοῦ περβολιοῦ. Πολὺ πιθανὸ γιὰ τὴ συμπεριφορὰ καὶ ἰδιαιτέρως ἢ κουβέντα του ἦταν τόσο πολὺ φυσικὴ.

Ὅταν τὸν ἐπισκεπτόταν κανένας, συνήθως προλαβάνανε τὰ σκυλιὰ καὶ τὸν εἰδοποιούσανε. Εἶχε δυὸ τρία πάντοτε, καὶ τοὺς εἶχε πολὺ πετυχαίμενα ὀνόματα. Ὅταν τὸν ἄκουε κανεὶς τὸ θράδυ νὰ τὰ φωνάζει, γιὰ μιὰ στιγμή, νόμιζε πὼς καλοῦσε πνεύματα ἢ νεράιδες.

Δὲν συνέθηε ἰδίω μὲ τὸ νέο ξένο. Ἔστρεψε τὸ κεφάλι καὶ τὸν ἀντίκρουσε ξαφνικὰ καὶ ἀπροσδόκητα, σὰ νὰ τρόμαξε λιγάκι. Τὰ σκυλιὰ δὲν εἶχαν γαυγίσει οὔτε μιὰ φορά.

—Καλησπέρα σας, τὸν πρόλαβε ὁ ξένος μὲ μιὰ φωνὴ φιλικὴ καὶ ἡρεμώτατη.

—Ὁ ἰδιοκτήτης ἀνταπέδωσε τὸ χαιρετισμό.

—Ὅριστε μέσα.

—Σὰς εὐχαριστῶ. Εἶμαι πολὺ χαρούμενος, γιὰτὶ σὰς θρῖσκω ἐπιτέλους σπίτι.

—Ἐπιτέλους σπίτι ;

—Ναί, ποῦ σὰς θρῖσκω ἐπιτέλους σπίτι.

—Μὰ ὑποθέτω πὼς ἤμουνα διαρκῶς σπίτι ἀπὸ ἕνα, ἀπὸ δυὸ μῆνες τώρα συνεχίαι.

—Ἐγὼ σὰς ἐπισκέφθηκα πρὶν ἀπὸ δυὸ μῆνες καὶ μερικὲς μέρες τὴν τελευταία φορά, καὶ μιὰ δυὸ φορές ἄλλες κατὰ ἴσα περίπου διαστήματα.

—Γιὰ φαντασθεῖτε ! Εἶναι περίπου ὁ καιρὸς ποῦ τὸ τελευταῖο ἐξάμηνο ἀφήνω τὸ σπίτι μου καὶ πετιέμαι γιὰ λίγη ξεκούραση καὶ ἀλλαγὴ στὴν πρωτεύουσα. Ἄλλὰ περάστε μέσα νὰ καθίσουμε. Καὶ τὸν ὀδήγησε στὸ γραφεῖο του.

Ἦταν τὸ μοναδικὸ μέρος ποῦ δεχόντανε τοὺς ἀραιοὺς ξένους του γιὰτὶ, ὅπως ζοῦσε μόνος, προσπαθοῦσε νὰ ἀπλοποιήσει ὅσο μπορούσε περισσότερο τὴ ζωὴ του.

Καθῆσανε λοιπὸν στὸ γραφεῖο. Πολὺ γρήγορα ὁ οἰκοδεσπότης ξαφνιάστηκε γιὰ δευτέρη φορά μὲ τὸ νέο του μυσσαφίρη. Κινόντανε καταπληκτικὰ ἄνετα μέσα στὸ σπίτι του ποῦ, βέβαια, πρέπει νὰ τοῦ εἶτανε ἐντελῶς ἄγνωστο. Οἱ μετατροπές καὶ οἱ νέες προσθήκες ποῦ ἔκανε εἶχαν ἀλλάξει τὸ σπίτι τόσο, ποῦ ἦταν ἀγνώριστο καὶ σὲ κείνους ἀκόμη ποῦ τῶζεραν ἀπὸ πρὶν.

Ὁ ξένος μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ποῦ ἔρριξε στὴ βιβλιοθήκη του βεβαιώθηκε γιὰ πολλὰ πράγματα. Γιὰ τὰ ἰδιαίτερα πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα του, ἀκόμη καὶ γιὰ τὲς ἀδυναμίες του. Καὶ τὸ χειρότερο δὲν προσπαθοῦσε νὰ τὸ κρύβει. Ἦταν ἕνα εἶδος ἐπιкураχίας, πρῶτα στὸν ἑαυτό του καὶ ὕστερα στὸ περιβάλλον του ποῦ ἄρχισε νὰ πειράζει γιὰ καλὰ τὸν οἰκοδεσπότη. Τέτοιου εἶδους συναισθήματα δὲν εὐχαριστοῦν βέβαια κανένα οἰκοδεσπότη, ὅταν μάλιστα, ὁ ἄνθρωπος ποῦ τὰ δημιουργεῖ εἶναι ἐντελῶς ξένος καὶ ἀπροιδοποίητα μπαίνει στὸ σπίτι χωρὶς οὔτε νὰ λάβει τὸν κόπο νὰ συστηθεῖ. Παράτεινε κι' αὐτὸς τὴ σιωπὴ, ποῦ συνήθως μεσολαβεῖ μεταξὺ μιάς κουβέντας καὶ τῆς ἄλλης, μερικὰ δευτερόλεπτα πέραν τοῦ κανονικοῦ—ἕνα εἶδος σιω-

πληρής διαμαρτυρίας. Ἄλλὰ ἔδειξαν κι' οἱ δυὸ πῶς ἦταν πρωτομάστορες στὸ παιγνίδι αὐτὸ ποὺ παίζεται μεταξύ δυὸ ἀνθρώπων, ὅταν πρωτοσυναυτοῦνται καὶ παρ' ὄλο ποὺ δὲν αἰσθάνονται καμιά εὐχαρίστηση, ἐντούτοις δὲν ἀφήνουναι νὰ δυσθυμήσουν, ἴσως γιατί καὶ οἱ δυὸ κάτι ἀκόμη ἐλπίζουν ἀπὸ τὴν γωνωρία τους.

Ἰδίως ὁ ξένος δὲ μπορούσε νὰ ἀγνοεῖ τέτοιες ἀσήμαντες καταστάσεις καὶ μὲ τὴ γαλήνη ποὺ τὸν ἐχαρακτήριζε ἐπενέβη νὰ ἐξομαλύνει τὰ πράγματα.

—Θὰ βρίσκετε, βέβαια, ὑπερβολικὰ εὐχάριστο τὸ μέρος ἐδῶ γιὰ νὰ τὸ κάνετε διαμονή σας. Ἐλπίζω νὰ ἐξακολουθεῖτε νὰ γράφετε, παρόλο ποὺ δὲ δημοσιεύετε πιά τίποτα.

—“Α! Ἦκανε ὁ οἰκοδεσπότης μὲ βαρετὴ ἀκόμη τὴ μιλιὰ ἀπὸ τὴ σφιγμένη διάθεση. Τώρα ἀρχίζω νὰ καταλαβαῖναι. Ποιητής ; Μυθιστοριογράφος ! Δημοσιογράφος ! Βέβαια κάτι τέτοιο δὲν εἶναι ;

Μεσ' τὴ φωνή του εἶχε περάσει κιόλας μιὰ ἐλαφρὰ σταγόνα εἰρωνείας.

—“Ω ! Μὴ κάνετε, σὰς παρακαλῶ, πῶς τὰ περιφρονεῖτε ὄλ' αὐτά. Δὲ μπορεῖτε νὰ μᾶς ξεγελάσετε. Ἐχετε ζήσει καὶ ζεῖτε ἀποκλειστικὰ γιὰ νὰ κάνετε τέχνη. Φέρετε ἀπὸ γεννησιο σας τὴ θεία κατάρτα τοῦ πλαστογράφου. Ὅποιος μπορεῖ νὰ καταλαβαίνει τὸ θλέπει ἀπὸ τὴν πρώτη, πρώτη γραμμὴν ποὺ ἐσύρετε, ποὺ ἐχαρίσετε—θέλω νὰ πῶ—στὸν κόσμον.

—“Α! Ἐνόησα ! Κριτικός ! Γράφετε λοιπὸν κριτικὴ ; Μὲ συμπαθᾶτε ποὺ μὲ βρίσκατε τόσο ἐλεεινὰ ἀπληροφόρητο. Ὅταν πολεμάει κανένας γιὰ νὰ ζήσει, γρήγορα τὰ παρατᾶ ὅλα.

—Μὴ θέλετε νὰ κρύβεστε καὶ ἀπὸ μένα. Ἔνοια σας καὶ τὰ ξέρω ὅλα, ὅλα. Γι' αὐτὸ, ἄλλωστε, πῆρα καὶ τὴ μεγάλη ἀπόφαση νὰ σὰς ἐπισκεφθῶ. Δὲ θέλω νὰ πῶ πῶς δὲν ἀνήκετε πρῶτιστα στὸν ἑαυτὸ σας, ποὺ στὸ βάθος σημαίνει, ἀνήκετε ἐξ ὀλοκληρου στὸν κόσμον, ἀλλὰ πιστεύω μὲ ὅλη μου τὴ ψυχὴ ὅτι ἀνήκετε πέρα καὶ πέρα σὲ μᾶς. Σὲ μᾶς τοὺς λίγους καὶ τοὺς....

—Σοβαρεύουν θλέπω τὰ πράγματα, τὶ θὰ λέγατε, λοιπόν, ἂν ἐδίναμε πρῶτα γνωριμία ; Βέβαια, ἀφοῦ κατέχετε τόσα καὶ τόσα γιὰ μένα, δὲ μπορεῖτε νὰ ἀγνοεῖτε τὴν μεγάλη μου ἀντιπάθεια γιὰ τὸ λυρισμὸ. Ἄλλωστε, ἴσως, νὰ μὴ διαθέτω καὶ πολὺν καιρὸ. Βλέπετε ξεκουράζομαι στὸ σπῆτι αὐτὸ, στὸ σπῆτι αὐτὸ ποὺ μοῦ δίνει τὴ ζεστασιά καὶ τὴν ἀσφάλεια τοῦ «σπιτιοῦ μου» ἐπὶ τέλους. Ὀνομάζομαι Νικόλας Λοῖζου. Ἄν εἶχα τὴν τυχὴ νὰ γεννηθῶ καὶ νὰ μεγαλώσω σ' αὐτὸ τὸ μέρος, ἴσως τώρα νὰ μὲ φώναζαν Λοῖζιά.

—Δὲν πιστεύω νὰ τὸ προτιμᾶτε ἀπὸ τὸ πραγματικὸ σας ὄνομα (γιατὶ τὸ φιλολογικὸ σας ὄνομα εἶναι τὸ πραγματικὸ), ἀπὸ τὸ Σέργιος Κομνηνός !

—Καὶ τὸ δικό σας ;

—“Α! Ναι, βέβαια. Ἄγνωστοι δὲν πρέπει νὰ πατοῦν τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ σας. Εἶναι τὸ «σπῆτι σας», ἀποκλειστικὰ τὸ «δικό σας» σπῆτι !

—Ὡστε μπορεῖτε νὰ εἰρωνεύεστε ; Ἐχει γούστο νὰ μὲ κάνετε νὰ ζωρέψω. Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἀγαπῶ πολὺ ἐκεῖνον τὸν πρῶτον ἀληθινὸ πρόγονον τῆς κοσμοκράτειρας πόλης γιατί σκότωσε τὸν ἀνθρωπο ποὺ τοῦ πάτησε τὴν «πόλη του», ἔστω καὶ ἂν ὁ ἀνθρωπος αὐτὸς ἦταν ὁ ἀδελφός του. Θὰ σὰς ἐπιτρέψω ὅμως νὰ παραμείνετε στὸ σπῆτι μου χωρὶς νὰ συστηθεῖτε φτάνει νὰ ἐξακολουθήσετε νὰ εἰρωνεύεστε. Μπορεῖ νὰ ζωρέψω στὸ τέλος ! Λοιπόν ;

—Δὲν πρόκειται νὰ παρατείνω τὴν ἐπίσκεψή μου γιὰ πολὺ. Ἐπιτρέψετε λοιπὸν αὐτὴν τὴν ὑπερβασία; ἄλλωστε οἱ πολλὲς συστάσεις στὸ τέλος καταντοῦν βάρος, ποὺ παρεμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους νὰ χαίρονται τοὺς ὁμοίους τους. Θὰ τὸ ἔχετε προσέξει.

—Φαίνεστε μπασμένους καλὰ στὰ μυστικὰ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων !

—Ἐλεγα πῶς ἀνήκετε σὲ μᾶς.

—Ναι τὸ εἶπατε. Σὲ σὰς «τοὺς λίγους καί...» ἐδῶ ἀκριβῶς σταματήσατε προηγούμενος.

—Τὸ ξέρετε κι' ἐσὺ γι' αὐτὸ βάλθηκες τὰ τελευταῖα χρόνια νὰ στριμώξεις ἐδῶ κάτω τὸν ἑαυτὸ σου. Πρέπει νὰ εἶναι μοναδικὴ ἢ εὐχαρίστηση σου ὅταν ἐπιδιώξεις νὰ τὸν διαστρεβλώσεις. Κατήνησε ὁ ἀποκλειστικὸς σκοπός σου.

—Μοῦ ἀρέσει ἢ ἔξυπνη κουβέντα ἢ τουλάχιστο ἢ νευρώδης. Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ δεύτερο κυριαρχεῖ παρὰ τὴν ἀπάθεια τῆς αυτοκυριαρχίας σου.

—Ἐχεις δίκαιο. Ὅλοι μας πεθυμῶμε ὅ,τι ἔχουμε στερηθῆ γιὰ καιρὸ καὶ ὅταν

ἀκόμη αὐτὸ δὲν εἶναι μέσα στὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα τῆς ἰσορροπίας μας. Θὰ τὸ ἔχετε προσέξει, βέβαια.

— Ἀσφαλῶς δὲ μοῦ ἀρέσουν τὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ ψυχολογία, ἀλλὰ στὸ τέλος ἴσως σὲ χειροκροτήσω.

— Ἡ εὐνοια τῆς καλοσύνης σας νὰ δεῖσει!

— Ἔσείς, λοιπὸν, εἴσαστε «οἱ λίγοι καί...» αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ κύριο θέμα ;

— «Οἱ λίγοι καὶ οἱ μοναδικοὶ ἄνθρωποι!». Οἱ ἄλλοι ἀπλῶς ἀνήκουν στὴ μεγάλη συνομοταξία τῶν διπόδων. Οἱ διαφορὲς τους μὲ τοὺς ἀληθινοὺς ἄνθρώπους, ἐκ πρώτης ὄψεως, εἶναι ἐλάχιστες, γι' αὐτὸ, ἄλλωστε, ἔχουν δημιουργηθεῖ τόσες συγχύσεις καὶ παρεξηγήσεις.

(Ὁ οἰκοδεσπότης μειδιά φιλήσυχα).

— Αἰσθάνεσαι πολὺ σίγουρος μέσα στὸ νέο σου χιτῶνα ποὺ ἄρπαξες ἀπὸ τὸ χτήνος καὶ προσπαθεῖς νὰ τὸν προσαρμόσεις στὸν ἀληθινὸ Σέργιο Κομνηνὸ. Δὲ θ' ἀντέξεις ὅμως πολὺ. Δὲ μιλῶ βέβαια γι' αὐτὴ τὴ νύχτα. Τώρα βρίσκεσαι κιόλας κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ χτήνους. Ἀποχτηνώνεσαι καθημερινά, κάποτε μάλιστα δυὸ καὶ τρεῖς φορές, σ' ὁποιαδήποτε στιγμή τῆς ἡμέρας, γιὰ νὰ ἀφοπλίζεις τὸν Σέργιο Κομνηνὸ. Δοκιμάσεις ὅλες τὲς ἡλικίες γιὰ νὰ μὴ λάχει καὶ πείσεις τελειωτικὰ τὸν ἑαυτὸ σου ὅτι πάει συχάθηκες, ὅ,τι συγχένεσαι ἀπὸ φυσικὸ σου, ἀλλὰ εὐνοια σου καὶ οὔτε τὸν περιεργο δὲ σοῦ μένει πιά νὰ παίξεις. Μπορεῖς νὰ διαψεύσεις τίποτε;

— Δὲν ἔχω καιρὸ νὰ χάνω. Πρὸς πληροφορίαν σου οὐδέποτε κλείνω τὶς πόρτες μου.

— Μπορεῖς νὰ με κεράσεις ἕνα ποτηράκι ἀπὸ τὸ καλὸ σου....

— Σῶθηκε ἀκριβῶς χθές. Ἄλλωστε δὲν κάμνω πιά πολλὴ χρήση, ἀπὸ τότε ποὺ ἄφησα «τοὺς λίγους καὶ τοὺς μοναδικούς». Καὶ ἄκου, δὲν ἄγνω ἀπὸ ποῦ εἶναι παρμένη ἡ φράση αὕτη.

— Δὲν νομίζω ὅτι ἄγνοεῖς. Εἶναι παρμένη ἀπὸ ἕνα διήγημα δικό σου. Τότες ἀνήκες ὀριστικὰ σὲ μάς.

— Συγχωροῦνται, ἐλπίζω, τὰ παραστρατήματα ὅταν προέρχονται ἀπὸ πολὺ νέους.

— Ἐχεις σκοπὸ, λοιπὸν, νὰ γεράσεις; Αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς νοθεσίες σοῦ σερβίρει τὸ χτήνος σου ; Καὶ θὰ ἀποχτηνώνεσαι καὶ τότες καθημερινά, γερασμένη κοιλιὰ ὅπως θάσαι, μὲ χαμνὲς σάρκες καὶ νερούλη ραχοκοκαλιά ;

— Χί χί χί χί ἰίίί (ἐντούτοις ὁ οἰκοδεσπότης ἀρχίζει νὰ αὐτοκυριαρχεῖται. Γελά βέβαια λίγο δυνατὰ καὶ παρτραβηγμένα, ἀλλὰ πῶς νὰ γελάσει ἀκούοντας τὸν ξένο μὲ τὸ γεμάτο στόμα ;).

— Ἐνα ποτηράκι, σὲ παρακαλῶ. Ὑπάρχει στὸ μικρὸ ντουλαπάκι, στὴν ἀριστερὴ μεριά.

— Δὲ θὰ προτιμώσεις νὰ μείνουμε ἕως ἐδῶ; Πιθανὸ νὰ μὴ σοῦ ἀρέσει ἂν προχωρήσεις ἀκόμη λίγο. Δὲ θυμῶναι γιὰ φαίνεσαι τόσο καλὰ καταποτισμένος ὅσον ἀφορὰ τὴ ζωὴ μου, κανενὸς ἢ ζωῆ δὲν πρέπει νὰ εἶναι κλειστὸ κουτί καὶ ὅταν ἀκόμη, ἢ καλὴ συμπεριφορά, ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι παραριγμένο σὲ κάποιον κλειδωμένο ντουλάπι. Τόσο γιὰ τὴν ὀλότητα ὅσο, πρώτα βέβαια, γιὰ τὸ άτομον. Πῶς ἄλλωστε ν' ἀντικρύσεις τὴν ὑποψία ἐνὸς νέου ἐνδεχομένου ; Ἡ ζωὴ εἶναι, ὅταν συνειδητοποιεῖται στὸν ὕψιστον βαθμὸ, συνέπεια ἀναπόφευκτη. Δὲ γίνεται, δὲν ἔχει δευτέρα πιθανότητα, δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἔχει. Ἐνωῶ ἢ ἀληθινὴ ζωὴ καὶ ὄχι ὅ,τι συναποτελεῖ τὴν ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης. Ἐντούτοις κάποτες, ὅπως ἀνάφερα, τὸ πᾶν εἶναι ζήτημα καλῆς συμπεριφοράς.

Μόλις ὁ οἰκοδεσπότης τελείωσε αὐτὰ, μὲ μεγάλὰ δῆματα ἄφησε τὸν ξένο. Ὅταν ἐπέστρεψε κρατοῦσε μιὰ μπουκάλια ἐκλεχτὸ ποτὸ καὶ δυὸ ποτήρια. Εἶχε ἀλλάξει ἐντῶματῶν πρόσωπον. Τὰ μάτια του ἀστραφταν καὶ τὸ κορμί του πήρε μιὰ εὐλυγισία ἀφάνταστη. Ἦταν σὰ νὰ εἶχε ἀποτινάξει μιὰ βαριά νάρκη ποὺ τὸν ἐμπόδιζε νὰ ἐπικοινωνήσει τόσην ὥρα. Διόλου παράξεον νὰ εἶχε ἀδειάσει ἕνα δυὸ ποτηράκια, μέχρις ὅτου ἐμφανιστεῖ στὸ ξένο του. Ἴσως ἀκόμη ν' ἄλαμπε στὰ μάτια του ἡ ζωερὴ ἐπιθυμία ποὺ τοῦ γεννοῦσε τὸ ποτό.

— Εἶπαμε, ἔκαμε συνεχίζοντας τὴν κουβέντα του, ἐνῶ ἀκόμη κρατοῦσε τὴ μπουκάλια στὸ χερί, «ἡ ζωὴ εἶναι ἢ ἄνευ ἄλλων πιθανοτήτων ἀναγκαῖα καὶ ἀναπόφευκτη συνέπεια». Λοιπὸν ἐπικροτῶ. Ἀντικρύζω τώρα θαρρετὰ τὲς συνέπειες τῆς ζωῆς ποὺ ἔκανα. Καταλαβαίνεις, ἀγαπητέ μου ξένο ;

— Μὰ ἄλλαξες λοιπὸν τόσο ; Κι' ὅμως μέσα στὰ ἔργα τόσο τῆς ζωῆς σου ὅσο καὶ τῶν διβλήν σου βασίλειαι ἀπολυταρχικὰ ἢ ἀσυνέπεια. Κάποτε μάλιστα φοβόμουνα μήπως γλιστρήσεις ὡς τὴ δογματοποίηση τῆς ἀναρχίας.

—Περίεργο πράγμα να επιμένεις ύστερα από τές εξηγήσεις μου. Σε κάθε άναπνοή αντίστοιχεί μιὰ έκπνοη. Στο κάθε άτομο τής ύλης πού συγκροτείται γιά να άποτελέσει κάτι, άψυχο εἴτε ἔμψυχο, αντίστοιχεί μιὰ προκαθορισμένη ποσότητα ενεργείας.

—Δέν πάεις παραπολύ ;

(Ὁ οἰκοδεσπότης ξαναγέμισε τὰ ποτήρια τους).

—Φοβάσαι μήπως καταλήξω στην ὁμοιογένεια τής ενεργείας ; Εἶναι φανερό ὅτι δέν ἔχουμε φτάσει ὡς ἐκεῖ κάτω. Ὅμως, γιά τὸ παρόν, κάθε ἐνέργεια καταμετρεῖται καί στην ἐκάστοτε κίνηση τής μοιραία αντίστοιχεί ἕνα προκαθορισμένο ἔργο. Τὰ χαρακτηριστικά του εἶναι ποιότης ἢ εἶδος καί διάρκεια, ἀλληλοεξαρτώμενα πάντοτε.

—Δέ με τρομάζει. Ἴσια, ἴσια φοβοῦμαι τήν χρεωκοπία τοῦ ὀρθολογισμοῦ τῶν φυσικῶν σου νόμων καί φαινομένων. Ἐμπιστεύομαι μέ περισσότερη ἀσφάλεια στην ἀκατανόητη δυσαναλογία τής τρέλλας. Ὅλο τὸ νοοκρατούμενο εἶδος πρέπει νά καταδικαστεῖ στην ἐφ' ὅρου ζωῆς ἀκινήσια. Δέν τοὺς χρειάζεται καμιά κίνηση ἀπολύτως. Γιατί τὸ κάθε αντίστοιχο ἔργο τους (πού ἦταν προκαθορισμένο) σάν τήν κόπα πού καθεταί στ' αὐγά της, ἀναμένει ἕνα νέο αντίστοιχο (καί τὸ αντίστοιχο τοῦ ἀντιστοίχου βέβαια θά εἶναι ἀπολύτως προκαθορισμένο) καί ἔτσι ὁ τοῖχος τής ζωῆς χτίζεται σίγουρα καί ἀναπόφευχτα. Δέ μου φαίνεσαι, δέν εἶναι δυνατό νά κατάντησες τόσο κουτὸς ὥστε νά δίνεις προσοχή στις δυσκίνητες αὐτές δοξασίας τής ἀποτελεμάτωσης κι' ὅταν ἀκόμη ἐδράζονται στο ὁμοούσιο τής πανσοφίας τοῦ ἐνός καί μόνου νόμου πού διέπει τὸ πᾶν, στὸν ἀνταλλαχτικό νόμο τής ύλης. «Δίνεις καί παίρνεις. Παίρνεις ; Θά δώσεις ἀναπόφευχτα. Ξεχνάς ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ἀναπόφευχτα. Ἐδωσες καί πήρες, πρέπει νά ἐξακολουθήσεις τὸ παίγνιδι αὐτό, ὅσο καί νά εἶναι κουτὸ καί ἄθλιο. Τὰ εἶπα καλά ;

—Περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἐπερίμενα. Ὅμως ἂν ἀρνηθῶ νά ἐξακολουθήσω τὸ παίγνιδι σου ;

—Δέν εἶναι δικό μου παίγνιδι, εἶναι φανερό ὅμως ὅτι θά εἶσαι δειλός.

—Δειλός ; (Ὁ οἰκοδεσπότης γέλασε ἡρεμα). Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δέν ἔχω σκεφτεῖ γιά τὸ περιεχόμενο τής λέξεως αὐτῆς ἐν συνάρτησει μέ τὸ άτομο μου. Δέ θ' ἀγνοεῖς ὅμως βέβαια ὅτι δέν ὑπάρχει τίποτε πού νά σχετίζεται μαζί μου καί πού νά μὴν τὸ ἔχω ξεδιαλύνει μέχρις ἀποσυνθέσεως.

—Δέν σέ ἀφορᾷ ἡ δειλία ; Εἶσαι δειλός. Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία σου ἐξέλιξη !

—Καί τί ἔχω φοβηθεῖ ;

—Ὅ,τι φοδοῦνται οἱ πραγματικοὶ δειλοί. Τὸν ἑαυτό σου !

—Ὅραϊα τὰ λές. Κρίμα πού δέν ἔχουμε ἀκροατές, θά σέ χειροκροτοῦσαν. Κάνεις λάθος, λοιπόν, συμπαθητικῶτατε μου ξένε. Κάτι ἄλλο συμβαίνει.

—Κατονόμασε το. Μήπως πρόκειται νά καταντήσεις δειλός καί στις λοιπές ἐκδηλώσεις σου ; Αὐτὸ θά εἶναι ἀληθινὰ μιὰ ἐλεινὴ κατὰπτωση. Ἄν νομίζετε ὅτι σᾶς προσβάλλω, κάνετε χρῆση, εὐγενέστατε, τοῦ ἀποθέματος τής ενεργείας πού ἔχετε στὴ διάθεση σας—ὑπὸ ὀποιαδήποτε μορφή.

N. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗΣ

(Τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο).

Π Λ Η Ξ Η

Θά ξαναπάρω πάλι τὸ παλιὸ δρομάκι, πίσω ἀπ' τὸ κάστρο, πρὸς τὴν τρικυμισμένη ἀκτὴ θά ξαναερῶ καί πάλι τὴν ἀγαπημένη γνώριμη κρυφὴ γωνία, καί θά ἔξαπλώσω ἐκεῖ ἀδιάρωφος γιά τὸ δυσμικὸ φῶς καί τὸ πού θά ξεσπάει κάτω ἀνταριασμένο κύμα.

Ὅρα τὴν ὥρα ἀναλαμβάνοντας, θά ἰδῶ καί θά προσέξω τὸ ταξιδιάρικο λευκὸ πανί μακρῶ καί τὴν περιγελάστρα στριγγὴ κρωξιὰ τοῦ γλάρου, μάταιο κάλεσμα γιά τ' ἄγνωστα καί τὰ ψηλά.

Πέφτοντας ἀργὰ τὸ βράδυ ἴσως ν' ἀναταράξει μέσα μου καί πάλι θύμησες παλιές.

Κάτω στὴν τρικυμισμένη, μοναξιασμένη ἀκτὴ, τυλιγμένη τὰ βραδυνὰ θάμπη, κλαίει μιὰ ψυχή.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δ Η Μ Ω Ν Α Σ Σ Α *

(ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ)

(Μπαίνει ο ἀγγελιαφόρος.)

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ

Ξεράθηκε ἀπ' τὸ τρέξιμο τὸ στόμα μου
 σάν τόπος πού τὸν μάρανε ἀνομβρία
 καὶ σφάλησαν τὰ μάτια τῶν συνγέφων
 γι' αὐτὸν παντοτινά. Καὶ στέκει
 στιγμές-στιγμές ἢ ἀνάσα μου σὰ νάχει
 ξαπλώσει ἀπάνω μου βαρὺ φορτίο.
 Χτυπᾷ ἡ καρδιά μου καὶ φτεροκοπᾷ
 ὅπως χτυπᾷ χαλάζι τρισκατάρατο
 σὲ νιοκαρπόδετες ἐλιές. Καὶ σβύνω.
 Νάταν νά φέρνω νίκης λαμπερόφημης
 τὴν εἶδηση διπλᾷ ἄς μὲ σβοῦσε ὁ κόπος
 κι' ἄς λύγιζαν τὰ πόδια μου σάν γέρου
 καλάμια π' οὔτε καὶ στὴν αὔρα ἀντέχουν.
 Μὰ αὐτὸ τὸ θᾶρος πού κομίζω ἐμένα
 θᾶρος διπλὸ μοῦ φαίνεται κι' ἀσήκωτο.
 "ὦ! ἐσεῖς σεβάσμιοι γέροντες λευκόθωροι,
 —γιατὶ σεβάσμια πρέπει νὰ σᾶς κρᾶζω
 καὶ μετρημένα μιὰ καὶ μὲ περνάτε
 σὲ χρόνια καὶ σὲ γνώση — μήπως ξέρετε
 πού θᾶθρω τὴ βασιλίτσα; Μιλήστε!

ΧΟΡΟΣ

Σύγκαιρα ξάστραψε ἡ θωριά της διπλά
 στὴν πόρτα τὴ μισάνοιχτη. Σταμάτα.
 Μοῦ φαίνεται πῶς γιὰ θυσιές κινάει.
 "Ἐτσι τὸ βῆμα τῆς μοῦ μολογᾷ
 τὸ κατανυχτικὸ καὶ τὸ πανέρι
 πού εἶναι γιομάτο ἀπὸ καρπούς τῆς γῆς μας.

ΔΗΜΩΝΑΣΣΑ

Ἄρχονται, ἀπὸ φοβίσματα τῆς νύχτας,
 πού στὰ πλεμμάτια τους ἀγῶνα ἀβάσταγο
 κάνουν τὸν ὕπνο τὸν ξεκουραστή,
 δὲν σπρώχτηκα στὸν Φοῖβο νά μιλήσω.
 Κι' οὔτε οἱ ξενύχτισσες οἱ τύψεις πρῆσανε
 τὸ βλέφαρό μου καὶ τ' ἄσπράδι στέγνωσαν
 τῶν δυὸ ματιῶν μου. Μὰ γιὰ νὰ προλάβω
 μὴ λάχει κι' ἡ ἔπαρση φουντώσει μέσα μου
 καὶ μοῦ ψηλώσει τὸ κεφάλι πέρα
 ἀπ' ὅ,τι τάξανε οἱ Θεοὶ στὸν ἄνθρωπο
 τὴν προσφορά μου αὐτὴ στὸν Φοῖβο φέρνω.
 Ἀπόθεσε τὸ σεβάσσο φορτίο
 σ' ἀγάλματος τὰ πόδια, ἐσὺ γυναῖκα.
 «"ὦ! Φοῖβε οὐρανοδρόμε, καταδέξου
 τὴν πάγκαρπὴ μου προσφορά, σημάδι
 μικρὸ τοῦ σεβασμοῦ μου, καὶ καλόγνωμος
 φανοῦ στὰ λόγια μου. Πλούτη ἀφάνταστα
 κι' ἐρωτοτρόπα κλίνη δὲ ζητῶ.
 Κι' οὔτε θαρύκορμη τὴ Δίκη θέλω
 νὰ ρίξεις σὲ ὅσους μ' ἀδικοῦνε.
 Κι' οὔτε τὴν Φῆμη τὴν ἀντιλαλοῦσα
 ἢ τὴν ὀρθόκορμη τὴ Δόξα πάλι
 ἀποζητῶ. Τὸν τόπο μου σκέπε
 ἀπὸ λοιμούς, σεισμούς κι' ἀνεμικές,

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

μη πέσει φυλλοξήρα στά δεντρά μας
 κι' ἀρρώστια ἐκτρωτική στά ζωντανά.
 Προστάτευε τὰ σύνορα ἀπ' τὰ ἐπίβουλα
 γειτονικά κοντάρια. Τὴν κατάρατη
 Διχόνοια τὴ φοβερομάτα ἀπότρεψε
 ἀπ' τοὺς καλόγνωμους πολίτες.
 Καὶ στείλει τὴ συμπάθηση στοὺς γιουὺς μου
 ἀδελφικούς δεσμούς νὰ μὴ ξεδέσουν
 καὶ νόμιμα νὰ μὴ περιφρονήσουν.
 Ἐλπίδες χρυσοθώρητες κρεμῶ
 στ' ἀμόχθητά τους χέρια ἕνα σωρὸ.
 Κι' ἀπόδιωξε ἀπὸ μένα ἀποκοτιῆς
 τ' ἀνθρώπινο νὰ μὴ περάσω μέτρο
 κι' ἐρωτοβόσκητους παλμούς ἐμπόδισε
 νὰ μὴ ταράζουν τ' ἅγια μου γεράματα.
 Καὶ πάλι, Φοῖβο, σὲ ἱκετεύω δέξου
 τὴν ταπεινὴ μου προσφορά καλόγνωμα.
 Τὸ βᾶρος τῆς δὲ θέλω νὰ ἐχτιμήσεις,
 τί εἶναι γιὰ σένα αὐτὰ σὰ μιὰ σταγόνα.
 Ὅμως τὴν πρόθεση νὰ μὴ μοῦ παραβλέψεις,
 γιατί στὴν πράξη ἢ πρόθεση θαραίνει.»

ΧΟΡΟΣ

Λόγια σοφὰ τὰ λόγια τῆς, Ἀπόλλωνα,
 καὶ δόσε νὰ γενοῦν κατὰ πού θέλει.

ΔΗΜΩΝΑΣΣΑ

Ἐ! ἐσὺ πού στέκεις ἄνεργος παράμερα
 καὶ δὲν τολμᾷ ἡ ματιά σου νὰ κυττάξει
 παρὰ τοὺς κόλπους τοῦ ἴσκιου σου, ποῖος λόγος
 σὲ τράθηξε ἀπ' τοὺς κάμπους τέτιαν ὥρα ;

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ

Ἡ χάρη σου ἄς μὲ συμπαθᾷ, βασίλισσα,
 μὰ χρέος βαρὺ μὲ γύρισε στὴν πόλη.

ΔΗΜΩΝΑΣΣΑ

Τὴν ἀφορμὴ ζητῶ νὰ μάθω. Λέγε.
 Μὰ λόγια καλοζύγιαστα καὶ λίγα
 ἢ γλῶσσα σου γοργόθυμη νὰ χύνει,
 τί εἶναι πολύτιμος ὁ χρόνος πάντα.

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ

Ὁ γιουὸς σου ὁ πρῶτος σπρώχτηκε ἀπ' τὸ χέρι
 σεμνῆς συμπόνιας κι' ἀψηφῶντας νόμο
 κοντάρι φονικὸ σηκώνει σὲ δαμάλα
 βαρύμαστη καὶ πάει τὸ ζωντανό.

ΔΗΜΩΝΑΣΣΑ

Ὦχου! τραῦμα μοῦ ἀνοίγεις στὸ στήθος.
 Καὶ τὰ στόματα ἠφαίστειου ξυπνᾷς,
 πού τὴ λάβα του κι' ὄλας ξεχύνει
 πυρωμένη στίς φλέβες μου μέσα.
 ὦ! ἔρηγῃσου. Μὲ πνίγουν τὰ λόγια σου.
 Καθαρὸ τὸ κακὸ ν' ἀγναντέψω....

ΧΟΡΟΣ

Μοῦ ταράζεις τίς φρένες, παιδί μου!
 Μίλα, πές, μὲ πλακῶνει ἢ τρομάρα.

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ

Πὼς καθαρὰ καὶ ξάστερα δηγιέμαι,
 μὲ τὴν ἀλήθεια σύμφωνα, ὅπως πρέπει,
 ἔχουν νὰ ποῦν. Κι' ἐγὼ δὲ θὰ θελήσω
 τὴ φήμη ψεύτρα νὰ πομπέψω τώρα.
 Κι' οὔτε μακρόλογα θὰ ξετυλίξω
 τοῦ λόγου τὸ κουβάρι. Θᾶμαι σύντομος
 ὅπως τὸ θέλει ἢ τωρινὴ περίσταση.
 Σὰν ἔφεξε καὶ ξύπνησαν οἱ λόφοι,

τὸν ἄκαρπο ὕπνο διώξαμε κι' ἐμεῖς.
 Ὅμαδι ξεκινήσαμε ὅπως πάντα.
 Στὰ φειδωτὰ στρατιὰ πολυλογῶντας
 σ' ὄ,τι εἶναι εὐχάριστα γιὰ μᾶς τοὺς νέους,
 κακόχη κι' ἄχαρα γιὰ σᾶς τοὺς γέρους,
 καὶ ποὺ παρακαλῶ νὰ τ' ἀποκρύψω,
 ζυγώσαμε στοῦ ποταμοῦ τὶς ὄχτες
 τὶς πυκνοφύλλωτες. Κι' αὐτοῦ πεζέψαμε.
 Πιὸ πέρα στὸ χλωρὸ λειβαδοτόπι
 μιὰ δεκαριά δαμάλες σκεφτικὲς
 σκόβανε στὰ χορτάρια καὶ μασούσαν.
 Κι' ὡς ἦταν φυσικὸ σὰν σηκώθηκαν
 περάσαμε ἀπὸ δίπλα τους νὰ ποῦμε
 μιὰ λέξη χρυσοσύλλαβη στ' αὐτὶ τους.
 Μὰ σύνωρα κι' ὁ γελαδάρης φτάνει
 στὸ χέρι του κρατῶντας τὴν καρδᾶρα
 πανέτοιμος γιὰ τ' ἄρμεγμα. Κι' ὁ γυιὸς σου
 μὲ προθυμιά νὰ τὸν συνδράμει θέλησε.
 Μισόκατσε καὶ πήρε τὰ μαστάρια,
 καὶ σφίγγοντας, ξεσφίγγοντας, τραβῶντας
 ὅπως τ' ἄρμεγματος ἢ τέχνη θέλει,
 θρόση τὸ γάλα κύλαγε ἀπ' τὴ ρόγα.
 Κι' ἄφριζε αὐτὸ μὲς τὴν καρδᾶρα ὡς κύμα
 σὲ πριμοτάξειδου καΐκιου τὴν πλώρη.
 Γυρνῶντας ἢ δαμάλα τὰ πανάγαθα
 τὰ μάτια της θωροῦσε κι' εὐφραίνονταν
 καθὼς γυναίκα στοῦ χαδιοῦ τὴν ὥρα.
 Κι' ἦταν χαρὰ Θεοῦ νὰ τοὺς κυττάξεις.
 Κι' ἐμεῖς γελῶντας τὸν πειράζαμε ἔτσι
 ἂν θᾶναι κι' ἄξιος ν' ἄρμέξει τοὺς μαστοὺς
 τῆς ὀμοκρέβατης ποὺ θὰ τοῦ λάχει.
 Μὰ ξάφνου ἢ συμφορὰ ξεσπᾶ ἀναπάντεχη.
 Οἴστρος κεντρίζει τὰ μεριά πικρόστομος
 κι' ἢ καλομάσταρη λυσοῦ καὶ ξεφουσαί
 κι' οἰστροπληχτη χυμᾶ, σὰν τὴν Ἰώ,
 τὴν κόρη τοῦ Ἰναχου, κατὰ τὸ ρέμμα
 θουνοῦ τὴ σκόνῃ πίσω της σηκώνοντας.
 Κι' ὁ οἴστρος καταπόδας κνηγῶντας τὴ
 βασάνιζε τὸ ζωντανὸ τ' ἀπόνηρο.
 Κι' ἀφοῦ καρδᾶρες ἄδειασε καὶ πράγματα
 κατάστρεψε, στοῦ τραγοπόδι Πάνα
 τὸ ξόανο ὄρμᾶ καὶ στῆς πηγῆς τὸ νάμα
 τῆς πολυκέλαδης τὸ ρίχνει. Κι' ὕστερα
 στρέφει γοργὴ καὶ πέφτει ἀπάνω μας
 κι' ἀρχίζει κεφαλιὲς καὶ ποδοπάτημα
 μὲ τέτια λύσσα ποὺ σὰν τὸ δηγιέμαι
 καὶ τώρα ἀνατριχιάζω. Τότε ὁ γυιὸς σου
 ἄφραστη λύπη νοιώθοντας στὸ στήθος
 γιὰ τὸ τυραγνισμένον ζῶο καὶ θέλοντας
 νὰ τ' ἀπαλλάξει ἀπ' τὰ δεινοπαθήματα
 κατάκοιλα θεσσαλικὸ κοντάρι
 ἰσάνεμο τοῦ μῆγει. Μόλις ὅμως
 σωριάστηκε περίκοπο τὸ ζῶο
 κι' αἵματαφρὸς τὸ στόμα του περίβρεχε,
 θρῆνος μεγάλος τράνταξε τὸν τόπο,
 θγαλμένος ἀπ' τοῦ γυιοῦ σου τὸ λαρύγγι.
 Κι' ἐμεῖς κυτῶντας μιὰ τοῦ νιοῦ τὸ δάρσιμο
 καὶ μιὰ τὴν καλομάσταρη δαμάλα
 στὸ στερνοπάλαιμά της νὰ μουγγρίζει

διπλᾶ πονούσαμε. Τὸ πᾶν φανέρωσα.
Καὶ τώρα καρτερῶ τις διαταγές σου.
Ξεπίτηδες γι' αὐτὸ ἀπ' τὸ γυιό σου στάληκα.

ΔΗΜΩΝΑΣ ΣΑ

Κακογέννητη φύτρα κακόσπαρτης ὥρας,
σκουλήκι, στὰ σπλάχνα μου σ' ἔτρεφα
νᾶθγεις νὰ πιεῖς τὴ ζωὴ μου.
Ὅλονύχτια ξενύχτια ὀλοφρόντιδα
δὲ μπορέσαν μιὰ στάλα συμπόνιας
νὰ στάξουν στὸ στέρφο σου στήθος!
Καὶ σὲ τάγιζα μέλι καὶ μέλισσα
φαρμακόκεντρη στάθηκες
στὴν τροφὴ καὶ μητέρα σου ἐμένα!
Νὰ γλυτώσει τὸ ζῶο τὸ θεάρεστο
μοναχὸ του ἀπ' τὴν τρέλλα δὲν ἄφηνες
κι' ἀπὸ λύπη ἀσυγκράτητη μόλυνες
τὴ ζωὴ σου κι' ἐμένα ἀποτέλειωσες;
Σύρε ἐσὺ στὰ χωράφια καὶ πῆς
μὲ κοντάρι νὰ σβύσει κατάκοιλα
φυτεμένο ἀπὸ χέρι ἐπιδέξιο ἢ
μητρομίσητη γέenna μου.

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ

Μὲ φόρτωσες μ' ἀσήκωτο φορτίο
καὶ δὲν τολμοῦν τὰ πόδια νὰ σαλέψουν
χωρὶς τὸν φόβο νὰ σωριάσουν τὸ κορμί.
Τί συμφορὰ τις συμφορὲς νὰ φέρνεις,
ἔστω κι' ἂν εἶα ἀνώτερη σὲ σπρώχνει,
σὲ φίλους σου ξωφλώντας ἔτσι ἀνάξια
γιὰ τὰ καλά πού σὲ φιλεύαν πάντα
μὲ λόγια ἢ ἔργα! Κίνησε ποδᾶρι μου....
(Ὁ ἀγγελιαφόρος φεύγει)

ΔΗΜΩΝΑΣ ΣΑ

Πολυπικραντη μέρα πού διπλά
στὰ πολύδειπνα βράδυα τ' ἀντρός μου
σ' εἶχα τάξει λαμπρότατη,
ποιὰ τρομάρα στὰ δάχτυλα ἐτοιμάζεις
νὰ μοῦ ρίζεις κατάστηθα ;

ΧΟΡΟΣ

Τὴν Τύχη, τὴν Τύχη κακίζω
π' ἀνάστροφη ὡς δεῖξει τὴν φούχτα
ἀνάποδα πᾶνε τὰ πάντα.
Κι' ἂν τύχει κι' ἢ σκέψη στραβώσει
δὲ δύνεται μόνη νὰ φέρει
τὰ πράγματα πού καρδιοσάνουν
τὴν Τύχη ἂν δὲν πάρει συνένοχο.

ΔΗΜΩΝΑΣ ΣΑ

Ξελογιάστρες ἐλπίδες κι' ἀπόκοτες,
τῆς ψευτιάς καὶ τῆς πλάνης γεννήματα,
πῶς τις φρένες μωραίνετε ἐκεῖ
πού ἢ ἀνάγκη τις θέλει ὀρθομάτες!
Σ' ἂν ξυπνήσει ἀπ' τὸν ἄκαρπον ὕπνο σας
ὁ θνητὸς πιὸ πικρόχολα βλέπει
τὰ δεινὰ πού τὸν θρῖσκουν χωρὶς
νὰ μπορέσετε ἐσεῖς νὰ τὸν σώσετε
ἀπ' αὐτὰ πρὶν τὸν βροῦν.

ΧΟΡΟΣ

Ἡ φρόνηση πάντα ἀποδίνει
σοδιά παραπλοῦσια στὸν θῖο.
Ποτὲ δὲν κοιμίζει τὸ μάτι
πού ξάγρυπνο πρέπει νὰ μένει.
Μετρᾶ καὶ τολμᾶ μοναχᾶ

- σὲ κείνα πού ξέρει πὼς δύνεται
σὲ πέρας καλὸ νὰ τὰ φέρει.
- ΔΗΜΩΝΑΣ ΣΑ ΣΑ Σκληροτράχηλη νιότη κι' ἀτίθασση
πὼς πληρώνεις τὸ κάθε ξεδρόμισμα
πρὶν τὸ πάθεις νὰ μάθαινες!
Θὰ μετροῦσες τὴν κάθε σου πράξη
κι' ἔχτιμώντας τὸ θάρος της
μὲ τὴ σύνεση θὰ προχωροῦσες.
- ΧΟΡΟΣ Τὰ νιάτα πλανεύουν τὸν ἄνθρωπο,
μιά πίστη στὴν ἴδια του δύναμη
ἀμέτρητη κι' ἄφραστη φέρνουν
κι' ἀγέρωχο θῆμα τοῦ δίνουν.
Μὰ ἡ πείρα θάρβει, πλερωμένη
μὲ κάδους ἀπὸ αἶμα, νὰ σκύψει
σὲ μαῦρο ζυγὸ τὸν λαιμὸ του.
- ΔΗΜΩΝΑΣ ΣΑ ΣΑ Τώρα στοὺς πένθιμους θαλάμους πρέπει
σὰ μάνα νὰ θρηνώ τὸν πρωτογέννητο,
τὴν πιὸ χρυσὴ μου ἐλπίδα, πού τὸ δάρμα
χειμωνιακοῦ βοριά μου γοργομίσησε,
καὶ νὰ χτυπῶ τὸ γέρικο κεφάλι
σὰ γλαῦκα σὲ λιακάδες Γεναριοῦ
πού ξαστοχῶντας ἔχασε τοὺς ἴσκιους.
Νύχτες ἀγρύπνιας καὶ καρδιοσσωμοῦ
κι' ἀνίλεες ὑπνοφαντασιῆς σὰς ἔλεπω
τ' ἀσπρότριχα νὰ τρέφετε κροτάφια μου.
Καὶ σπιθομάτες τύψεις καὶ διπρόσωπα
διλήμματα, μηνύματα μοῦ στέλλετε
γιὰ ὁμόκλινα νυχτέρια φιλικά.
Ἄλλοι καὶ τρισσαλλοίμονο! Γυναίκα,
ἔσὺ, βοήθα νὰ συρθῶ, νὰ κρύψω
σὲ πέπλους πένθιμους τὸ πρόσωπό μου.
Ποῦ εἶναι τῆς πόρτας τ' ἀνοιγμα; Βοήθα.
Ἄλλοι καὶ τρισσαλλοὶ μου! ὑπάκουε, γιᾶ μου
στὸν χτύπο τῆς συμπόνιας μ' ἀνυπάκουε
στὸ νόμο, τὸν ἀλύγιστον ἀφέντη,
πόση ζημιὰ σ' ἔσε κι' ἐμᾶς ἀπόδοσες!
- (Μπαίνει μέσα)
- (Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο).
- ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κ Λ Ε Ι Ν Ω

Κλείνω στὰ θάθη τῆς ψυχῆς Νιρβανική γαλήνη
Κι' εἶναι ὄλου τοῦ εἶναι μου ὀδηγήτρα ἡ Ἄρμονία.
Ὁ νοῦς μου ξεκουράζεται ἢ θλίψη μου μ' ἀφήνει
Κι' εἶναι γιὰ μένα μιὰ ζωὴ μὲ αἰώνια εὐτυχία
Κάθε στιγμή κοντά σου.

Κλείνω στὰ μύχια τῆς καρδιάς πόνο πού τὴ ραγίζει.
Σὰν Προμηθέας θρίσκομαι στὸν Καύκασο δεμένος
Κι' ὁ ἔρωτάς σου σὰν αἶτός τὸ στήθος μου ξεσκίζει.
Ὁ νοῦς μου εἶν' ἀνάστατος στὴ σκέψη βυθισμένος,
Σὰν εἶμαι μακρὰ σου.

ΠΑΝΟΣ ΣΑΒΒΙΔΗΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Τὸ πάρα κάτω τραγοῦδι «Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ» τὸ ἔγραψε ὁ μαθητὴς τῆς Σχολῆς Μιτοῦ Ἀνθέμιος Χρυσάνθου, ποῦ τοῦ τὸ ὑπαγόρευσε ἡ μάνα του. Εἶναι ἀπὸ τον Πολύστυπο (Πιτσιλιάς) κι' ἀπ' ὅτι ξέρω ἔχει πολλές διαφορὲς ἀπὸ τις γνωστὲς παραλλαγὲς τοῦ τραγοῦδιου.

Στὴν ἀρχὴ ὁ ἀγνωστος ποιητὴς τονίζει τὴ μεγάλη συμφορὰ ποῦ ἔθηκε «τὴν σιῆραν τοῦ Ἀρνῆ». Κατόπιν οἱ προξενητάδες δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα μὰ «πὸ πέρα πὸν ἡ περσασιά κοντὰ στὴν Ἐγκλητέραν». Καὶ τὰ μονοπάτια ποῦ κάνει ἡ χαροκαμένη μάνα εἶναι κατὶ τὸ νέο ἐνώ δὲν ὑπάρχει ὁ ὄρκος τοῦ Κωσταντῆ ποῦ «θάζει τὸν οὐρανὸ κριτὴ καὶ τοὺς ἀγίους μαρτύρους».

Οἱ στίχοι :

Καλῶς ἦρτεν ὁ Κωσταντῆς νὰ φᾶ νὰ πιῆ μιτὰ μας
νὰ φάη ἀγρην τοῦ λαοῦ, νὰ φᾶ ὄφτον περτίτζιν
νὰ φᾶ ἀρκοτζεράμιον ποῦ τρῶν ἀντρειωμένοι...»

Εἶναι στίχοι συνηθισμένοι στὰ Κυπριώτικα ἀκριτικά τραγοῦδια.

Πάρα κάτω ἡ Ἀρετὴ μὰς συγκινεῖ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς :

τζ' ἴταν τὸ μῆνυμαν τῆς
τζ' ἴταν ἡ βασιλείαν τῆς τζι' ὁ Κύριος μιτὰ τῆς»

προτείνοντας νὰ πάρη τὲς «σανίδες» τῆς ἢ τὲς «φαοῦτες» τῆς ἀν τὴν ἤθελαν γιὰ ζύμμα μὰ ἡ γιὰ πλύσιμο. Δὲν κρῦβει ὅμως τὴ δυσἀρέσκεια τῆς γιὰ τὸν Κωσταντῆ ποῦ ἴταν ἡ αἰτία νὰ ξενιτευτὴ λέγοντας πὺς ἀν ἴταν γιὰ τις χαρὲς αὐτοῦ θάθεζε τὰ καθημερινὰ τῆς.

Ὁ ἀποχαριτισμὸς τῆς Ἀρετῆς κι' ἡ παραγγελία γιὰ τὸν Γιάννη τῆς εἶναι ἐπίσης κατὶ τὸ νέο, ἐνῶ ἡ ἐπανάληψη γιὰ τὸ δρόμο ποῦ κάνει ὁ «μαῦρος» εἶναι γνώριμα κοινὸ τῶν δημοτικῶν τραγοῦδιῶν ποῦ ἀρέσκειται ὁ ἀγνωστος λαϊκὸς ποιητὴς.

Δὲ θάθελα νὰ μακρύνω περισσότερο γιὰτὶ τόσο οἱ διαφορὲς ὅσο κι' οἱ ἀρετὲς τοῦ τραγοῦδιου εἶναι ὀλοφάνερες καὶ στὸν πιὸ ἀγνωρο τῆς δημοτικῆς ποιήσης.

N. X. K.

Οὐλλες οἱ σιῆρες σιῆρες ἐν, τζι' οὐλλες σιῆρκαν δικιαδάζουμ
μὰ σὰν τὴν σιῆραν τοῦ Ἀρνῆ ἄλλη καμμιά στὸν κόσμον
ἀπὸ ὅσιν τοὺς ἐννιά γυιοῦδες, τὴν μόνην θυγατέρα
ἀποῦ τὴλ λούνει τρεῖς φορὲς στὸ φῶς τζιαὶ στὴν ἡμέραν.
Τῆς Ἀρετῆς ἐφέρασιν προξενία ποῦ τὰ πέρα
πὸ πέρα ποῦν ἡ περσασιά κοντὰ στὴν Ἐγκλητέραν.
Οὐλλα τ' ἀδέρκια δὲθ θέλουσιν τζι' ὁ Κωσταντᾶς θελίξει.

—Πέψε την, μάνα, πέψε την, τὴν Ἀρετὴν στὰ ξένα
στὰ ξένα τζιαὶ στὴν ξενηδικεῖαν κοντὰ στὴν Ἐγκλητέραν.

—Τζι' ἄμ μούρτη πλήξη γιὰ χαρά, πκιὸς ἐν νὰ μου τῆφ φέρη ;

—Πέψε την, μάνα, πέψε την, τζι' ἐγὼ ἔν νὰ σοῦ τῆφ φέρω.

Τζι' ἦρτεν ὁ γρόνος δισεχτος, τὰ ἐννιά παιδικιά πεθάναν
τζι' οὐλλους στὸ μῆνυμαν ἔκλαιεν τζι' οὐλλους στὸ μῆνυμαν κλαίει
τοῦ γυιοῦλλη τῆς τοῦ Κωσταντᾶ τρία μονοπάδια κάμνει
τόναμ πάει ποῦ τὸ πρῶν, τ' ἄλλον τὸ μεσομέριν,
τ' ἄλλον τὰ λιουβουττήματα ποῦ πᾶσιν οἱ ἀγγέλοι.

Τζιαὶ ποῦ τὸ κλάμαν τὸ πολλὺν ὁ Ἄδης ἐβαρήθην.

Ἐγέννη ὁ Ἄδης ἀλογον τζι' ὁ Χάρος χαλινάριν

τζιαὶ θρέθηκεν τζι' ὁ Κωσταντᾶς πάνω του καβαλλάρης.

Φτεριστηρκαν τοῦ ἔδωκεν τζι' ἔκοψεν σιῆλια μίλια

τζι' ὠσπου νὰ δῆς τζι' ὠσπου νὰ πῆς ἀλλὸ 'κατόν πεῆντα.

Παππεξωθκιὸν τῆς Ἀρετῆς εὔρεθην καβαλλάρης.

—Ἄνοιξε, κόρη Ἀρετῆ, νὰ μῶ ἴσω καβαλλάρης.

Τζι' ἀντίς ν' ἀνοιξη μιὰ πόρτα τζεινεις ἀνοιξαν πέντε.

—Καλῶς ἦρτεν ὁ Κωσταντᾶς, νὰ φᾶ, νὰ πκιῆ μιτὰ μας,

νὰ φάη ἀγρην τοῦ λαοῦ, νὰ φᾶ ὄφτον περτίτζιν,

νὰ φᾶ ἀρκοτζεράμιον ποῦ τρῶν ἀντρειωμένοι,

νὰ πκιῆ γλυκόποτον κρασὶν ποῦ πίνουσι φουμισμένοι,

ποῦ πίνουσι οἱ ἄρωστοι τζιαὶ θρέθονται γιαιμμένοι.

—Δὲν ἦρα γιῶνι, Ἀρετῆ, νὰ φᾶ, νὰ πκιῶ μιτὰ σας

μόν' ἦρα γιῶνι, Ἀρετῆ, τί ἡ μάνα σου σὲ θέλει.

—Τζι' ἴντα μὲ θέλ' ἡ μάνα μου τζι' ἴταν τὸ μῆνυμαν τῆς

τζι' ἴταν ἡ βασιλείαν τῆς τζι' ὁ Κύριος μιτὰ τῆς ;

Τζι' ἄθ θέλει με γιὰ ζύμμα μὰ νὰ πάρω τὲς σανίδες

τζι' ἄθ θέλει με γιά πλυμμαρκὸν νὰ πάρω τὲς φαούτες
τζι' ἄν ἐγ γιά τὸν μισώπτερον νὰ βάλω τὰ καλά μου
τζι' ἄν ἐνι γιά τὸν μεσακὸν τὰ ὀλομέταξά μου
τζι' ἄν ἐγ γιά σέναν Κωσταντᾶ τὰ καθημερινά μου.

—“Ἐλα νὰ πάμεν Ἀρετὴ τζι' ἡ μάνα σου σὲ θέλει.
Ἐμπέην ἔσσω τζι' ἄλλαξεν ρούχα τῆς φορεσιάς της
τοῦ μάκρου τζιαὶ τοῦ πλάτου της τζιαὶ τῆς παρπατησιάς της.
Παππέσσω φόρησε γρυσά, παππέξω γρυσταλλένα,
φορεῖ τὸ ράσος τὸ γρυσὸν τζι' ἔσσιέπασεν τα τέλεια.

—“Ἔσιετε γειάν σπιτάτζια μου τζιαὶ κλίνες ποῦ τζιοιμούμου
τζιαὶ τσάμπρες ποῦ τσαμπρέούκουμον τζι' αὐλή ποῦ δικιατζιμούμου.
Ἔσιετε γειάν γειτόνισσες τζιαὶ τρεῖς ἡμέρες κάμνω
τζι' ἄν ἐρτ' ὁ Γιάννης μου τωρὰ δῶστε του τ' ἀνοιχτάρκα.

Τσολλόκατσεν τὸμ μαῦρον του τζιαὶ καθαλλίτζιεψέν την.
Φερνιστηρκὰν τοῦ ἔδωκεν τζι' ἔκοψεν σίλια μιλία
τζι' ὠσπου νὰ ποῦν εἰς τὸ καλὸν ἀλλὸ ἑκατὸν πενήτα.
Τζι' ἐγύραν τζι' ἐπεζέψασιν στ' Ἄη Γιωρκοῦ τὴν σκάλαν
τζι' ἔβρηκαν δροσερὴν ἑλῆαν τζι' ἐκάτσασιν ποῦ κάτω
Τιαὶ φάνηκεν τοῦ Κωσταντᾶ πὼς ἐν νὰ γείρη λλίον
τζιαὶ φάνηκεν τῆς Ἀρετῆς πὼς ἐν νὰ τὸν φερῖση.
Τζι' ἔναμ πουλλὶν ἀνέτειλεμ ποῦ τὴν ἀνατολούλλαν·
δὲν ἐκελάδαν νὰ λαλή σὰν ἐλαλοῦσαν οὔλλα,
μόνον κελάδαν τζι' ἔλεγεν ἀγγελικὴν φωνούλλαν :

—Δοξάζω σε, γλυκὲ Θεέ, ποῦσαι στὰ ψηλωμένα
πὼς παρπατοῦν τὰ ζωντανὰ τζιαὶ μὲ τ' ἀποθαμμένα!
Σὰν τ' ἀκούσεν ἡ Ἀρετὴ ἐλούθη τῶν κλαμάτων
τζιαὶ μιὰν σταξιὰν τοῦ ἔσταξεν τοῦ Κωσταντᾶ στῆθ βούκκαν.

—Τι ἔχεις, κόρη Ἀρετὴ, τζιαὶ λούθησ τῶν κλαμάτων ;

Τζι' ἔναμ πουλλὶν ἀνέτειλεν ποῦ τὴν ἀνατολούλλαν·
δὲν ἐκελάδαν νὰ λαλεῖ σὰν κελαδοῦσιν οὔλλα,
μόνον κελάδαν τζι' ἔλεγεν ἀγγελικὴν φωνούλλαν :

—Θαυμάζουμαί σε, Ἀρετὴ, τὰ λόγια ποῦ μοῦ λέγεις
τζιαὶ πὼς ἀκούει τῶν πουλιῶν τζιαὶ κάθεσαι τζιαὶ κλαίεις.

—Θαυμάζουμεν σε, Κωσταντᾶ, τὰ λόγια ποῦ μοῦ λέγεις
μὰ δὲχ χωρῶ τὰ ρούχα σου πὼς ἔχουν λάδιμ πᾶν ;

—Τάχατες λάδιμ ἔχομεν τζιαὶ λαδοπούλης ἡμου.

—Μὰ δὲχ χωρῶ τὰ ρούχα σου τὰ λαζαρκοκωμένα ;

—Γεναιτζίες ὅπου πήραμεν ἔτσι μᾶς τὰ συγκόφκου.
Βάστα την κόρη, βάστα την, τὴν ρεσιεμέν τ' ἀπάρου
γρυστῶ τ' Ἄη Γιωρκοῦ τζιερκὰ νὰ πᾶ νὰ τοῦ τὰ πάρω.

Ἐκαμέν τζιεὶ ὁ Κωσταντᾶς τζι' ἄππαρος ταπισὸν του
τζι' ἐν ἀκούσεν ἡ Ἀρετὴ παρὰ τ' ἀνεβασιὸν του.

Πκιάννει τὸ τζιεῖνον τὸ στρατὶν τζιεῖνον τὸ μονοπάτιν·
τὸ μονοπάτιν βκάλλει τὴν στῆς μάνας της τζιαὶ πάει.

Παππέξω βάλλει της φωνὴν μὲ δκυὸ σιεῖλη μελένα,
παππέσσω πολοθήτζιεν μὲ δκυὸ σιεῖλη καμένα :

—“Ἄν ἐν διαβάτης ἄς διαβῆ, περάτης ἄς περάση
τζι' ἄν ἐν ὁ Χάρος ὁ πικρὸς ἄλλον παιδιὸν ἐν ἔχω·
ἡ Ἀρετὴ μου ἔμεινεν τζι' ἔχω τὴν εἰς τὰ ξένα,
στὰ ξένα τζιεὶ στὴν ξενηδικεῖαν κοντὰ στὴν Ἐγκλητέραν.

—“Ἄνοιξε, μάναμ, ἄνοιξε τζι' εἶμαι ἡ Ἀρετὴ σου.

—Μὲ τίναν ἤρτες, Ἀρετὴ, μὲ τίναν ἐπαρπάτες ;

—Ἐγιὼ ῥτα μὲ τὸν Κωσταντᾶν, τὸ πρῶτο μου ἀδελφάκι.

—Ὁ Κωσταντᾶς ἐπέθανεν, ὁ Κωσταντᾶς ἐτάφη·
ἔκαμα τὰ τριμήνια του τζιαὶ τὴν τριανταμιάν του,
ἔκαμα τὲς σαράντα του τζιαὶ τὴν σαρανταμιάν του

τζί' ἄδ δέμ πιστεύκης, Ἄρετή, δέ τζιαί τὰ κόλλυφά του.
 Σηκώστημ μάνα τζί' ἄνοιξεν τζί' ἡ κόρη ψυχομάχαν
 τζί' ἔσφυχταγκαλιαστήκασιν τζί' ἐμείναν μές τήμ πόρταν.
 Τζί' ἐπκιάσαν τες τζί' ἐπήραν τες τζί' ἔθάψαν τες στὰ Τζιόνια
 τζί' ἄσπρίζαν τὰ ρουχάτζια τους περίτου πού τὰ σιόνια.
 Βλαστὰ τῆς κόρης λεμονιά, τῆς μάνας τζυπαρίσιν
 τζί' ἔσσιθκεν ὁ τζυπαρίσος τζιαί φίλαν λεμονούδαν
 τζιαί ἔσσιθκεν ἡ λεμονιά τζιαί φίλαν τζυπαρίσιν.
 Τζί' ἐρέσσασιν δκυὸ λυερέσ στήδ δρύσιν νὰ γεμώσουν
 τζί' ἔβάλαν τὰ σταμινὰ χαμαί τζιαί τὸθ Θεὸν δοξάζαν.

—Δοξάζω σε καλὲ Θεέ, ποῦσαι στὰ ψηλωμένα
 ὅπου διδάσκεις τὰ κρυφὰ τζιαί τὰ φανερωμένα
 ἄε τα τζιείνα ζωντρά τζιείνα τὰ τζυπαρίσσια
 σὰν ἐφιλούσαν ζωντανὰ φιλεῖν τζιαί πεθαμμένα.

Τζί' ἐπολογήθην λεμονιά τζιαί λέει τζιαί λαλεῖ τους :

—Ρέξετε, κόρη, ρέξετε λάμνετε στήδ δουλειάσ σας
 τζιαί μιάφ φοράν πρὶν νὰ μάς φά τοῦ Χάροντα τὸ στόμα
 τζί' ἐμεῖς γεναίτζιες ἤμασιν ὅπως τὴν ἀφεγκιάσ σας.

Ν. ΧΑΤΖΗ ΓΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΡΡΑΣ

ΜΙΚΡΗ ΠΟΛΙΧΝΗ

Κυματοφίλητη μικρὴ πολίχνη,
 πού τῆ σκιά κρατᾶς τὴν παιδική μου,
 κομμάτι τραγωδία ἀπ' τὴ ζωὴ μου
 στὸ χάρτη ὁ λογισμός πάντα σὲ δείχνει.

Γῆλιος, πού δάκρυ καὶ χαρὰ μοῦ ρίχνει,
 ζωὴ γιὰ μένα, Ἐσὺ, μὰ κ' ἡ θανά μου!
 Στὸς δρόμους σου ἀκόμη θάειναι ἰχνη
 ἀπ' τὴ βλαστήμεια καὶ τὴν προσευχή μου.

Στὴν προκυμαία θλέπω τὸ σχολεῖο,
 πού τὸ θαφτίσι δέχτηκε τὸ πνέμα,
 ἀμόλυντο ἀπ' τὸ μόχτο καὶ τὸ ψέμα.

Καὶ στὸ μακρὺ σου δρόμο τὸ γραφεῖο,
 πού ἡ ψυχὴ μου πικραμένη ἐθρήνα
 —φτωχὸς γραφιάς μὲ μιὰ λίρα τὸ μῆνα.

Σ Τ Ι Χ Ο Ι

Γέρασαν στὸ συρτάρι μας οἱ σίχοι
 σὰν κάθε τι κι' αὐτοὶ ἀνθοῦν, γερνοῦνε !
 Τοῦ μαρασμοῦ ἀγγίζει τους τὸ νύχι
 καὶ μήτε τὸν Ποιητὴ τους συγκινοῦνε !

Τί λίγοι, μές τοὺς τόσους, εἶχαν τύχη
 ζωῆς ἀχτίδα ἀέρινη νὰ δοῦνε...
 Οἱ ἄλλοι, σὰν ἐρεπιωμένοι τοῖχοι,
 ἐπιδιόρθωση δειλὰ—δειλὰ ζητοῦνε !

Ἐξαισίες στιγμὲς πού φυλλορρόησαν
 φανοὶ μιᾶς δόξας, τώρα γερασμένης
 κ' ἴσως μές τὴν ἀφάνεια σταυρωμένης.

Νότες φευγαγεριοῦ π' ἀπαλοθροῖσαν
 τὰ φύλλα τοῦ χρυσοῦ δεντριοῦ τῆς νειότης
 πού γύρεψαν τὸ φῶς τῆς Αἰωνιότης...

ΠΑΡΙΣ ΛΑΓΚΑΔΗΣ

Η ΚΥΠΡΟΣ ΜΕΣ' ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΥΝΛΟΥΣ ΤΗΣ

Ο ΓΟΥΜΕΝΟΣ Τ' ΑΗ ΝΙΚΟΛΑ

Ήταν φθινόπωρο. Κι' όμως ο ήλιος κυλούσε τόσες μέρες σ' ένα γαλάζιο ουρανό, κι' ούτ' ένα σύννεφο δέν στέκονταν στο δρόμο του.. Μά σήμερα ε' ουρανός ήταν βαρύς, και τὰ κοράκια πού κοπαδίαστα πετούσαν κι' έσκουζαν φοβισμένα προμάντευμα μιά σύντομη βροχή. 'Ο ήλιος χώθηκε από νωρίς μέσα στα νέφη, και μόνο λιγοστές άχτίδες γλιστρούσαν μέσ' άπ' τις χαραμάδες τους, για να φτάσουν αδύναμες και να χαϊδέψουν τὸ περήφανο μέτωπο τῆς Χιονίστρας.. "Ετσι, πρὶν ακόμα νυχτώσει, ένα σκούρο χρώμα άγκάλιασε τὴ φύση δάκερη... Και τὸ μοναστήρι τ' "Αη Νικόλα, προβάλλοντας μέσ' άπ' τὰ ψηλά πλατάνια και τις λυγερόκορμες λεύκες, μέσ' άπ' τὰ σταθωτά κυπαρίσσια και τούς γέρικους πεύκους, φάνταζε αλλόκοτα. Δυὸ μεγάλες σχισμάδες, ποῦχε στὸν τροῦλο του, έμοίαζαν παράξενα με δυὸ χοντρά, αὔλακωτά δάκρυα.....

"Ο Γούμενος βγήκε άπ' τὸ κελλί του και γύριζε μέσ' τὰ χωράφια τοῦ μοναστηριοῦ. Πλανιόταν ἐδῶ και κει, λές κι' ὁ ίδιος να μην ήξερε πὸυ πηγαίνει, μοιάζοντας με τὸ μαῦρο ράσο του σά μιά κινούμενη σκιά. Με μιά άνήσυχο και πρόσωπο συννεφιασμένο, φαινόταν σάν κάτι να τὸυ θασάνιζε τὴ σκέψη. Μονολογοῦσε κάποτε, κι' έλεγε σάν νάδινε άπάντηση στὸν έαυτὸ του:

—«Θάλλθουν... Δέ μπορεί... Πρέπει να τούς περιμένω άπόψε». Και προχωροῦσε. Κι' ὄλο στὴ σκέψη του γύριζαν οί 'Αράπηδες. "Υστερα άπ' ὄσα τούς εἶπε τὴν τελευταία φορά, δέν ήταν δυνατό να μὴ τούς στείλει πάλι ὁ άφέντης τους, για να ξεκάμουν μιά και καλή μ' αὐτὸ τὸν άπιστο καλόγηρο. Γιατι δέν ήταν μικρὸ πρᾶμα, ν' άπαντήσει ένας χριστιανός, ένας γκιαούρης, με τὸση περιφρόνηση στὶς άπαιτήσεις ενός Τούρκου άφέντη.

—«Κόπος χαμένος θᾶναι, ὄσες φορές κι' άν ρθῆτε. Δέν πρόκειται να σᾶς δῶσω λεφτὸ ποτέ...».

"Ετσι τούς μίλησε· γι' αὐτὸ άνησυχοῦσε προσμένοντας άπό στιγμή σέ στιγμή τὴν άπάντηση τοῦ Τούρκου, άπάντηση, πὸυ ἴσως να σήμαινε και τὸ θάνατὸ του άκόμη. Κι' έσερνε τὰ βήματά του, ἔτσι πὸυ φαινόταν πὸς δέν εἶχε οὔτε σκοπὸ οὔτε κατεύθυνση. "Αλλά ὄταν έφτασε μπροστά σέ μιά δόμη, σά μιά σκέψη να φώτισε τὸ μυαλὸ του. Σταμάτησε ξαφνικά, και διαστικὸς γύρισε πίσω στὸ κελλί του. Πῆρε άπ' ἐκεῖ ὄσα λεφτά εἶχε —ήσαν ὄλα κρυμμένα σ' ένα «μπότη»— τάχωσε κάτω άπὸ τὸ ράσο του και γύρισε στὴ δόμη. "Αρχισε πιά να νυχτώνει και δέ θρυσκόταν έξω στὸν κάμπο κανεὶς για να τὸ δει. Σήκωσε κάμποσε πέτρες, άνοιγοντας ἔτσι μέσα στὴ δόμη ένα θαθὸ λάκκο. "Εκει μέσα, άφοῦ ἔβαλε τὰ χρήματα, ἔκλεισε πάλι τὸ λάκκο. Κι' άφοῦ καμάρωσε τὸν τάφαν τῶν χρημάτων του, ξεκίνησε να φύγει, ἐνῶ ένα χαμόγελο, πὸυ αντίφέγγιζε ὄλο τὸ πείσμα τῆς φυλῆς, χάραξε μιά γραμμὴ ανάμεσα στὸ μουστάκι και τὰ γένεια του. Κλεισθήκε γρήγορα στὸ κελλί του και πλάγιασε. Μά δέ μπορούσε να κοιμηθεῖ· κάθησε στὸ κρεβάτι του κι' ἔκανε τις πὸυ παράξενες σκέψεις...

* * *

Πέρασε κάμποση ὄρα, χωρίς κανένας να φανεί. Μά σά σκοτείνιασε καλά, ξεχώρισαν μέσ' άπὸ τις άλλες σκιές τῆς νύχτας και προχωροῦσαν άργά, αλλά σταθερά πρὸς τὸ μοναστήρι, οί δυὸ 'Αράπηδες. Φαινόταν άνήσυχοι και μόνο λίγες λέξεις ἀντάλλαζαν. Ξαφνιάζονταν μόλις τάραζε ένα φύλλο, μόλις άκούγὸταν ένα γρύλλισμα. Δέν ήτανε ἡ πρώτη φορά, πὸυ τέτοια ὄρα έρχόντουσαν σ' αὐτὸ τὸ μέρος. Κι' ὄμως πρώτη φορά ήλθανε με τέτοια άποστολή... "Αφρισε ὁ άφέντης τους σάν άκουσε τί τούς εἶπε ὁ Γούμενος τὴν περασμένη νύχτα, και, στέλνοντάς τους, τούς παράγγειλε:

—"Η χρήματα, ἡ τὸ κεφάλι του.

Γι' αὐτὸ εἶναι τόσο άνήσυχοι και ξαφνιάζονται στὸ κάθε τους βήμα.

"Εφτασαν ἐπὶ τέλους μπροστά στὴ μεγάλη πὸρτα τοῦ μοναστηριοῦ. "Ηταν κλειστή· ἔφεραν θόλτα τὴ μάντρα και πῆδησαν άπὸ τὸν τοίχο. Με βήματα προσεκτικά προχώρησαν στὸ κελλί τοῦ Γούμενου. "Ενα ξερὸ κτύπημα, πὸυ τὸση ὄρα περίμενε άγρυπνος ὁ Γούμενος, άκούστηκε στὴν πὸρτα. "Όταν οί 'Αράπη-

δες βρέθηκαν μπροστά του σάν νά θιάζονταν νά τελειώσουν μιὰ ώρα ἄρχητερα, εἶπαν μὲ μιὰ λέξη ὅ,τι εἶχαν νά πούν:

—Ππαρά...

Μονολεκτική τούς ἤλθε κι' ἡ ἀπάντηση:

—"Ὀχι....

Θυμήθηκαν τότε τὴ διαταγὴ τοῦ ἀφέντη τους, καὶ στὴ σκέψη πὼς θὰ πλήρωναν αὐτοί, ἂν δὲν ἔκαναν καλὰ τὴ δουλειὰ τους, ἄστραψαν τὰ μάτια τους καὶ θόλωσε τὸ μυαλό τους. Δυὸ χέρια τότε—μαύρικά, γερά χέρια,—σφίχτηκαν γύρω ἀπὸ τὸν ἀσθενικό λαιμὸ τοῦ Γούμενου· ἓνα μαχαίρι ἀντιφέγγισε στὸ λιγοστὸ φῶς τοῦ καντηλιού, πού ἔκαιε μπροστά στὸ εἰκόνημα τ' Ἀη Νικόλα, καὶ χώθηκε στὸ κοκκαλιάρικο κορμί του, βάφοντας κόκκινο τὸ ράσο του. Τὰ χεῖλιά του ἀνοιγόκλεισαν δυὸ-τρεῖς φορές, σάν κάποια προσευχὴ νά ψιθύρισε, κι' ὕστερα τίποτε....

Βιαστικοὶ τότε οἱ Ἀράπηδες πήραν τὸ κουφάρι του καὶ τράβηξαν κατὰ τὴ δεξαμενὴ. Μιὰ ἡσυχία ἀπλώνόταν γύρω, πού σοῦ κόβονταν ἡ ἀνάσα. Μέσα στὴ σιωπὴ τῆς νύχτας, ἓνας ὑπόκωφος ἤχος σώματος πού πέφτει στὸ νερό ἀντήχησε. Στὸ ἀκουσθὸ του ἀνατρίχιασαν οἱ Ἀράπηδες, κι' ἄρχισαν νά τρέχουν, ἐνῶ πίσω τους τὸ κουφάρι τοῦ Γούμενου γελοῦσε εἰρωνικά ἀνάμεσα στοὺς παφλασμούς τοῦ νεροῦ.

Ἐνας δυνατὸς ἄνεμος ἄρχισε νά φυσᾷ καὶ σὲ λίγο πέσανε οἱ πρῶτες στάλες τῆς βροχῆς. Πάνω ἀπ' τὸ μαῦρον ὄγκο τοῦ Μοναστηριοῦ ὁ οὐρανὸς θρηνοῦσε τὸν ἀγαθὸ Γούμενο.

ΑΝΘ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΤΟΠΙΑ

Η ΜΑΓΕΜΕΝΗ ΚΟΡΥΦΗ

Σὲ κάποιο νησί ξακουσμένο γιὰ τὴν ὀμορφιὰ καὶ τὴ χάρη του ὑπάρχει μιὰ μαγεμένη κορυφὴ. Εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ βουνα, ὅπου ἡ κάθε κορυφὴ ἔχει τὰ δικά της μάγια, ἀλλὰ ἡ ψηλότερη ἔχει τὰ πιὸ ξακουστά κι' ὄνειρεμένα.

Μόλις ὁ ἥλιος χαθεῖ πέρα στὴ δύση, τότε ἀρχίζουν τὰ μάγια. Ἐκεῖ πού πρὶ λίγῃ ὥρᾳ ἔλαμπε ὁ χρυσοῦς δίσκος, κάποιοι ἀόρατος ζωγράφος τραβᾷ τώρα μὲ τὸ μαγικὸ πινέλο του μιὰ γραμμὴ ἀπὸ μενεξεδένιο χρῶμα καὶ πάνω ἀπ' αὐτὴ μιὰν ἄλλη ἀπὸ σκοῦρο πορτοκαλλί· σ' ὅλο τὸν οὐράνιο θόλο ἀπλώνει τότε ἓνα γλυκὸ γαλάζιο χρῶμα, πού σκουραίνει διαρκῶς πρὸς τὴν ἀνατολή.

Τὸ ταμπλὼ τοῦ βῆρᾶ εἶναι λιγάκι πιὸ σκοῦρο καὶ πιὸ μυστηριώδες. Πέρα στὸ θάθος ἀπλώνεται ἡ ἀπέραντη ἀσημένια θάλασσα μὲ νεκρὴ σιγὴ, λὲς καὶ χύθηκε ὅλο τὸ λάδι τῆς γῆς στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, κι' ἓνας θεὸς ζωγράφος ἀπλωσε ἀπάνω τῆς ἀναλυτὸ ἀσῆμι. Πιὸ μπροστά, χιλιάδες φωτεινὰ ἐπίγεια ἀστέρια τρεμοσβύνουν σὲ γαλάζιες, κόκκινες καὶ κίτρινες ἀνταύγειες στὸ στέμμα τοῦ Ξεροῦ. Καὶ σ' ὅλη τὴν ἀπέραντη πεδιάδα, ἐδῶ κι' ἐκεῖ εἶναι σκορπισμένα καὶ σπινθηροβολοῦν λαμπρὰ διαμάντια στὸ σκοῦρο θελοῦδο τῶν διάφορων χωριῶν. Μ' ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι ἓνα πού ξεχωρίζει πιὸ πέρα κοντὰ στὴν ἀνατολὴ ἓνα μεγάλο, κόκκινο, σάν αἰμάτινη ἀνταύγεια, πού σβύνει κι' ἀνάθει διαρκῶς γιὰ νά δείχνει στὰ πελώρια παράξενα πουλιά, πού θρίσκειται ἡ φωλιά τους.

Ἡ εἰκόνα τῆς ἀνατολῆς εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὶς ἄλλες. Οἱ διάφορες κορυφές τοῦ Ὀλύμπου ὑψώνονται περήφανες καὶ σιωπηλές, τυλιγμένες σ' ἓνα πέπλο μυστηριώδους γαλήνης. Λιγάκι πιὸ ψηλά, ἀγγίζοντας σχεδὸν τὴν ψηλότερη κορυφὴ, τὸ φεγγάρι πού τὸ ὕμνησαν οἱ αἰσθηματικοὶ ποιητὲς στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ τὸ κοροΐδισαν οἱ ρεαλιστές, δεῖλὸ πιότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, κάνει τὴ βραδυὴν του ἐμφάνισή μέσα σὲ μιὰ λίμνη φωτός.

Πιὸ κάτω στὸ νότο, ἡ φωτεινὴ γραμμὴ τῆς Λεμεσοῦ ξεχωρίζει κοντὰ στὸ γαλάζιο μεταδὴ τοῦ πελάγου. Ἀπαλοκοιμοῦνται σάν ὄνειροπαρμένες οἱ ἄσπρες βαρκοῦλες, ἐνῶ τὸ σεληνόφως σχηματίζει ἓνα ἀσημένιο ρυάκι στὸν ὄνειροφάνταχτο κόσμο τῶν νερῶν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ Μαγεμένη Κορυφὴ, πού ἀτενίζει μὲ λαχτάρᾳ τὴ Μεσόγειο σάν κάτι νά περιμένει. Τί ἄραγε; Ἴσως λίγη ἐλεύθερη μυρωμένη αὔρα, πέρα ἀπὸ τὴ χώρα τῶν ἀρχαίων θεῶν.

(Χιονίστρα).

ΛΙΑ Κ. ΜΥΛΩΝΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ (*)

1. **Ἄγνη**. Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Μουσείου (φ. 910α) σημειοῦται μεταξύ τῶν χωρίων τῆς Marathas «Real Agni» μικρὸν πρὸ τοῦ Νοΐκου, ὅπου ἡ μεγάλη καμψὴ τοῦ δρόμου φέρεται εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ βουνοῦ καὶ εἰς τὴν λαζιὰν Ἄγνη, εἰς τὴν ὅποιαν ἀπαιτῶσιν ἀφθονα ἐρείπια ναοῦ προτέρου χωρίου. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Νοΐκου εὐρίσκεται εἰκὼν τῆς Παναγίας, φερομένη ὡς τοῦ χωρίου **Agni**, ἀνακαινισθεῖσα κατὰ τὸ ἀφθ (1582). Πότε ἐπακριβῶς κατεστράφη τὸ χωρίον, καὶ ἀπὸ τί, ἀγνοοῦμεν. Πάντως ἐνδέχεται οἱ κάτοικοί του νὰ ἱδρυσαν τὸν Νοΐκον εἰς θραυτέρους χρόνους, ἢ, ἀν κρίνωμεν ἐκ τῆς εἰκόνας, νὰ ἐπύκνωσαν τὰς τάξεις τοῦ χωρίου αὐτοῦ. Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἐφ' ἧς ἀναγράφεται Ἡ ΑΣΣΑ ("Ἀνασσα), φέρεται ὡς τοιαύτη τοῦ χωρίου Agni, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ δύο σανίδων μήκους 0,96 X 0,87. Εἰς τὸ κάτω αὐτῆς μέρος ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφή, εἰς μίαν γραμμὴν «Ἀνεκαινίσθη ἡ ἁγία κόνια τῆς CXPPO ἀφθXY δι' ἐξόδον Κυρ(ι)ου του ιερεωσ Γεωργη(;) ἐλεήμων». Τὸ CXPPO ὑποθέτομεν ἐν χρ(ο)ν(ία) Χριστοῦ 1582.

2. **Ἀγρίδια**. (Χωρίον Ἀμμοχώστου): Ὁμώνυμον χωρίον ἀναγράφεται πολυλαχοῦ τῆς Κύπρου. Τοῦτο ἀναγράφεται εἰς τὸ χειρόγραφον Λειμωνίδα μεταξύ τῶν Casal τῆς Μεσαορίας Ἀμμοχώστου καὶ σημειοῦται εἰς τὸν Χάρτην Ἐνετοκρατίας παρὰ τὸ Rodafine καὶ Ermitte, Lagride καὶ Ὀρνίθι. Εἰς τὸ Λεκὸν τοῦ Ριζοκαρπάσου ἀπαντᾷ τοποθεσία Agridia ($\frac{1}{47}$ 101) ἐπὶ βουνώδους ὑψώματος, παρὰ τὴν τοποθεσίαν Ἀφέντρια ($\frac{1}{49}$ 54) μίαν ὥραν μακρὰν καὶ ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου. Ὁ Mas-Latrie (Ile de Chypre 403) ἀναφέρει Agridia del Carpasso, τὰ ὅποια παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ ρηγὸς Τζάκου εἰς τὸν Jean Pilibert. Ταῦτα ὁ Σίμος Μενάρδος (Τοπων.: 372) ὀνομάζει Κρίδια (erithia), ἐνῶ οὕτω καλοῦνται τὰ παρὰ τὸ χωρίον Γαστριά.

3. **Ἀγρίνου**. Τὸ χωρίον Agrino σημειοῦται εἰς τὸν Χάρτην Ἐνετοκρατίας (IV. γ.) μεταξύ Λάρνακος καὶ Ἀλικῆς. Ἡ Ἀγρίνου ἀναγράφεται ἐπίσης ὡς χωρίον εἰς τὸ Χειρόγραφον Μουσείου (φ. 972α) μεταξύ τῶν τοιούτων τῆς ἐπαρχίας Ἀραδίππου, καὶ εἰς τὸ χειρόγραφον Λειμωνίδα μεταξύ τῶν Casal τῶν Ἀλικῶν. Ἀριστέρᾳ τὸ ἀπὸ τὰ «Καφενοῦδκια» πορευομένου εἰς τὸν ἄν Γεωργη τὸν Μακρῆν, ἀπαντᾷ ἐπὶ ἐλαφροῦ ὑψώματος τοποθεσία ἄης Ἀντρονικος, πλήρης ἐρείπιων, ἐξ ἄλλοτε ὑπάρξαντος ὁμωνύμου ναοῦ, εἰς τὸν περιετὸ ὅποιο χωρὸν ἀνευρέθησαν διάφοροι βυζαντινοὶ σκόφοι «κκκιασέδες τ' αἱ ἀντρονικου» κοινῶς καλούμενοι. Προφανῶς ὁ ναὸς αὐτὸς ἦτο τοιοῦτος τοῦ ἄλλοτε ὑπάρξαντος ἐδῶ χωρίου Ἀγρίνου, ὡς μαρτυροῦσι κιονόκρανα καὶ ἄλλα λείψανα συνοικισμοῦ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰαννοῦ ὁ Σουλτάνος τοῦ Καῖρου, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Κυπρίους πειρατὰς, ἔστειλε Σαρακηνοὺς πειρατὰς, οἱ ὅποιοι κατέκαυσαν διάφορα χωρία (1424-6). Κατὰ τὸν Μαχαῖρᾶ (Dawkins 634, 657): «Οἱ Σαρακηνοὶ ἔκαψαν τὰ Τζελλιά καὶ τὴν Ἀραδίππου καὶ οὐλον τὸ Ἀπλίτζιν τοῦ Πύρκου τῆς Ἀλιτζῆς καὶ τὴν Ἀγρίνου καὶ τὴν Βρωμολαζιὰν καὶ τὸ Κίτιον». Ὁ El. Bustrone (pag. 418) ἀναφέρει ὅτι ἐδόθη, μετὰ τὴν Τόγγην, Vudax καὶ ἄλλα χωρία, εἰς τὸν Ἰακώβου Ζαπλάκην (1460) ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου τοῦ Β' καὶ ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης εἰς τὸν Φίλιππον Denores (1484). Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐπέζησαν τῆς διώσεως, ἡ Ἀγρίνου ἔκτος τοῦ ἁγίου Ἀντρονίκου. Εἰς τὸν Κώδικα Κιτίου Α σελ. 12 σημειοῦται: «1773 Ἰουνίου 22. Διὰ τὸ εἶτι ἀποδείχνει ὁ ἱερομόναχος παπασωφρόνιος, εἶτι εὐρέθησαν εἰς χεῖρας του τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἀγρίνου, τοῦ λεγομένου Μακρῆ». Φαίνεται ὅτι ὁ «αἷς Γεώργης» οὗτος θὰ ἦτο ναὸς τοῦ χωρίου Ἀγρίνου, ἔκτος τοῦ ἁγίου Ἀντρονίκου, καὶ ὅτι ἐσυνέχισε τὸν θίον του γενόμενος ναὸς ὀλίγων ἀθρώπων ὡς Μονὴ τοῦ ἁγίου Γεωργίου (τοῦ Μακρῆ).

4. **Ἀγρός**. Ὁ Mas Latrie (III 306) ἀναφέρει Ἀγρόν (tu Gattani) εἰς τὴν Marath. τοῦ C' d'Edesse. Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Μουσείου (φ. 970α) ἀναγράφεται ἔσω Ἀγρός καὶ Agros tu Gatumi, εἶτε Cattani, κατὰ τὸν Mas Latrie. Εἰς τὴν Λεμίθου, καὶ εἰς μικρὰν ἀπὸ αὐτῆς ἀπόστασιν, ὑπάρχει agros $\frac{37}{41}$ 33,

(*) Βλ. προηγουμένην σειρὰν εἰς «Κυπριακὰ Γράμματα» ΙΕ' σ. 53.

εις τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τοῦ θουνώδους ὑψώματος 41 Ἔπιπης, πλήρης ἐρειπίων θεμελίων καὶ ἄλλων λειψάνων ἐδῶ προϋπάρξαντος χωρίου Ἄγρως. Πλὴν τοῦ τοπωνυμίου καὶ τῆς παραδόσεως, ὅτι ἡ Λεμίθου ἐσυνοικίσθη ἀπὸ τοὺς ἐναπομείναντας κατοίκους τοῦ Ἄγρου, Λιθάδιου, ἔξω Ἄγρου κλπ., ἐββασιόυται ἡ ὑπαρξίς ὁμωνύμου χωρίου καὶ ἀπὸ τὴν πολυτίμον ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τῆς Παναγίας τοῦ Ἄγρου, διασῶζομένην εἰς τὰ Κατηχούμενα τοῦ ναοῦ τῆς Ἐλευούσης τῆς Λεμίθου καὶ φέρουσιν χρονολογίαν 1608, ὡς καὶ ἀπὸ ἓνα ξυλόγλυπτον προσκυνητᾶριον, τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, ὑποθέτομεν. Διότι, κατὰ παράδοσιν, ὁ Ἄγρὸς εἶχε δύο ναοὺς, τὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς ἐρείπια ἀποκειμένον, ἐπὶ τῶν ὁποίων, μέχρι τοῦ 1925 περίπου, ἐτελεῖτο λειτουργία καὶ πανηγυρίς, καὶ τὸν τῆς Θεοτόκου (τοῦ Ἄγρου) ἡμιερειπωμένον, μέχρι τοῦ 1900, μετ' ἀξιολόγων ἀγιογραφῶν. Ἐπειδὴ οἱ ναοὶ τῆς Μαραθάσας, οἱ ἀγιογραφημένοι, ἀνηρέθησαν, κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου αἰῶνα, αἱ τοιχογραφίαι τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου καθορίζουσι τὸν χρόνον περίπου τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ, συνεπῶς καὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ χωρίου. Ἀμφότεροι οἱ ναοὶ αὐτοί, ἐν ἀντιθέσει μετὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου Λιθαδίων, ποῦ ὑπῆρξε παρὰ τὴν Λεμίθου, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν Κώδικα Κερυνίας, ποῦ ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ χωρίον καὶ ὁ ναὸς ἠρειπώθησαν πρὸ τοῦ 1763, ὅτε ἐγράφη ὁ ὑφιστάμενος Κώδιξ. Ὁ Mas Latrie (Ile de Chypre 418) νομίζει τὴν Ἄγρολάδου ὡς τὸν Ἄγρον τοῦ Cte d'Edesse, ὅπερ δὲν νομίζομεν ἀκριβῆς.

5. Ἄκάμας. Μεγάλῃ δασικῇ περιφέρειᾳ τῆς Πάφου, ἀκατοίκητος σχεδόν, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Πέγιας. Ὑπῆρξε καὶ πόλις Ἄκάμας. Ἐπωνομάσθη ἀπὸ ὁμωνύμου ἱδρυτῆν Ἀκάμαν, εἴτε καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκάμνω, διὰ τὸ ἀκαλλιέργητον αὐτῆς. Ἀκάμας ἐκαλεῖτο καὶ ἀρχηγὸς τῶν Θηβαίων. «Ἄλλα — ὡς ἀναφέρει ὁ Σακελλαρίου εἰς τὰ Κυπριακά του — καὶ Ἀκάμας τις τῶν ἀνδρείων στρατηγῶν, ἄκρος φίλος τῶν Τρωαδιδῶν, βλέπων τὴν πτῶσιν τῆς Τρωάδος, ἔφυγε καὶ οὗτος σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ καὶ ἔλθων ἐκατοίκησεν εἰς τὸν μέχρι σήμερον οὕτως ὀνομαζόμενον τόπον Ἀκάμαν, καὶ πόλιν ἔκτισεν εἰς ὄνομά του». Εἰς σελίδα δὲ 497 ὁ αὐτὸς γράφει: «Ἀκάμας βασιλεὺς Ἀκάμαντος, ἀδελφὸς Δημοφῶντος, υἱὸς δὲ τοῦ Θησέως, ὡς ἱστορεῖ Ἡσύχιος, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ὄρος τι τῆς Νήσου Ἀκάμας λεγόμενον». Ὀδηγῶν ὁ Ἀκάμας ἀποικίαν Ἀθηναίων εἰς Κύπρον, ἐπληγῶθη θανασίμως, πεσὼν ἐκ τοῦ ἵππου. Ἐκ τούτου τὸ Β.Α. τῆς Κύπρου ἀκρωτήριον, νῦν ἅγιος Ἐπιφάνιος καὶ Ἀρναούτης. Ὁ Στράβων (14, 6, 3) γράφει ὅτι «ἐπωνομάσθη ἐξ ὀνοματὸς τινος, ἴσως τοῦ Ἀθηναίου κτιστοῦ τῶν Σόλων».

6. *Acata*. Εἰς τὸν Χάρτην Ἐνετοκρατίας (V. α.) σημειοῦται μεταξὺ Μελαντρόνας καὶ *Matisa* χωρίον *Acata*. Εἰς τὸ χειρόγραφον Μουσείου (φ.971α) εἰς τὰ χωρία Καρπασίου σημειοῦται *Acatu*, ὡς καὶ εἰς τοὺς *Casal* τῆς Μεσοπόρου Ἄμμοχώστου, καὶ εἰς τὸ χειρόγραφον Λειμωνίδα. Συμφώνως πρὸς παράδοσιν, Τούρκοι πειραταί, προσλιμενισθέντες εἰς τὴν παραλίαν, παρὰ τὰς Κ ο ρ ω ν ι ἄ ς , ἦλθον εἰς τὸ χωρίον καὶ διασκεδάζοντες εἰς τινα γάμου ἐτραγουδοῦσαν κάτι, ποῦ ἀποδιδόμενον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἔλεγε: «ὥσπου στέκει τὸ φεγγάρι στέκει ἡ νύμφη στὸ καμάρι. Ἄμα γύρει τὸ φεγγάρι, πᾶ' ἡ νύμφη στὸ καρᾶβι». «Ἐνας Ἑλληνας, ποῦ ἤξερε τουρκικὰ, ἐξήγησε τὸ τραγοῦδι εἰς τοὺς ἄλλους. Ἔτσι ἔκρουσαν μετὰ τρόπον τὴν νύμφην εἰς ἀκαλλιέργητον καὶ μετὰ ἀγκάθια τόπον μέχρις ὅτου ἔφυγαν οἱ πειραταί. Ὅταν ἔκτισαν τὸ χωρίον σὲ ἀσφαλέστερον τόπον, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ κινδύνου, ποῦ διέτρεξεν ἡ νύμφη «Ἀθουῶσα», ὀνόμασαν τὸ νέον χωρίον Ἀκαν(θ' ἀν)θουῶσα, Ἀκαθθουῶσα.

Ἄκαθος ὑπῆρξε: α) Νῆσος ἐν τῇ Προποντιδί. β) Πόλις εἰς τὴν Ἠπειρόν. γ) Πόλις τῆς χερσονήσου Κνίδου. δ) Πόλις τῆς Αἰγύπτου. ε) Πόλις τῆς Μακεδονίας, ἀποικία τῶν Ἀνδρῶν, εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ὑπὸ οἰκιστῆν τὸν Ἀκαθον (650 π.Χ.). Ἐκ τῆς πόλεως Ἄκαθος ἐπωνομάσθη καὶ κόλπος (ὄρος Ἄκων) Ἀκάθιος. Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο καὶ ὁ ἀρχαῖος συγγραφεὺς Μακεδόνιος Νικομήδης ὁ Ἀκάθιος, ὁ γράψας «Μακεδονικά».

Ν. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΒΩΜΟΣ

Είναι γνωστό πώς το 1821 υψώθηκε σαν ό αποφασιστικώτερος σταθμός της νεώτερης ιστορίας μας και σαν ό ιερώτερος βωμός του έθνους, Σέρνοντας, τις μέρες αυτές, τὰ δήματά μας για προσκύνημα ως τόν άγιο χώρο του νιώθουμε την ψυχή μας να γουατίζει με εύλάβεια και να τόν αντίκρύζει με δέος. Ή δροσερή αύρα του ζωογονεί τις ψυχές μας κι' άναμοχλεύει τις δυνάμεις και τὰ όράματά μας.

129 χρόνια... "Όταν άρχιζε τότες ό δραματικός μόχθος του έλληνισμού, κανένα, μήτε πολιτικός μήτε στοχαστής, δέ μπορούσε να μαντεύσει την πορεία και την προοπτική του. Οί κατακτητές τόν άντιμετώπισαν βάρβαρα κι' οί μεγάλοι της γής τόν σάρκασαν. Μοναχά ό Ίδιος ό Έλληνικός λαός αντίκρυζε με σιγουριά τόν μέλλον. Γιατί άπλουστάτα πήρε την άπόφαση να πεθάνει και να σβήσει άν δέν λευτερωθή... Και τὰ κατάφερε. Με την άνοχή του, τή θέλησή του και τή θυσία. Τό παμπάλαιο έλληνικό θαύμα διάγραψε ξανά στους κατάπληκτους όρίζοντες τών ανθρώπων τόν συνηθισμένο τόν όλόφωτο κύκλο...

Ποιό όμως στάθηκε τόν φύραμα της καρτερικότητας και τής έπιτυχίας; Τί έσπρωξε τις γυναίκες στό Ζάλογγο, τόν Καψάλη στό όλοκαύτωμα και τόν Κανάρη στό μπουρλότιτο; Τί στήλωνε περήφανο τόν άνάστημα τών ταπεινών μαχητών;

Ύπάρχει, νομίζουμε, ένα μυστικό στην όλην ύπόθεση. Ή «έλληνικότητα». Αύτή, συνώνυμη πρós κάθε αγαθό κι' άληθινό, κρατάει πάντα μέσα της μιá άπιαστη φωτιά που φλογίζει την άξιόπρέπεια και δουλεύει τὰ μεγάλα. Ταυτόσημη πρós την εύψυχία, άνεβάζει ως τή λευτεριά και σπρώχνει πρós τή δημιουργία. Τό έθνος μας, βέβαια, όρθό και άδάμαστο πάντα μέσα στον ίστορικό του βίο, δέν είχε παρά να σκύψει πάνω άπ' τόν άνεξάντλητο πηγάδι τής μοίρας του και τής ψυχής του για ν' ανακαλύψει ό,τι του χρειαζόταν και να όπλιστή με αύτσουναίσθηση. Να ξαναγίνει, δηλαδή, «έλληνικό» όχι μονάχα στους ρεμβασμούς του, μα και στην πράξη. Τή στραφή την έκαμε, στά χρόνια της σκλαβιάς, άβίαστα κι' αυτόματα. Και δέν άργησε να ξανακερδίσει τόν άγέραστο μύθο του, τόν φυσικό και πραγματικό μύθο τής ζωής του, που

γρήγορα τόν ζωντάνεψε και τόν ανανέωσε με τούς παλμούς τής καρδιάς του και τή φρικίαση τής θυσίας του.

Τό άπέραντο παρελθόν του. Νά τι όπλισε και φτέρωσε τόν έθνος τόν 21. Άσφαλώς υπάρχουν και λαοί πιό παλαιοί άπ' τόν δικό μας, χωρίς όμως να δίδουν πουθενά σημεία ζωής. Ή διαφορά είναι πώς αύτοί διατηρούν παθητική μόνο μνήμη έναντι τής παράδοσής τους, ενώ τής ρωμιωσύνης ή μνήμη στέκει ένεργητική πάντα κι' όλοζώντανη. Ξέρει ν' άναπολεί γόνιμα, ν' αναβαφτίζεται μέσα στό χθές και να τόν ανανεώνει σε πράξη, παρασκευάζοντας, την κάθε ώρα, τόν αύριο. Ο έλληνισμός, δηλαδή, δουλεύει την παράδοσή του άκατάπαυτα, διατηρώντας, έτσι, πάντα τὰ νειάτα του και τή δροσιά του. Γι' αυτό τὰ καταφέρνει να έλέγχει τις περιπέτειες και τις δοκιμασίες του. Και σε κάθε καμπή τής ιστορίας του έπιτυγχάνει, με τή δημιουργική πνοή που τόν άνάδει ή δύναμη τής εύθύνης, κι' ένα παραπάνω ήθικό αλμα πρós τὰ έμπρός. Άδιάσπαστη ίστορική συνέχεια ή μακραίωνη ζωή του τόν κρατά μόνιμα στό προσκήνιο του πολιτισμού σαν πραγματικότητα ρωμαλέα, που κινεί και δημιουργεί. «Αν έξαιρέσει κανείς — και τούτο σχετικά —, λέγει κάπου ό κ. Κ. Τσάτσος, τούς τρισήμισι αιώνας τής δουλείας, επί τριανταπέντε και πλέον αιώνας, όπου ήταν τόν έπίκεντρον του πολιτισμού, εκεί ήταν παρόν και τόν έλληνικόν έθνος... Είμαστε λαός που πιστεύει στην άθανασία του, που πιστεύει και πραγματοποιεί επί αιώνας την άστείρευτη ανανέωσή του, λαός που προσαρμόζεται χάρις στον πλούτο και την ποικιλία τών άρετών του, σ' όλους τούς καιρούς τής ιστορίας. Είμαστε λαός με όλη τή ζωτικότητα τής νεότητος και μαζί με όλη την καλλιέργεια τής αρχαιότητός του... Είμαστε μέσα στην ίστορία του νέου κόσμου μιá νέα αρχή, μιá νέα ζωή, μόνο που φέρνομε στην νέα τούτη ζωή την άνεκτίμητη προίκα που άπεργάστηκαν οί λαμπρότεροι αιώνας».

"Αν, τώρα, όρίσαμε στην αρχή τόν 21 σαν τόν αποφασιστικώτερο σταθμό τής σύγχρονης ιστορίας μας είναι γιατί τούτο, ύστερα από τή νεκροφάνεια τής τουρκοκρατίας, ύψωσε άκέραιη την άλήθεια που αναλύσαμε πιό πάνω. Έπανασύνδεσε τόν χθές με τόν σήμερα και γίνηκε άφetteria. Κι' από τότε προδιόγραφε τή δραματική πορεία που έπρόκειτο να

περάσει απ' τὸ 43, τὸ 66, τὸ 97, τὸ 909, τὸ 12, τὸ 15, τὸ 22, τὸ 40 καὶ τὸ 46—49. Κι' ἀκόμα απ' τὸ Σολωμό, ὡς τὸν Ψυχάρη καὶ τὸν Παλαμά. Κατὰ τὸ 21 τὸ ἔθνος ἀναρριχήθηκε στὰ βουὰ του ἑτοιμασμένο απ' τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Καὶ δοκίμασε ἀσφαλῶς τὴν ὠριμότητα, τὴν πληρότητα καὶ τὴν ἐπάρκειά του, στήνοντας ἔτσι τὸ δάθρο ἑνὸς ἀσφαλοῦς καὶ μεγάλου μέλλοντος. Συμπυκνωμένα μέσα στὸ ἔπος τοῦ 21 ἡ πᾶσα ἑλληνικὴ ἀρετὴ καὶ τὸ κάθε ἠθικὸ κεφάλαιο τοῦ λαοῦ μας δημιουργήσαν μιὰ σύγχρονη παράδοση, ποὺ ἀντιστάθμισε ὅ,τι σὲ τρεῖς χιλιάδες χρόνια γέννησεν, ἔθρεψε κι' ἀνάστησε ἢ ψυχὴ μας. Ἡ ἔνδοξη ἱστορία τῶν πατέρων μας ἔκλεισε σ' ἕνα χειροπιαστὸ καὶ συγκεκριμένο γεγονός, πῆρε σάρκα καὶ ὄστα, γίνεκε οὐσία τῆς δικῆς μας ζωῆς καὶ τοῦ σημερινοῦ ἑαυτοῦ μας, καὶ σὰν ἀτόμου καὶ σὰν ἔθνους.

Ἄν κοιτάζουμε προσεκτικὰ τὸ νόημα καὶ τὴν πραγματικότητα τοῦ ὄρθωσε ἡ ἔθνικὴ μας ἐπανάσταση θὰ μακαρίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀσφαλῶς. Γιατὶ θ' ἀνακαλύψουμε τὸ πόσο κοντὰ μας ἔχουμε οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες τὸ ἀποκούμπι καὶ τὴν ἀφετηρία μας. Δίχως φιλοσοφίες καὶ μόχθους ἀγγίζουμε σήμερα μὲ τὴν ψυχὴ, τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια μας, καὶ τὶς εὐθύνες καὶ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ ὄραμάτα μας. Δὲν ἔχουμε νὰ δανειστοῦμε τίποτα ἀπὸ πουθενά. Καὶ μπορούμε νὰ τραβήξουμε τὸν ἔθνικὸ μας δρόμο δίχως φράγκικες ἢ κόκκινες ἀπομιμήσεις. Εἶμαστε ὀπλισμένοι μὲ ἀπόλυτὴ ἐπάρκεια, γιατί μὲ τοὺς πατέρες τῆς παλιγενεσίας μας, μαχητὲς τοῦ σπαθιοῦ ἢ τῆς λύρας, κάναμε ἔθνικὸ κάθε ἀληθινὸ. Γιατὶ ἡ ὑπόθεση τῆς λευτερίας καὶ τοῦ πνεύματος ποὺ πάντα μὲ αὐταπάρνηση δουλέψαμε δὲν εἶναι παρὰ ὑπόθεση τοῦ ἀνθρώπου.

ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΜΙΧ. Δ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

Τὴν 8ην Μαρτίου ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας ὁ πρῶν Γυμνασιάρχης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου καὶ καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Μιχ. Βολονάκης.

Ὁ Μιχ. Βολονάκης ἐγεννήθη εἰς Σύμνη τῆς Δωδεκανήσου, τὸ 1875. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, καὶ τὸ 1896 διωρίσθη Γυμνασιάρχης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Ἐπὶ τῆς γυμνασιαρχίας του ἡ Σχολὴ ἐπέτελεσε σημαντικὴν πρόδον. Αὐτὸς πρῶτος εἰσήγαγε τὸ μάθημα τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν

ἴδρυσιν ἐμπορικοῦ παραρτήματος. Κατέβαλε μεγάλην προσπάθειαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κλασσικοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῶν Παγκυπρίων ἀθλητικῶν ἀγώνων. Ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι τοῦ 1911, ποὺ διετέλεσε Γυμνασιάρχης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, εἰργάσθη μὲ ζῆλον διὰ τὴν ἔθνικὴν παιδείαν τοῦ τόπου καὶ προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὸν Κυπριακὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα.

Ἐξέτερον ἀπὸ σύντομον γυμνασιαρχίαν εἰς Αἴγιον, διωρίσθη, τὸ 1912, Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Τὸ 1917 ὑπέρβησε καὶ πάλιν ὡς Καθηγητῆς τῆς Σχολῆς Δοκίμων καὶ τῆς Γυναικείας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὸ 1918 ἐστάλη εἰς πληρεξούσιος τῆς Δωδεκανήσου εἰς Παρίσιους καὶ Λονδίνον, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ἕξ ἔτη. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐδημοσίευσεν πλείστα ἄρθρα περὶ τῆς ἑλληνικότητος τῆς Δωδεκανήσου, ἔδωσε διαλέξεις καὶ ἐξέδωσε διαφωτιστικὰ φυλλάδια καὶ συγγράμματα ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἔθνικοῦ ζητήματος τῆς Δωδεκανήσου (*Le Dodécannèse vers l'union*, Paris 1919. — *Le Dodécannèse. Ses aspirations, ses efforts*, Paris 1919. — *The national claims of the Dodecanese*, London 1922. — *The Island of Roses and her eleven sisters, or the Dodecanese*, London 1922).

Εἰς Λονδίνον εὐρισκόμενος διετέλεσεν ἐπιμελητῆς τοῦ «Λίττεραρυ Ρόγιαλ Φάντ» καὶ μέλος τῆς «Ἐνώσεως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμματῶν».

Τὸ 1925 ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐκρημάτισε Πρόεδρος τῆς Επιτροπείας πρὸς καθορισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν τοπωνυμῶν Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου καὶ ἡτο ἑτάϊρος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Βερολίνου.

Ἐξέδωσε πλείστα συγγράμματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, Ἀγγλικὴν καὶ Γαλλικὴν γλῶσσαν, ἔθνικοῦ ἰδίως καὶ ἐπιστημονικοῦ περιεχομένου. Ἐκ τούτων ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Παλμοὶ τῆς Κύπρου» (Β' ἐκδ. 1912), «Ἡ ἐκπαίδευσις τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς μέχρι τοῦ 1913» (1913), «Ἡ Σαλαμίς τῆς Κύπρου διὰ τῶν αἰώνων» (1917), «ἱστορία τοῦ ἔορτασμοῦ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους» (1917), «Τὸ πρόγραμμα τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῶν γυμνασίων τοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ 1833—1915», «Ἐναρκτήριος λόγος εἰς τὸ μάθημα τῆς ἔθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς ἐν τῇ σχολῇ τῶν ναυτικῶν δοκίμων» (1917), «Δωδεκανήσος καὶ Κύπρος» (1918), «Greece on the eve of resurrection» (1920), «Saint

Sophia and Constantinople» (1920), «Συμβολή εις την ιστορίαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος» (1925), «Πῶς καὶ πότε ὠφελεῖ ἡ ἱστορία» (1925), «Πανηγυρικοὶ Λόγοι», «Λόγοι εἰς Κοραῆν» (1933), «Ἀγωγή τοῦ Πολίτου» (α' ἐκδ. 1911, β' ἐκδ. 1914, γ' ἐκδ. 1933), «Παγκόσμιος Ἱστορία» κλπ.

N. K.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δημητρίου Ἰω. Γεωργακά : Περί τῆς καταγωγῆς τῶν Σαρακατσαναίων καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν. Ἀθήναι 1949, σ. 152.

Στὴ μελέτη αὐτή, ποῦ πρωτοδημοσιεύθηκε στοὺς τόμους 12 καὶ 14 τοῦ «Ἀρχείου Ἰστορικοῦ Γλωσσικοῦ καὶ Λογογραφικοῦ Ἰνστιτούτου», ὁ κ. Δ. Ι. Γεωργακάς, πρῶν καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σικάγου, ἐξετάζει τὸ δύσκολον πρόβλημα τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Σαρακατσαναίων, τῶν γνωστῶν νομάδων ποῦ ζοῦν σὲ πολλὰ μέρη τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας, καὶ καταλήγει σὲ ὀρισμένα θετικὰ συμπεράσματα. Ἡ ἔρευνα καὶ ἐξέταση τοῦ ὅλου ζητήματος γίνεται συστηματικὰ καὶ μὲ ἐπιστημονικὴ μέθοδο, κ' ἔτσι τὰ συμπεράσματα εἶναι πειστικά.

Πολλοὶ ξένοι ἐπιστήμονες ἔχουν διαμφισβητήσει τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῶν Σαρακατσαναίων, ὁ δὲ κ. Γεωργακάς παρουσιάζει τὶς διαφορὰς ἀπόψεις τριάντα περίπου ἐπιστημόνων ποῦ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ πρόβλημα αὐτό, καὶ συζητεῖ συστηματικὰ τὶς γνώμες τῶν πρὶν καταλήγει σὲ συμπεράσματα ὀριστικά. Ἰδιαιτέρα μερικοὶ Κουτσόβλαχοι (Ἀρωμαῖνοι) γλωσσολόγοι, προσπαθώντας μὲ σωβινιστικὴ προκατάληψη καὶ μὲ προθέσεις ὄχι ἐπιστημονικῆς ὑ' αὐξήσουν τὸν ἀριθμὸν τῶν Κουτσόβλαχων στὴν Ἑλλάδα, ἔχουν σχηματίσει τὴ θεωρίαν πῶς οἱ Σαρακατσαναῖοι εἶναι ἐξελληνισμένοι Κουτσόβλαχοι. Ἀλλὰ ὁ κ. Γεωργακάς ἐξετάζει προσεχτικὰ καὶ λεπτομερικὰ τὸ λογογραφικὸ καὶ γλωσσικὸ ὄλικόν ποῦ παρουσίασαν ὁ Καπιτάν, Παπαχατζῆ, Σκόκ, Τσίλεφ καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες, καὶ δείχνει πόσο ἀσταθῆ, βιασμένα καὶ ἀντεπιστημονικὰ εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα τοὺς. Γιατὶ π.χ. πάρα πολλὰς λέξεις σαρακατσαναϊκῆς, ποῦ τὶς θεωροῦν ἀριστοὶ ὡς ἀρωμονικῆς (κουτσόβλαχικῆς) γὰρ ὑ' ἀποδείξουν τὴν ἀρωμονικὴν τῆς καταγωγῆς τῶν Σαρακατσαναίων, στὴν πραγματικότητα χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες αὐτοὺς ἀπατηλὰ καὶ παραπειστικά, γιατί εἶναι καθαρὰ ἑλληνικῆς λέξεως, ἢ λατινι-

κῆς καὶ ἰταλικῆς καταγωγῆς, καὶ πολλὰς τὶς δανεῖσθηκε ἢ ἀρωμονικῆ ἀπὸ ἄλλες γλώσσας μὲ ἐνδιάμεση τὴν ἑλληνικὴν. Κι οὔτε μπορεῖ νὰ σταθεῖ τὸ ἐπιχειρήμα τῶν Καπιτάν καὶ Παπαχατζῆ πῶς οἱ Σαρακατσαναῖοι μιὰ καὶ ὀνομάζονται «βλάχοι» πρέπει νὰ ἔχουν καταγωγὴν κουτσόβλαχικὴν, γιατί ἡ λέξις «βλάχος» ἔχει τουλάχιστον ἕξι σημασίαις στὴν ἑλληνικὴν, σημαίνοντας ἰδιαίτερα τοὺς βοσκούς καὶ προπάντων τοὺς «νομάδες βοσκούς», δηλ. ἐκείνους ποῦ πηγαίνουν ἄλλου τὸ καλοκαίρι κι ἄλλου τὸ χειμῶνα γιὰ νὰ βοσκῆσουν τὰ κοπάδια τοὺς, καὶ δεύτερον γιατί ὑπάρχει καθαρὴ διάκριση μεταξὺ τῶν δύο ποιμενικῶν ὀνομάτων, Σαρακατσαναίων καὶ Κουτσόβλαχων.

Ἐξ ἄλλου ὁ κ. Γεωργακάς ἀποδείχνει πειστικὰ πῶς ἡ γλῶσσα τῶν Σαρακατσαναίων εἶναι διάλεκτος τοῦ βορείου συμπλέγματος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας, καὶ διατηρεῖ ἀρχαῖκα στοιχεῖα τῆς «κοινῆς» καὶ τὸ λεξιλόγιόν της περιέχει κοινὰς ἑλληνικὰς λέξεις καὶ τὴ γνωστὴν βαλκανικὴν ποιμενικὴν ὀρολογία. Οἱ Κουτσόβλαχοι ἐπιστήμονες τῆς Ρουμανίας δὲν ἐμελέτησαν οἱ ἴδιοι ἀπὸ πρῶτον χερὶ τῆ ζωῆ καὶ τῆ γλῶσσα τῶν Σαρακατσαναίων, καὶ γι αὐτὸ ὅσα σχετικὰ προτείνουν καὶ τὰ συμπεράσματά των εἶναι πρόχειρα καὶ βιασμένα, κι οὔτε ἔβρισαν ὑ' ἀποδείξουν τὸν ἰσχυρισμὸν τοὺς πῶς οἱ Σαρακατσαναῖοι ἀλλάξαν (ποῦ καὶ τότε;) τὴ γλῶσσάν τους.

Ὁ κ. Γεωργακάς πιστεύει πῶς οἱ Σαρακατσαναῖοι δὲν εἶναι ἀπόγονοι ἀρχαίας νομαδικῆς φυλῆς, ἀλλὰ μάλλον ὅτι ἐγέναν νομάδες στὴ μέση περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας κ' ἔχουν γιὰ πρώτη πιθανὴ πατρίδα τοὺς τὴν Ἠπειρο.

Ὅσο γιὰ τὴν καταγωγὴν τοῦ ὀνόματος «Σαρακατσαναῖοι» ὁ συγγραφέας συζητεῖ καὶ ἀπορρίπτει δώδεκα διαφορὰς ἐτυμολογίας ποῦ δόθηκαν ὡς τώρα καὶ προτείνει τὴν ἐπόμενη: τὰ ὀνόματα τῆς φυλῆς αὐτῆς Κ α ρ κ α τ σ ἄ ν ο ι καὶ Σ α ρ α κ α τ σ ἄ ν ο ι εἶναι σύνθετα ἀπὸ τὸ κ α ρ ἄ (=μαῦρος) καὶ Κ α τ σ ἄ ν ο ι ἢ πρώτη, καὶ σ α ρ ἰ (=ξανθὸς) καὶ Κ α τ σ ἄ ν ο ι ἢ δεύτερη. Τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι τὸ οἰκογενειακὸ ὄνομα Κ α τ σ ἄ ν ο ς. Ἀπὸ τὸν τύπον Σ α ρ ἰ κ α τ σ ἄ ν ο ι—ποῦ πιστοποιεῖται μονάχα ἀπὸ τὸ συγκεκριμένον Σ α ρ κ α τ σ ἄ ν ο ι (ἀπ'ὅλως τοῦ ἄπτονου ι)—παράγεται μὲ ἀφομοίωση ὁ γνωστὸς τύπος Σ α ρ α κ α τ σ ἄ ν ο ι. Οἱ τύποι Σ α ρ α κ α τ σ α ν α ῖ ο ι καὶ Κ α ρ α κ α τ σ α ν α ῖ ο ι τὴν κατάληξιν πληθυντικῆς οἰκογε-

νειακά όνόματα — α ί ο ι, αποδεικνύει ότι το όνομα στην άρχή ήταν οικογενειακό.

Ο καθηγητής Γεωργακάς προειδοποιεί επίσης τους Ρουμάνους έπιστήμονες, που άνάγγειλαν πώς θα έξετάσουν πάλι το πρόβλημα των Σαρακατσαναίων στο Βαλκανικό Ίνστιτούτο του Βουκουρεστίου, πώς αν θέλουν να μη προχειρολογούν και να πελαγοδρομούν, αλλά να φτάσουν σε πραγματικά έπιστημονικά συμπεράσματα πρέπει πρώτα: να συλλέξουν περισσότερο ύλικό από πρώτο χέρι, να ξαίρουν καλά τη μεσαιωνική και τη νέα έλληνική γλώσσα και τις διαλεκτικές της, τη μεσαιωνική και νέα έλληνική λαογραφία, τη γλώσσα και τη λαογραφία των Άλβανών, Αρωμούνων, Τούρκων και των άλλων βαλκανικών λαών, και βέβαια να μην έχουν σωβινιστικές ή έπιστημονικές προκαταλήψεις. Και καταλήγει: «Αν αντί τοιαύτης έργασίας πρόκειται να έκδοθούν και άλλα πρόχειρα μεροληπτικά ή έριστικά, προπαγανδιστικά φυλλάδια προς άποδείξιν της έκ των προτέρων τεθείσης άτυχούς θεωρίας του Καπιτάν και των άλλων, ή φήμη της ρουμανικής έπιστήμης άσφαλώς δεν πρόκειται να κερδίσει. Είναι τοιαύτη έρευνα εύκολος εις το Βαλκανικόν Ίνστιτούτον χωρίς νέον ύλικόν, χωρίς έπαφήν με τους Σαρακατσαναίους, χωρίς τή συγκριτικόν ύλικόν της έλληνικής γλώσσης και λαογραφίας; Είναι τοιαύτη έρευνα σκόπιμος; Έν πάση περιπτώσει άς είναι έκ των προτέρων βέβαιοι οί Ρουμάνοι έπιστήμονες ότι ό έμπρέπων άντικειμενικός και λεπτομερής έλεγχος της έπιστημονικής αληθείας δεν θα λείψη».

Πλούσια βιβλιογραφία, πίνακας λέξεων και πραγμάτων και σύντομη άγγλική περίληψη, συμπληρώνουν την έξαιρετικά σημαντική αυτή μελέτη, που ό κύριος σκοπός της βέβαια είναι έπιστημονικός, ή εύρεση της έπιστημονικής αληθείας, αλλά συγχρόνως και ένα μάθημα ήθους και έθνικής ύπερηφάνειας. Με τά άτράνταχτα έπιχειρήματα της έπιστήμης ό κ. Γεωργακάς ξεσκεπάζει τις πραγματικές προθέσεις των Ρουμάνων έπιστημόνων, που δεν είναι διόλου έπιστημονικές. Οί κύριοι αυτοί με τό πρόσχημα της έπιστήμης θέλουν να δημιουργήσουν πολιτικό ζήτημα πληθυσμού ρουμανικής τάχα καταγωγής στην Ελλάδα, πληθυσμού που με βία τάχα τον ξεέλληνισε τό ελληνικό κράτος. Κι όμως οί Σαρακατσαναίοι, όχι μόνο έχουν άτόφια έλληνική συνείδηση, μιλούν, σκέφτονται κ' ενεργούν όπως όλοι οί άλλοι

Έλληνες, κ' έχουν το αίμα τους για τη λευτεριά της Ελλάδας και στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και στην Έπανάσταση του 21 και πάντοτε ως σήμερα, — αλλά ή άδέκαστη και άπροκατάληπτη έπιστήμη αποδεικνύει πώς τίποτε ξένο δεν έχουν, άσφαλώς τίποτε που να θυμίζει καν ξενική καταγωγή τους. Γι αυτό ή έργασία αυτή του κ. Γεωργακά έχει διπλή σημασία: έπιστημονική και έθνική, και πρέπει να προσεχτεί ιδιαίτερα από τον ελληνικό πνευματικό και πολιτικό κόσμο.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Λάμπρου Κ. Ρήγας: Έντομα, ζώα και πουλιά. Λευκωσία, 1949.

Ο Έλληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου εξέδωσε στη σειρά της Παιδικής Βιβλιοθήκης του ένα νέον έργο, την ποιητική συλλογή «Έντομα, ζώα και πουλιά» του κ. Λάμπρου Κ. Ρήγα. Ο κ. Ρήγας είναι γνωστός στον παιδικό μας κόσμο κι από τό θεατρικό του έργο «Τό βασίλοπούλο της Βενετίας», που διδάχθηκε με μεγάλη έπιτυχία από παιδιά του δημοτικού σχολείου Αγίου Κασσιανού και που εξέδόθη επίσης στην ίδια σειρά των εκδόσεων του Ε.Π.Ο.Κ.

Τό νέο βιβλίο του κ. Ρήγα είναι έμμετροι μύθοι έμπνευσμένοι από τον κόσμο των ζώων και των πουλιών και των έντόμων. Μερικοί από τους μύθους είναι παρμένοι από τη σοφή κληρονομία του Αισώπου, άλλοι είναι γνωστοί κυπριακοί μύθοι κι άλλοι είναι πρωτότυποι έμπνευσμένοι από κυπριακές παραδόσεις και κυπριακές παροιμίες. Η πανίσχυρη γοητεία κι ή θαύτατη έπίδραση, που έξασκει στις ψυχές των ανθρώπων ό μύθος, είναι άδιαφυσική. Γι αυτό ό μύθος είναι από τά βασικότερα και πολυτιμότερα στοιχεία της τέχνης γενικά και ειδικά της τέχνης του λόγου. Οί λογοτεχνίες όλων των λαών άγκαλιάζουν με στοργή και περηφάνεια τους λαϊκούς μύθους, όταν δεν δημιουργούν καινούργιους κι ό μύθος με τη σειρά του όμορφάνει τά έργα του πνεύματος, φτερώνει τη φαντασία και διεγείρει τη σκέψη. Για τά παιδιά όμως ό μύθος δεν έχει μονάχα καλλιτεχνικήν άξια. Ο μύθος χαρίζει στα παιδιά τη μαγεία, με την όποιαν τρέφεται ή τρυφερά τους ψυχούλα. Χωρίς τον μύθο δεν μπορεί να ζήσει πλήρη τη ζωή της ή παιδική ψυχή.

Ο κ. Λάμπρος Ρήγας έπέτυχε θαύματα στην έκλογή του θέματος του. Με τό βιβλίο του χάρισε στα παιδιά ψυράιους μύθους μαγικούς. Η παιδική ψυχή, που με τόση προθυμία έμψυχώνει τά ά-

ψυχα και προσωποποιεί τὰ ἔμψυχα, θὰ ἔρῃ μέσα στο βιβλίο του κ. Ρήγα πολλούς και γνωστούς και καλούς φίλους — τὸ σκυλλάκι, τὴ γάτα, τὴν ἀλεπού, τὰ σπουργίτια, τὴ χελώνα, τὴν πεταλούδα κ.ά. — γιὰ νὰ μιλήσῃ μαζί τους, νὰ ζήσῃ γιὰ λίγο στὸν μαγικό τους κόσμο, νὰ διασκεδάσῃ και νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὶς περιπέτειές τους. Κάθε μῦθος ἔχει στὸ τέλος τὸ ἠθικό του δίδαγμα. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ ἐνοχλῇ τὸν ὄριμον ἀναγνώστη, εἶναι ὅμως χρήσιμο γιὰ τὸ μικρὸ παιδάκι.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ βιβλίου εἶναι ἐξαιρετική. Τὸ ἐξώφυλλο κι' ἡ ἐκτύπωση εἶναι με μεγάλη ἐπιμέλεια και καλαισθησία. Κι' οἱ θαυμάσιες ξυλογραφίες τοῦ κ. Τ. Κάνθου, ποῦ στολίζουν κυριολεκτικὰ και ζωντανεύουν τοὺς μῦθους, χαρίζουν στὴν ἔκδοση ἐμφάνιση ἀληθινὰ καλλιτεχνική.

ΜΙΚΗΣ ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οἱ Ἐκθέσεις

Πολὺ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἔκθεση ζωγραφικῆς τοῦ Ἐμμ. Ζέπου στὴν αἴθουσα Ζαχαρίου. Ἐκθέτει πορτραῖτα, λουλούδια και τοπία ἀπὸ τὴν Μύκονο, τὴν Ὑδρα και τὴ Ρόδο. Ὁ καλλιτέχνης χρησιμοποιεῖ στὰ ἔργα τῆς τελευταίας παραγωγῆς του τ' ἀπλούστερα μέσα, με πολὺ λίγο χρῶμα (και αὐτὸ ρευστὸ) με διαστήματα ἀχρωμάτιστου μουσαμά, με δυνατὰ κοντοῦρ στὸ σχέδιο, με διαφάνεια χρώματος ζηλευτῆ, σὲ τέτοιο σημείο, ποῦ μερικὰ νὰ θυμίζουν τὴν τεχνική και τὸ ὕφος τῆς ἀκουαρέλλας. Ὁ ζωγράφος ἐπιτυγχάνει ἔτσι κάτι τὸ ἐντελῶς προσωπικὸ και ἡ μὴ συντηρητικὴ ἰδiosisυγκρασία του τοῦ ἐπιτρέπει νὰ γίνεται τολμηρὸς σὲ μερικὰ ἔργα, χωρὶς νὰ ξεφεύγει ἀπὸ τὸ φυσικό. Οἱ ἐλιές του ἀπὸ τὴν Ἄττικὴ και τὸ λιμάνι ἀπὸ τὴν Ὑδρα εἶναι ἀπὸ τὰ εὐτυχέστερα κομμάτια του.

— Στὸν «Παρνασσὸν» ὁ Τάκης Βαλσάμ ἐκθέτει και φέτος (ὅπως κάθε χρόνo) διάφορα ἔργα του (λάδια) ἀπὸ φανταστικὰ τοπία, ποῦ ὑποτίθεται ὅτι παριστάνουν Ἄλπεις ἢ τροπικὲς χῶρες, φουρτούνες και σεισοῦς, ὅλα κακόγουστα και ἀσχημα ζωγραφισμένα, ποῦ ἐνθυμίζουν κακοτυπωμένα κάρτ-ποστὰλ με γλυκερὰ χρώματα.

Τὰ Θέατρα

Στὸ Βασιλικὸ Θέατρο ὁ θίασος τοῦ Ἐθνικοῦ ἀνέβασε ὡς πρῶτον νέον ἔργο τῆς χειμερινῆς περιόδου του τὴν «Ἀνυ-

πόμονη καρδιά» τοῦ νέου Ἀμερικανοῦ συγγραφέας Τζὼν Πάτρικ, με σκηνοθεσία Δ. Ροντήρη και σκηνογραφία τοῦ Κλώνη. Ὁ συγγραφέας θέλει τὸ ἔργο του νὰ εἶναι δράμα και κωμωδία συγχρόνως. Ἔτσι ἀνάμεσα στὶς κωμικὲς του στιγμὲς ὑπάρχουν δραματικὲς καταστάσεις συγκλονιστικὲς. Τὸ ἔργο, ποῦ ἐτυλίγεται μέσα σὲ μιὰ κάμαρα πρόχειρου στρατιωτικοῦ νοσοκομείου ἐγκατεστημένου στὴ Βούρμα, μὰς δείχνει τὸ δράμα μιᾶς ὑπερήφανης και στρυφνῆς ἀνθρώπινης καρδιάς, ποῦ μπροστὰ στὴν ἀληθινὴ φιλικὴ κι' ἀγάπη, ξαναβρίσκει τὴν ἐμπιστοσύνη της στὸν ἄνθρωπο, τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποῦ μαθαίνει ὅτι σὲ λίγες μέρες θὰ πεθάνει.

Τὸ ἔργο ἀνεβάστηκε με μεγάλη ἐπιμέλεια κι' ὅλοι οἱ ρόλοι κρατήθηκαν θαυμάσια ἀπὸ τοὺς Χόρν, Βόκοβιτς, Εὐθυμίου, Ἀρώνη κλπ. Τὸν φοναδικὸ γυναικεῖο ρόλο τῆς νοσοκόμου ἔπαιξε πολὺ ὠραία ἡ Ρίτα Μυράτ.

—Εἰς τὸ «Δημοτικὸν» τοῦ Πειραιῶς τὸ τμήμα τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου ἐξακολούθει τὸ ἐναλλασσόμενον ρεπερτόριον.

—Στὸ «Ρεξ» παράλληλα με τὸ θίασο Κούν, παίζει ὁ ἐλαφρὸς μουσικὸς θίασος Κοτοπούλη (με σύμπραξη Καλουτὰ) τὴν μουσικὴ κωμωδία «Μιὰ γυναίκα σὰν κι' αὐτή».

Διάφορα Νέα

—Περὶ τὸ τέλος Φεβρουαρίου ἔκλεισε ἡ Πανελληνίος Ἐκθεσις Λαϊκῆς Τέχνης και Βιοτεχνίας. Τὴν ἔκθεση εἶχαν ἐπισκεφθῆ συνολικὰ 800.000 πρόσωπα και οἱ εἰσπράξεις ἔφθασαν τὸ 1½ δισεκατομμύριο δραχμῶν. Τὸ περίπτερο Κύπρου πρόσφερε στὴ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἕνα ὠραιότατο βαρύτιμο κεντητὸ τραπεζομάνηλο. Τὸ Ἐθνικὸ Ἴδρυμα θὰ διαθέσει μερικὲς αἰθουσες γιὰ νὰ ἐξακολουθήσει μιὰ μικρὴ Ἐκθεσις Λαϊκῆς Τέχνης, ποῦ θὰ ἀνανεώνεται ἀδιακόπως, γιὰ τὴν κατατόπιση τῶν ξένων περιηγητῶν στὰ τῆς Λαϊκῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης.

—Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Σπύρος Μελάς μίλησε στὸν «Παρνασσὸ», προσκαλεσμένος ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τῶν Ἀθηναίων, μπροστὰ σ' ἕνα πλῆθος ἀντιπροσώπων τοῦ ὠραίου φύλου γιὰ τὴ γυναίκα. Τὸν Μελά ἐπρολόγησε ὁ Πρόεδρος τοῦ Σουλῶλου Ἀθηναίων κ. Δ. Σκουζές.

—Ἡ ὀλομέλεια τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀθηνῶν ἐξέλεξε ὡς νέον μέλος τῆς Τάξεως Γραμμάτων και Τεχνῶν τὸν Διονύσιον Κόκκινο, Διευθυντὴ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

—Προσκαλεσμένος ἀπὸ τὸν Φυσιολογικὸν Ὀμιλο, μίλησε στὴν αἴθουσα τοῦ

Ἐμπορικοῦ Συλλόγου γιὰ τὴ Βουκολικὴ Ποίηση, ὁ ποιητὴς Σπ. Παναγιωτόπουλος. Ποιήματα ἀπάγγειλε ἡ δ. Κεσσί-σολου.

—Ὁ ποιητὴς Κλαύδιος Μαρκίνας μίλησε στὸν «Παρνασσὸ» γιὰ τὴν Πνευματικὴ Ἄνασυγκρότηση.

—Σὲ μιὰ εἰδικὴ αἴθουσα τοῦ «Παρνασσού» ἐγκαταστάθηκε ἡ Πινακοθήκη τοῦ Συλλόγου, ποῦ ἐγίνε ἀπὸ δωρεές διαφόρων καλλιτεχνῶν. Στὰ ἐγκαινία μίλησε ὁ Πρόεδρος Ἱππ. Καραβίας.

T. M. Φ.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἡ Δεκαπενταετηρὶς τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων»

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ γεγονός πῶς μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 175 τεῦχος των τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» μπαίνουνε στὸ δέκατο πέμπτο ἔτος τῆς πνευματικῆς των ζωῆς, θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ σὰς ἀπευθύνω τὰ θερμὰ συγχαρητήρια τῆς Ἐνώσεως Νέων Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν μαζί μὲ τὰ δικά μου.

Παρακολουθῆσας ἀπὸ κοντὰ τὴ ζωὴ τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων», μιὰ ζωὴ ἀδιάκοπης πάλης καὶ σκληροῦ πνευματικοῦ ἀγῶνα, ποῦ ἀπέβλεψαν πάντοτε στὸ νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση τοῦ ἀδιάσπαστου γιὰ μὰς τμήματος τῆς μητέρας Πατρίδας, δὲ θέλω νὰ νομίσετε τὰ συγχαρητήρια αὐτὰ σχῆμα λόγου. Ἀντίθετα, ἐκφράζων τὸ βαθύτερο πνευματικὸ μας ἐγῶ, ἐγῶ, ποῦ σ' αὐτὴ τὴν τόσο σημαντικὴ γιὰ σὰς στιγμὴ βρίσκεται κοντὰ στὴ φιλιότητά γιὰ μὰς πνευματικὴ σας συντροφιά, ποῦ ἐκπροσωπεῖ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν πραγματικὴ πνευματικὴ ἀνόρθωση καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν.

Κλείνοντας αὐτὲς τὶς γραμμὲς, δεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ γίνετε ὁ διερχόμενος τοὺς στοὺς ἐκλεκτοὺς σας συνεργάτες καὶ προσπαθεῖστε νὰ τοὺς πείσετε, πῶς βρισκόμαστε στὸ πλεῖρο τους, εὐχόμενοι τὴν πλήρη ἐπιτυχία καὶ πρόοδον τοῦ ἐκλεκτοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακὰ Γράμματα».

Μὲ τὰ πιὸ θερμὰ ἀδελφικὰ αἰσθήματα

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ

Πρόεδρος

τῆς Ἐνώσεως Νέων Ἑλλήνων
Λογοτεχνῶν

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ὁι «Παλαμικὲς γιορτές», ποῦ καθιέρωσε ἀπὸ πέρυσι ὁ Δήμος Πάφου, τελέστηκαν καὶ φέτος μὲ πολλὴν ἐπισημότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν. Ὁι γιορτὲς ἀρχισαν στὶς 23 Φε-

βρουαρίου μὲ τὴ διεξαγωγὴ τοῦ Α' Παλαμικοῦ διανανιάματος, ποῦ ἔλαβε χώραν στὶς αἰθούσες τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Πάφου, μὲ θέμα «Μὲ πελεκὶ ἀστραπόπτερο...» ἀπὸ τὴ συλλογὴ «Ἰαμβοὶ καὶ Ἀνάπαιστοι». Τὴν Κυριακὴν, 26 Φεβρουαρίου, οἱ γιορτὲς συνεχίστηκαν στὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη. Τὸ πρόγραμμα περιλάμβανε ὁμιλίαν τοῦ κ. Γ. Ν. Ἠλιάδη, μὲ θέμα «Ἡ Ἑλληνολατρεία στο Παλαμικὸ τραγούδι», Ἐκθεση τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Παλαμικοῦ Διαγωνίσματος, ὁμιλίαν τοῦ Δημάρχου Πάφου καὶ ἐμπνευστοῦ τῶν Ἑορτῶν κ. Χρ. Γαλατοπούλου, στὴν ὁποίαν ἀνάπτυσσε τὴ σημασία τοῦ ἑορτασμοῦ καὶ ἀνάγγελλε τὴν ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Πάφου ν' ἀνεγείρει προτομὴν τοῦ Ποιητοῦ, τραγούδια, ἀπαγγελίες κλπ.

Ἡ ἐξόδοι ἐπέτειος τοῦ θανάτου τοῦ Παλαμὰ ἔδωσαν ἀφορμὴ καὶ σ' ἄλλες ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τοῦ ἔργου τοῦ Ποιητοῦ: Στὶς 27 Φεβρουαρίου μίλησε γιὰ τὸν Παλαμὰ καὶ ἀπάγγειλε ποιήματά του, στὸ Λογεῖο Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου, ἡ κ. Ἀγγελικὴ Γουτφιλιαντ. Στὶς 4 Μαρτίου μίλησε μὲ θέμα «Τὸ Παλαμικὸ ἔργο» ὁ κ. Κ. Γιαλουριδῆς στὸ Γυμνάσιο Μόρφου, καὶ στὶς 5 Μαρτίου ὁ Σύλλογος Βαρωσίων «Ἀνόρθωσις» ὄργανωσε στὶς αἰθούσες τὸν φιλολογικὸ μνημόσυνο μὲ ὁμιλίαν τὸν κ. Δημ. Κολιανδρῆν καὶ θέμα «Ὁ εἶος καὶ τὸ ἔργον τοῦ Κ. Παλαμὰ».

Στὶς 26 Φεβρουαρίου ὁ κ. Ν. Κλ. Λεωνίτης μίλησε στὸ Σωματεῖον «Ἀρσῆ» Λεμεσοῦ, μὲ θέμα «Τὸ παρελθόν, ὁδηγὸς μας διὰ τὸ μέλλον».

Ὁ κ. Σ. Σάλων Μιχαηλίδης ἐπανάλαβε, στὶς 28 Φεβρουαρίου, γιὰ τὸ Σύνδεσμον Κυριῶν Λεμεσοῦ, τὴ διάλεξή του «Τὰ Φεστιβάλ Μουσικῆς τῆς Οὐαλλίας καὶ τῆς Βενετίας», ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ προηγούμενον τεῦχος τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων».

Ἡ «Πνευματικὴ Ἀδελφότης Ἑλληνίδων Κυπρίων» ἔδωσε, τὴν 3ην Μαρτίου, στὶς αἰθούσες τοῦ Σωματείου «Τράστ» διάλεξή μὲ ὁμιλίαν τὸν κ. Ἀνδρέαν Μικελλιδῆν, καὶ θέμα «Ἐμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ μας».

Στὶς 9 Μαρτίου, συζητήθηκε στὸ Παγκύριο Γυμνάσιον ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὀμίλου Κύπρου τὸ θέμα «Ἡ ἐπίδρασις τοῦ φεμινισμοῦ ἐπὶ τῆς συγχρόνου Κυπρίας», μὲ εἰσηγήτρια τὴν κ. Ἰσμήνην Χατζηκόστα.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Μαυρογιάννην, Λευκωσία: Θὰ δημοσιεῦθ' ἓνα ἀπὸ τὰ προσεχῆ τεύχη μας. Τροποποίησα τὴν τελευταία στροφὴ, σύμφωνα μὲ τὶς ὑποδείξεις σας.— Ἡ ρῶ Μυριανοῦση, Ἄγρον: Καλογραμμένο, ἀλλὰ πολὺ τυπικὸ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴ διάταξή του. Εἶναι περισσότερο σχέδιο καὶ σπουδὴ παρά διήγημα. Στείτε μας κάτι πιὸ σύνθετο καὶ πρωτότυπο.— Τοῦ λαν Ν. Χαράλαμους, Λάρνακα: Θὰ μπορούσε νάταν ἀναλυτικώτερο. Καὶ στὴ μορφή ὅμως ποῦ μὰς τὸ στείλατε εἶναι καλὸ καὶ θὰ δημοσιεῦθ' μὲ τὴ σειρά του.— Γ. Κ. Ευστρατίου, Λάρνακα: Ἡ γλῶσσα τῆς μετὰφρασῆς σας δὲν εἶναι λογοτεχνικὴ. Ἄν θὰ μὰς ξαναστείσετε, γράψετε στὴ Δημοτικὴ καὶ σημασιώστε τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα καὶ τὸ ἔργο, ἀπὸ τὸ ὅποιο μεταφράζετε.— Ὁ μ. Τελεβάντων, Λευκωσία: Νὰ ἀποφεύγετε τὸ στόμφο καὶ τὰ ἐπιφανήματα. Νὰ περιγράφετε λιτὰ καὶ ἀπλά. Μὴν εἰσθε ἀπαισιοδοξος. Μελετήστε σύγχρονους Ἑλλήνων ποιητῆς. Ὁ ὅτιχος σας εἶναι καλός, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενο φτωχόν.